11- CENAZELER BAHSÎ
1- Ölenlere Sehadet Telkini Babi
2- Musibet Zamaninda Söylenilecek Söz Babi
3- Hastanin ve Ölen Kimsenin Yaninda Söylenecek Söz Babi
4- Ölenin Gözlerini Yumdurma ve Can Bogaza Geldigi Vakit Ona Duada Bulunma Babi
Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler:
5- Ölenin Dikilip Kalan Gözlerinin Rüh'unu Takibetmesi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler
6- Ölen Kimseye Aglamak Babi
Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
7- Hastalari Ziyaret Hakkinda Bir Bab
8- Musibete, Basa Geldigi Ânda Sabir Etme Hakkinda Bab
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
9- Ölen Kimsenin, Ailesinin Ona Aglamasi Yüzünden Azab Olunmasi Babi
Babimiz Hadislerinden Su Hükümler de Çikarilmistir
Mersiye (Agit) Okuma Hususunda Gösterilen Siddet Babi
Hadisden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
11- Kadinlarin Cenaze Arkasinda Yürümekten Nehy Babi
12- Cenazeyi Yikama Hakkinda Bir Bab
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
13- Ölenin Kefeni Hakkinda Bir Bab
Hadisden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
14- Cenazenin Örtülmesi Babi
15- Ölen Kimsenin Kefenini Güzel Yapmak Hususunda Bir Bab
16- Cenazeyi Acele Götürme Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
17- Cenaze Namazi Kilmanin ve Cenaze Arkasindan Yürümenin Fazileti Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
18- Bir Kimsenin Cenazesini Yüz Kisi Kilarsa O Kimse Hakkinda Sefaatlarinin Kabul Edilecegine Dair Bab
19- Bir Kimsenin Cenazesini Kirk Kisi Kilarsa, Kendilerine O Kimse Hakkinda Sefaata Izin Verilecegi Babi
20- Ölenlerden Hayir veya Serle Anilanlar Hakkinda Bab
21- Rahata Eren ve Kendisinden Kurtulunan Hakkindaki Hadis Babi
22- Cenaze Namazinda Alinan Tekbir Hakkinda Bir Bab
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
23- Kabir Üzerine Cenaze Namazi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler
24- Cenazeye Ayaga Kalkma Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
25- Cenazeye Ayaga Kalkmanin Neshi Babi
26- Cenaze Namazinda, Ölü Için Okunan Dua Babi
27- Cenaze Namazi Kilmak Için Imamin Cenazenin Hangi Tarafina Duracagi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
28- Cenaze Namazi Kilan Kimsenin Namazdan Sonra Bir Vasitaya Binmesi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
29- Lahd Yapmak ve Cenazenin Üzerine Kerpiç Dizmek Hususunda Bir Bab
30- Kabre Kadife Koyma Babi
31- Kabrin Yerle Bir Yapilmasini Emir Babi

32- Kabri Kireçlemekten ve Üzerine Bina Yapmaktan Nehiy Babi
33- Kabir Üzerine Oturmaktan ve Kabir Üzerinde Namaz Kilmaktan Nehiy Babi
34- Cenaze Namazinin Mescidde Kilinmasi Babi
Bu Hadisden Çikarilen Hükümler
35- Kabristana Giderken Okunacak Seyler ve Orada Yatanlara Dua Babi
36- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Annesinin Kabrini Ziyaret Için Allah Teala Hazretlerinden Izin Istemesi Babi
37- Întihar Edenin Cenaze Namazini Terk Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

11- CENAZELER BAHSÎ

1- Ölenlere Sehadet Telkini Babi

1- (916) Bize Ebû Kâmil-i Cahderi Fudayl b. Hüseyin ile Osman b. Ebî Seybe hep birden Bisr'den rivayet ettiler. Ebû Kâmil dedi ki: Bize Bisrü'bnü'1-Mufaddâl rivayet etti. (Dedi ki): Bize Umâratü'bnü Ga-ziyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Umara rivayet etti. Dedi ki: Ebû Said-i Hudri'yi söyle derken isittim: Resûlüllah [Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Ölenlerinize Allah'dan baska ilâh yoktur, sözünü telkin edin.» buyurdular.

(...) Bize, bu hadisi Kuteybetü'bnü Said de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdulaziz yâni Derâverdî rivayet etti. H Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hâli-dü'bnü Mahled rivayet etti. (Dedi ki). Bize Süleyman b. Bilâl rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi hadîsi bu isnâdla rivayet etmislerdir.

2- (917) BIze Ebû Seybe'nin ogullari Ebû Bekir ile Osman rivayet ettiler. H.
Bana Amru'n-Nâkid da rivayet etti. Bunlar hep birden dediler ki: Bize Ebû Hâlid-i Ahmar, Yezîd b. Keysân'dan, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahti Aleyhi ve Sellem)
cölenlerinfze: Allah'dan baska flâh yoktur, demelerini teikin edin.» buyurdular.
Cenâiz kelimesi: Cenazenin cem'idir. Kaamûs'a göre cenaze: ölen insan, demektir. Yahut cinâze: Ölen insan; cenaze ise: Tabut, demektir. Bunun aksini söyleyenler de vardir. Onlara göre cinâze: Tabut; cenaze: Ölen insan, demek olur. Cinâze'nin hem ölen insan hem de tabut mânâsina geldigini söyleyenler de vardir. Umumiyetle Hanefi1er'in fikih kitaplarinda cenaze «ölmüs insan» mânâsina kullanilmistir. «Cinâze» onlara göre; Tabut, demektir.
Telkinden murâd: Ölen kimsenin yaninda arada sirada «Lâ ilahe illallah» diyerek, ona bunu hatirlatmaktir. Tâ ki son sözü tevhid olsun. Çünkü itibar bir sey'in sonunadir. Bu cihet bir çok eserlerde vâ-rid olmustur. Ulemâ buradaki telkin emrinin vücûb degil; nedip ifâde ettiginde müttefiktirler. Yalniz hastanin yaninda sik sik sahadet getirmeyi ve bunu hastaya söyletmeye çalismayi mekruh görmüslerdir. Zîrâ hasta çektigi istirabin siddetinden pek ziyâde bunaldigi cihetle yapilan israrlara da cani sikilarak red cevâbi verebilir; hattâ hiç beklenilmedik tehlikeli sözler de söyleyebilir. Binâenaleyh bu cihet göz-önünde tutuîarâTc' hasta bir def'â sahadet getirdimi bir daha tekrarlatmaga çalisilmamalidir. Ancak, sahadet getirdikten sonra konusursa son sözünün kelime-i sahadet olmasini te'min için yaninda tekrar sahadet getirilir.
Bu hadis, ölen kimseye kelime-i sahadeti telkin etmek, öldükten sonra gözlerini yumdurmak ve diger hukukunu ifâ için onun yaninda bulunmak gerektigine delildir. Bu cihet ulemâ arasinda ittifâkidir.
Ölen bir kimsenin son sözü kelime-i sahadet olursa netice sudur: o kimse yeni müslüman oluyorsa dogrudan dogruya; eskiden müslü-man olup kullugunu lâyikiyla yaptiysa kezâlik dogrudan dogruya cennete girecektir.

Günahkâr müslü inanlarin hâli Allah'in mesîetine kalmistir. Dilerse onlari da affeder, dilerse günahlarina kadar cezalarini çektirdikten sonra cennetine koyar. Hâsili son sözü îmân ederek kelime-i sahadet olan kimse muhakkak cennete girecektir. Bu bâbda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
<Bir kimsenin (1â ilahe illallah) olursa o kimse cennete girer.» buyurmustur.
Hz. Muâz b. Cebel 'den rivayet olunan bu hadisi Hâkim rivayet etmis ve: «Isnadi sahihtir.» demistir.
Ebû Bekir b. Ebi Seybe 'nin sahih bir isnâdla Enes b. Mâlik (Radiyallahü a«Jz)'dan rivayet ettigi bir hadisde Resûlül-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) : «Bilmis ol ki (Lâ ilahe illallah) diye sahadet getiren kimse cennete girecektir.» buyurmustur.
Bu bâbda daha bir kaç sahâbîden hadîsler vardir. Kirmâni: «Sahadetten murâd: (Lâ ilahe illallah) ile birlikte onun tamâmi olan (MuhammedünRasûlüllahYi da söylemektir.» diyor.
Buhârî sârihi Ayni bu hususta tafsilât vermis ve: «Hadîsin zahiri müsrik hakkinda söylendigini gösteriyor. Bir müsrik (Lâ ilhe illallah) derse onunla, onun müslümanligma hükmolunur. Sayet ölünceye kadar bu hâl üzere devam ederse cennete gider. Fakat sahadet getiren kimse Allah'a inanip da, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Peygamberligini tasdik etmez yahut onun hassaten arap-lara gönderildigini iddia ederse sirf (Lâ ilahe illallah) demekle müslümanligma hükmolunmaz. Mutlaka (Muhammeden Rasûlüîlah) demesi icâbeder.
Su da var ki Hanefii'lerin cumhuruna göre, böyle bir kimsenin hakîkaten müslüman olabilmesi için iki sahadeti söyledikten sonra: «Islâm'dan baska bütün dînlerden teberrî ettim.» demesi sarttir.
Hadîsin ikinci isnadinda imam Müslim «Bunlar toptan bu isnâdla rivayet etmislerdir.» demisdir.
Bütün nüshalarda ayni sekilde rivayet edilen bu ibare sahih olmakla beraber, biraz kapalidir. Onun için Ebû Ali El-Gassâ-n i ve diger hadîs ulemâsi «Bu sözden murâd: Mezkûr zevatin toptan Ümâratü'bnü Gaziyye 'den bu isnâdla rivayet etmis olmalaridir.» demislerdir. Yâni gerek Abdülazîz Derâverdî gerekse Süleyman u'bnü Bilâl bu hadîsi ayni isnâdla Ü m â-ratü'bnü Gaziyye 'den rivayet etmislerdir. Müslim dahî, onu bu sekilde tasrîh etse daha iyi olurdu. Nitekim âdeti de bu idi. Yalniz burada bu ilmin ulemâsinca mes'ele açik olarak anlasilacagi için ibareden hazf yapmistir.

2- Musibet Zamaninda Söylenilecek Söz Babi

3- (918) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybe ve Ibni Hucr hep birden Ismâîl b. Cafer'den rivayet ettiler. îbni Eyyûb dedi ki: Bize Ismâ-U rivayet etti. (Dedi ki): Bana Sa'dü'bnü Said, Ömer b. Kesir [1] b. Ef-lâh'dan, o da Ibni Sefine [2] 'den o da Ümmü Seleme'den naklen haber verdlki, Ümmü Seleme söyle demis: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi söyle buyururken isittim:
«Basina musibet gelen hiç bir müsiüman yoktur ki, Allah'in emrettigi vecihle: Biz Allah'iniz ve ancak ona dönücüleriz. Allah'im musibetim hususunda bana ecir ver ve bana bunun arkasindan daha hayirlisini ihsan eyle; desin de Allah ona mutlaka daha hayirlisini Ihsan buyurmasin.»
Ümmü Seleme demis ki: «Ebû Seleme vefat edince ben;
— Müslümanlarin hangisi Ebû Seleme'den daha hayirlidir? O ailesi ile birlikte, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//etwJ'e hicret eden ilk hânedir, dedim. Bunu söyledikten sonra Allah, onun yerine bana Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ihsan buyurdu.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana Hâtîb b. Ebî Beltea'yi dünür yolladi. (Kendisine):
— Benim bir kizim var. Hem ben kiskancim, dedim. (Bu sözüme
karsilik) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Kizina gelince: Onu annesinden müstagni kilmasi için Allah'a duâ ederiz. Kiskançligi gidermesi için de ben Allah'a duâ ederim; buyurmuslar.»

4- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme, Sa'dü'bnü Ebî Saîd'den rivayet etti.

Demis ki: Bana Öme-rü'bnü Kesîr b. Eflâh haber verdi. Dedi ki: îbni SefTne'den rivayet ederken dinledim, kendisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeJJem)*in zevcesi Ümmü [3] Seleme'yi söyle derken isitmis: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi sunlari söylerken dinledim.
«Basina musibet gelip de: Biz Allah'iniz ve ancak ona dönücüleriz. Allah'im musibetim hakkinda bana ecir ver. Ve onun ardindan bana daha hayirlisini ihsan eyle, diyen hiç bir kul yoktur ki musibeti hakkinda Allah ona mükâfat vermesin ve onun arkasindan daha hayirlisini kendisine Ihsan buyurmasin.»
Ümmü Seleme demis ki: Ebû Seleme vefat edince ResûlÜUah (Sal-lallahü Aleyhi ve Sellemfia. bana emrettigi gibi söyledim. Müteakiben Allah bana ondan daha hayirlisini (yâni) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYi ihsan buyurdu.»

5- (...) Bize Muhammedü'bnü Abdillâh b. Nümeyr rivayet etti (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Sa'dü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ömer yâni îbni Kesir, Ümmü Seleme'nin azatlisi Ibni Sefîne'den, o da Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Selle-mTin zevcesi Ümmü Seleme'den naklen haber verdi. Ümmü Seleme: «Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi söyle buyururken isittim...» diyerek; Ebû Üsâme hadîsi gibi rivayette bulunmus.
Bu hadlsde râvî sunu ziyâde etmistir: «Ümmü Seleme dedi ki: Ebû Seleme vefat edince ben:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfiri sahâbîsi Ebû Selemeden daha hayirli kim olabilir? dedim, sonra Allah bana azim halketti de, o duayi okudum. Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem) ile evlendim.»
Kaadî Beyzâvî 'nin beyânina göre ResûlÜUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) musibeti: «Mü'mine eziyet veren her seydir.» diye tarif etmistir.
Musibet zamaninda âyetini okumaya «istircatircâ'» derler. Bunun mânâsi: «Biz Allah'iniz ve ancak ona dönücü-leriz» demektir. Bu sözde her sey'in hattâ canlarimizin bile Allah'in milki oldugunu, Allah'in milkinde diledigi gibi tasarruf ettigini itiraf vardir ki, dolayisiyla kaza ve kadere rizâyi tezammun eder. Bu ma-kaam pek büyüktür. Ona eren nefse, ehl-i hakîkata göre nefs-i Râdi-ye denilir.
Hadîs-i serifde Allah'in emrettigi bildirilen istircâ1 âyeti Bakara sûresindedir. Âyet-i kerimenin tamâmi söyledir: «Baslarina bir musibet geldigi zaman: Biz Allah'iniz ve ancak ona döndürücüleriz, diyen sabirlilari mü|dele [4].»
Rivayete nazaran Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin kandili sönmüs de, istirca' etmis. Aise (Radiyallahü anh): «Bu bir kandildir.» diyerek istirâ'i mucip bir musibet olmadigini söylemek istemis ise de, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
«Mü'minin fenasina giden her sey musibettir.» buyurmuslardir. Bu hadisi Ebû Dâvûd «Merâsil» inde rivayet etmistir.
Görülüyor ki: Allah Teâlâ istircâ'i sabirli kullarini medih zimninda emir buyurmustur. Zira Kur'ân-i Kerîm'de medih buyu-rulan hersey zimnen emredilmis, zemmedilen her sey de zimnen ne-hiy buyurulmustur.
Hz. Ümmü Seleme 'nin: «Müslümanlarin hangisi Ebû Seleme 'den daha hayirlidir? O, ailesi ile birlikde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e hicret eden ilk hânedir.» sözü vefat eden kocasinin, yeri doldurulamiyacak kadar büyük bir zât oldugunu ifâde eder. Hakikaten Ebû Seleme {Radiyallahü anh), ailesi efradi ile birlikte Habesistan'a Hicret eden ilk muhacirlerdendir: Sonra Medîne-i Münevvere'ye hicret etmistir. Ebû Seleme {Radiyallahü anh). Peygamber {Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin hem süt kardesi hem de halasinin oglu idi.
Hz. Ümmü Seleme bu sözü ile kendisine nisbetle vefat eden kocasi Ebû Seleme'den daha hayirli bir kimse bulunmadigini anlatmak istemistir. Binâenaleyh bu söz. Hz. Ebû Seleme'nin Ebû Bekir {Radiyallahü onfe/dan daha hayirli olmasi îcâb etmez.
Kaadî Iyâz diyor ki: «Hz. Ümmü Se1eme, bu sözü ile kocasinin mutlak surette herkesden daha hayirli oldugunu kastetmis olabilir. Fakat Ebû Bekir {Radiyallahü anh)'in Resûlüllah {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'den sonra

vefat eden her sahâbîden efdal olduguna icmâ' vardir. Peygamber {Saîlallahü Aleyhi ve SellemYin vefatindan önce ölenlerden efdal olup olmadigi ihtilaflidir...»
Hadis-i serif, istircâ'm faziletine delildir.
Nevevî: «Bu hadisde mendûbun me'mûrun bih olduguna delil vardir. Muhtar olan mezheb de budur. Çünkü Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'Q istircâ' emir buyurulmustur. Hâlbuki âyet-i kerlme istircâ'in mendûb olmasini iktizâ ettigi gibi, onun mendûp olduguna icmâ-i ümmet de vardir.» divor.

3- Hastanin ve Ölen Kimsenin Yaninda Söylenecek Söz Babi

6- (919) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Sakîk'den, o da Ümmü Seleme'den naklen rivayet etti. Ümmü Seleme söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}'.
«Hastanin veya ölen kimsenin yaninda bulunursaniz hayir söyleyin. Zira melekler sizin söylediklerinize: Âmîn, derler.» buyurdu,
Ebû Seleme vefat ettigi zaman ben Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'in yanina giderek:
— «Yâ ResülüUah! Ebû Seleme vefat etti.» dedim, Resûlüllah (Sah lallahii Aleyhi ve Sellem)-
— Allah'im beni de, onu da affet ve bana onun ardindan güzel bir bedel ihsan et, de!» buyurdular. Ben de öyle dua ettim. Bunun üzerine Allah bana Ebû Seleme'den daha hayirlisini, Muhammed {Sallallahü Aleyhi ve SeHem)'i ihsan buyurdu.
Bu hadîs, hasta dolasmanin âdabini bildirmektedir. Bu husûsdaki umûmî delillerden anlasildigina göre hastanin hâl-ü hatirini sorduktan sonra yaninda fazla oturmamak, oturdugu müddetçe dahî onu ye' se düsürecek seyler degil, bil'akis ümit verecek sözler konusmak âdâb-dandir. Konusulan sözler dua yerine geçecegi için, orada bulunan meleklerin bu sözlere-. Amin, diyecekleri bildirilmistir.
Hulâsa bu hâdis-i serif su hükümleri ihtiva eder:
1- Hasta yaninda bulunan bir kimsenin hastaya hayir duâ mesi, onun nâmina istigfarda bulunmasi müstahabdir.
2- Hasta dolasan kimselerle birlikte melekler de bulunarak, c larin söylediklerine: Âmîn, derler.

4- Ölenin Gözlerini Yumdurma ve Can Bogaza Geldigi Vakit Ona Duada Bulunma Babi

7- (920) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti (Dedi ki): Bize Muâ-viyetü'bnü Amr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû îshâk-i Fezârî, Hâlid-I Hazza'd an, o da Ebü Kilâbe'den, o da Kabîsatü [5] 'bnü Züeyb'den, o da Ümmü Seleme'den naklen rivayet etti. Ümmü Seleme söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîetn), Ebû Seleme'nin yanina girdi, gözleri açik kalmisti; onlari kapadi. Sonra söyle buyurdu;
«Süphesiz ki ruh kabzedildigi vakit göz onu tâkîb eder.»
Derken Ebû Seleme'nin ailesi efradindan bâzilari feryâd-u fi-fan ettiler. Bunun üzerine Resûlüllah (SaÜoâlahü Aleyhi ve Seüemh
— «Kendinize hayirdan baska duâ etmeyin. Çünkü melekler söylediklerinize: Âmîn, derler.» buyurdu. Sonra sunu da ilâve etti:
«Allah'im Ebû Seleme'yi affet, derecesini hidâyete erenler meyânina yükselt. Arkasinda kalanlari içinde ona sen halef ol; bize de, ona da magfiret buyur! Ey Âlemlerin Rabbii Kabrini genislet ve kendisine orada nûr halk eyle.»

8- (...) Bize Muhammed b. Mûse'l-Kattân El-Vâsitî [6] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Müsennâ b Muâz [7] b. Muâz rivayet etti. (Dedi ki). Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize UbeyduUah b. Hasen rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hâlid-I Hazza bu Isnâdla, bu hadîsin benzerini rivayet etti. Yalniz o: «Terekesinde ona halef ol.» dedi, bir de*.

«Ya Rabbit Kabrinde ona genislik ver.» cümlesini söyledi; «Onun için genislet...» tabirini söylemedi.
Hâlid-i Hazza': «Yedinciyi teskil eden bir duâ daha vardi ama ben onu unuttum.» Ifadesini ziyade etmistir.
tâbiri bâzi rivayetlerde seklinde zaptedümis-
tir. Bunlarin ikisi de dogrudur. Ve her ikisinin mânâsi-. Gözü dikildi, bir noktaya bakip kaldi; demektir. Nitekim bundan sonraki rivayette bu mânâ tasrih edilmistir.
Cevheri, Ibni's-Sikkit'dennaklen «Sakkabasaru'1-Mey yiti» denilir. Fakat «Sakka'l-Meyyitu basarahû» deme, dedigini bildirmistir. Burada «gözü dikilmek» den murâd: Ölüm hâlinde bulunup, bir noktaya bakmak; gözünü baska yere çevirememektir.
Gözün ruhu tâkib etmesinden murâd: Ruh cesetten ayrildigi vakit gözün onun arkasindan bakmasidir.
-«Arkasinda kalanlari içinde sen ona halef ol.» cümlesinden murâd-. «Çocuklari veya torunlari içinde onun halîfesi sen ol Yâ Rabbî! Onlarin rizkini ve hayâtlarim sen tekeffül buyur.» demektir.
Ulemâya göre, ölen kimsenin gözlerini yumdurmaktaki hikmet: Bundan hâsil olacak çirkinligi önlemektir.

Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler:

1- Ölen kimsenin gözlerini yumdurmak müstahabdir. Bu husüs-da bütün ulemâ müttefiktir.
2- Ruhlar bedene giren lâtif cisimlerdir. Onlarin çikmasi ile sette hayât kalmaz. Bir çok kelâm ulemâsi ile onlara muvafakate diger ulemânin mezhepleri budur.
Bâzilari, rûh'un araz oldugunu; bir takimlari da kan'dan ibâ bulundugunu söylemislerdir.
3- Ölen kimsenin yaninda, onun âhiret umuru ile çoluk çocui nun dünyâ ve âhiretleri için duâ etmek müstahabdir.

5- Ölenin Dikilip Kalan Gözlerinin Rüh'unu Takibetmesi Babi

9- (921) Bize Muhammedü'bnü Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bi ze Abdurrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Cüreyc, Alâ b. Yâ-kûb'dan naklen haber verdi. Demis ki: Bana, babam haber verdi, o da Ebü Hüreyre'yi göyle derken isitmis: Resulüllah (Sallaîîahü Aleyhi
ve Seîletn)-
— «Görmüyor musunuz insan öldügü vakit gözü nasi! dikilip kaliyor?» buyurdu. Ashâb:
— «Hay hay! Görüyoruz.» dediler. ResûlüIIah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellemji
— «jste bu, onun gözü nefsini tâkîb ettigi zaman olur.» buyurdu.

(...) Bize bu hadisi Kuteybetü'bnü Saîd dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize AbdülazIz yâni Derâverdî, Alaâ'dan bu isnâdla rivayet etti.
Bu hadîsdeki, gözün nefsi takibinden murâd: Aynen yukardaki hadisde geçen: Gözün, rûh'un arkasindan bakmasidir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler

1- Hadîs-i serif, rûh ile nefsin bir sey oldugunu gösteriyor.
2- Kaadi Iyâz'in beyânina göre, ölüm bir sey'i yok etmek degil-, bir intikaal ve hâl degisikliginden ibarettir. O, yalniz cesedi yok eder. Rûh bakîdir. Cesetten de kuyruk sokumu kemiginin çürümedigi söylenir.
Ölümün vücûdi mi yoksa ademi mi oldugu ihtilaflidir. Bâzilarina göre ölüm vücûdidir. Çünkü Teâlâ Hazretleri kendisi için: «Hayâti ve Ölümü halkeden» demistir. Yokluk ise halkedümez.
Bir takimlari, ölümün ademî oldugunu iddia etmislerdir. Onlara göre halketmek «takdir» mânâsina gelir.

6- Ölen Kimseye Aglamak Babi

10- (922) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe ite tbni Nümeyr ve Ishâk b. Ibrahim hep birden Ibni Uyeyne'den rivayet ettiler. îbni Nümeyr dedi ki: Bize Süfyân, tbni Ebi Necîh'den, o da babasindan, o da Ubeyd b. Umeyr'den naklen rivayet etti Ubeyd söyle demis-. Ümmü Seleme dedi ki: Ebû Seleme vefat edince, bin garîb nemde gurbet elde Ölen bir garib! Ona öyle bir agliyayim ki, dillere destan olsun, dedim. Tam ona aglamak için hazirlanmistim ki, birden bire Saîd'den bir kadin çika geldi. Bana yardim etmek istiyordu. Hemen kendisini Resûlüllah
(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) karsiladi ve:
«Sen seytani, Allah'in çikardigi eve tekrar sokmak mi Istiyorsun?» buyurdu. Bunu iki defa tekrarladi. Artik bende aglamaktan vazgeçtim ve aglamadim.
Hz. Ümmü Seleme, «garip hem de gurbet elde ölen bir garib!» sözü ile vei'ât eden kocasinin aslen Mekke'li oldugunu ve oraya nispetle gurbet diyari sayilan Medine'de vefat ettigini anlatmak istemistir.
Said: Medine 'nin etrafindaki yüksek yerlerdir. Esâs ittibâi üe bu kelime: «Yer yüzüne çikan sey» mânâsina gelir. Ümmü Seleme (Radiyallahü anhh «Bana yardim etmek isti yordu.» sözü ile de.- Aglamak ve feryâd-ü figânda bulunmak hususun da benimle beraber olmak istiyordu, mânâsini kastetmisdir.
Dârakutni 'nin tahric ettigi bir hadisde: «Garib olarak ölen bii kimse sehittir.» buyurulmustur. Dârakutni bu hadisin sahîh oldugunu söylemistir.

11- (923) Bize Ebû Kâmil-i Cahderî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd yâni fbni Zeyd Asim-i Ahvel'den, o da Ebû Osmân-i Nehdî' den, o da Üsâmetü'bnü Zeyd'den naklen rivayet etti. Osâme söyle de-mis: Peygamber (Sall-allahü Aleyhi ve Selletn)'in yaninda idik. Bir ara kerimelerinden birisi haber göndererek Resulüllah (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem)'i çagirdi. Ve kendisinin bir çocugu yahut bir oglu vefat etmek üzere oldugunu ona haber verdi. Bunun üzerine Peygamber (Sah lallahü Aleyhi ve Selîem) gönderilen zâta:
— «Dön de ona haber ver ki; Allah'in aldigi da, verdlgf de kendinindir. Onun nezdinde her sey muayyen bir müddetledir. Ona söyle de: Sabretsin ve sevap umsun!» buyurdular.
Müteakiben elçi (Sallallahü Aleyhi ve Se//ewjfin kizinin yanma gitti geldi ve
— O yemin etti! Mutlaka yanina gelmeliyniissin.» dedi. Bunun üzerine Peygamber (Salkllahü Aleyhi ve Selletn) kalkti, onunla beraber Sa'dü'bnü Ubâbe ile Muâzu'bnü Cebel de kalktilar. Ben de yanlarina takildim. Çocugu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemye arzettiler; can çekisiyordu. Sanki cani eski bir tulum içindeydi. (Bunu görünce) Ftesûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve ScÜetnJ'In gözlerinden yaslar bosandi. Saki kendisine:
— «Bu ne yâ Resûlüllah!» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'
— «Bu, bir rahmettir. Allah onu kullarinin kalplerine tevdi buyurmustur. Allah ancak merhametli olan kullarina rahmet eyler.» buyurdu.

(...) Bize Muhammedü'bnü Abdillah b. Nûmey rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Fudayl rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Muâviye rivayet etti. Bu râvîler toptan Âsim-i Ahvel'den bu is-nâdla rivayette bulunmuslardir. Su kadar ki Hammâd'in hadîsi daha tamam ve daha uzundur.
Bu hadisi Buhârî «Kitâbü'l - Cenâiz» ile «Kitâbü't —Tib» ve «Kitâbu't-Tevhid» de; Ebû Dâvûd, Nesâi ve Ibni Mâce «Kitâbü'l - Cenâiz- de muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Resûlüllah (Salhzllahü Aleyhi ve ScMcw)'e haber gönderen, kizi Zeyneb (Radiyallakü anhâ)'dir. Nitekim Ibni Ebî Seybe 'nin «Musannaf*mda tahrîc ettigi Ebû Muâviye hadîsinde ismi tasrih edilmistir.
Vefat etmek üzere bulunan yavrunun ismi: Bâzilarina göre Aliyyu'bnü Ebi'l-Âs 'dir.
Bâzilari, hadisin hiç bir tarîkinde bu çocugun ismi zikredilme mistir bahanesi ile buna itiraz etmek istemisse de, Aynî bu itirazin itiraz götürdügünü söylemis ve «çünkü bu zâtin Hz. Zeyneb'in Ali isminde bir oglu bulundugunu ögrenememesi, baskalarinin onun görmedigi tarîklerden buna muttali' olamamasini istilzam etmez. Bu zât, hadisin bütün tarîklerine nereden nereye vâkif mis? Çocugun Alî ismini tasidigim kendi eli ile Dimyati

kaydetmistir. Dimyâti saglam bir hafizdir. Böyle bir sey'i kendinden söyleyemez. Çünkü bu gibi seyler tevkifidir. Aklin bunlara dahl-ü te'siri yoktur. Binâenaleyh Dimyati onu bilmese sarahaten yazmazdi.» demis ve yine bu mu'tarizin baska bir itirazina geçmistir. îtirâz sudur-. Ebü-beyrb. Bekkârile diger bâzi ulemâ Hz. Zeyneb in oglu A1i'nin bulug zamanina yaklasincaya kadar yasadigini, Resûlüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mekke fethedildigi gün onu terkisine aldigini söylemislerdir. Böyle bir çocuga ise Sabî denemez.» demis.

Ayni, bu îtirâzi da reddetmis, bulûga yaklasan bir çocuga ör-fen sabi denilebilecegini, lûgatda ise dogdugundan büyüyünceye kadar çocuga sabi denildigini ispat etmistir.

Rivayetlerin bâzilarinda Hz. Zeyneb'in «oglum mu yoksa kizim mi vefat etmek üzeredir.» dedigi râvi tarafindan sekk ile kaydedilmistir. Ulemâdan bâzilari «kizim» dedigini dogru bulmuslardir. Nitekim imam Ahmed b. Hanbel'in «Müsned»inde bu kizin Ümâme binti Zeyneb oldugu tasrih edilmistir. Bâzi rivayetlerde Umâme kelimesi küçültülerek «Ümeyme» diye zikredilmistir. Fakat Ayni 'nin de beyâni vecîhle Siyer ulemâsi Hz. Zeyneb'in kizi Ümâme 'nin Peygamber {Sallalahü Aleyhi ve Sellenij'in vefatindan sonra uzun zaman yasadigina, hattâ H z . Fâ11me'nin vefatindan sonra Hz . Ali ile evlendigine ve A1i (Radiyallahü anh) sehid edildigi zaman dul kaldigina ittifakla kaildirler. Binaenaleyh dogrusu Hz. Zeynep'in «oglum» demis olmasidir. Nitekim Buhâri ile Müs1im'in rivayetlerinde oglu diye tasrîh edilmistir. Zeyneb (Radiyallahü anhâ) Ebu'1- Âsdan yalniz Alî ile Umâme'yi dogurmustu.

«Allah'in aldigi da verdigi de kendinindir.» cümlesinden murâd: Bütün mâhlûkat onundur; her sey onun yed-i kudretindedir; ve onun nezdinde her seyin bir ecel-i müsemmâsi ya'nî muayyen ömrü vardir, demektir. Çünkü Allah Teâlâ Levhi ve Kalemi yarattiktan sonra, kiyamete kadar olacak her seyi yazmasini kaleme emretmistir. Ecel ömrün sonuna da bütününe de itlak olunur.

Almak rütbe i'tibârile vermekten sonra geldigi hâlde burada ondan evvel zikredilmesi makam iktizâsidir. Ma'nâ sudur.- Allah'in simdi almak istedigi sey, evvelce kendisinin verdigi seydir. O kendi verdigini aliyor. Binâenaleyh feryadu figâna mahal yoktur. Zîrâ emanetçiye verilen bir sey geri alinirken emanetçinin feryad etmesi yakisik almaz.

Bu cümlede iki yerde zikredilen «mâ» kelimesi ismi nievsûl olarak kullanilmistir. Almak, vermek fiillerinin mef ulleri umum bildirmek için hazfedilmislerdir. Su halde çocuk alip vermeye ve diger bütün ilâhi ihsanlara sâmildir. «Mâ» kelimesinin her iki yerde masda-riyye olmasi da caizdir. Bu takdirde cümlenin ma'nasi: «alip vermek Allah'a mahsustur» demek olur, ki yine çocuk alip vermekle sair seylere âmm ve sâmildir.

«Sabretsin ve sevâb umsun!» cümlesinin ma'nâsi: sabretsin ve b nu bir amel-i sâlih sayarak onunla Allah'dan sevâb umsun, demekt:

Bir rivayette Hz. Zeyneb yemîn ederek iki defa müracaat bulunmus: Resûlüllah (Sallaîahü Aleyhi ve Sellem) ancak üçüncü d fasinda kalkmistir. îlk müracaatta kalkmamasi ihtimâl o anda b vazife ile mesgul bulunduUundandir. Yahut Rabbina tam teslîmiyy< göstermek için icabet etmemistir. Böyle bir sey için vâki' da'vete icj bet gerekmedigini beyân için kalkmamis olmasi da mümkündür. R* sûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve SellemYin israr neticesinde kalkmasi y bâzi câhiller babasinin nazarinda Hz. Zeyneb'in i'tibari yok zan netmesinler diye yahut yeminli israrini görünce kizina acidigindandii

Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber kalka] Sa'du'bnü Ubâde, Hazrec kabilesinin reîslerindendir Kerîm ve gayur bir zatti. Samda vefat etmistir. Kendisini cinlerir öldürdügü dahi rivayet olunur.

Müs1im'in rivayetinde Hz. Sad dan maada Muâz b Cebel ileüsâmetü'bnü Zeyd'inde kalktiklari zikrediliyor. Buhâri 'nin rivayetinde ise bu üç zattan baska Übeyyü'bnü Kâ'b, Zeydü'bnü Sabit (radiyallahu anhüma) ile bir takim zevatin da Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Selîem) ile beraber gittikleri bildirilmektedir.

Hz. Üsâme'nin: «Ben de yanlarina takildim. Çocugu Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellemj'e arzettiler...» sözünde bir çok hazif-ler vardir. Bu söz.- «Beraberce Zeyneb'in evine gittik. Içeriye girmek için kapiyi çaldik; bize izin verildi. Içeri girdik. Müteakiben çocugu Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem)'e arzettiler...» seklinde takdir olunur.

cümlesi «cani hareket ediyordu» mâ'nasma gelir. Onun için biz de «can çekisiyordu» diye terceme ettik. Fakat

bazi lisân âlimleri «teka'ku» veya «ka'ka'a» kelimelerinin.- «ses veren hareket» mâ'nasma geldigini söylemislerdir. Îbnü'l-A'râbi diyor ki: «Ka'ka'a, ak'aka, sahsaha, hashase, hafhafe, fehfaha, sensene, nes-nese» kelimelerinin hepsi kâgit ve yeni elbisenin hareketi ma'nâsi-na gelirler. Bazilari: «Ka'ka'a: silâh sesidir.» demis; bir takimlari da titremek- ma'nasina geldigini söylemislerdir.
Burada can çekisme hâli «sanki cani eski bir tulum içinde idi» cümlesile eski bir tulum içinde bulunan su sesine benzetildigi cihetle, cümleye «cani sanki bir eski tulum içinde imis gibi horultu veriyordu» diye ma'nâ vermek de mümkindir.
Hz Sa'd o ana kadar Peygamber ISallalahü Aleyhi ve Sellem)' in bu gibi yerlerde agladigini görmedigi için her halde sasmis olacak ki: Bu ne oluyor ya Resûlâllâh» diye sormus; Resûlüllah (Sallalaliü Aleyhi ve Sellem) de: «Bu bir rahmettir» yâni. «Bu göz yasi bir rahmet eseridir; yoksa senin tevehhüm ettigin gibi feryad-u figan ve sabirsizliktan iteri gelmis degildir» demek istemisler. Filhakika bir hadis-de beyan olunduguna göre Allah Teâlâ Hazretleri yüz rahmet yaratmis. Bun .m doksan dokuzunu nezd-i Bârisinde birakarak bir dane-sini kullan arasinda taksim eylemistir. îste kullar bundan dolayi bir birlerine acir ve merhamet ederler. Anne yavrusuna bundan dolayi sefkat gösterir. Kiyamet gününde bu bir rahmeti de doksan dokuzun yanma toplayarak mahlûkaatini gölgelendirecek; hatta küfrün basi olan Iblis, A11ah 'in rahmetini görünce ümide kapilacaktir.

Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler

1- Duâ ve bereketlerine nail olmak için fazilet sahiblerini ölüm hastasinin yanma getirmek caizdir.
2- Bu gibi zevati hastanin yanina getirmek için yeminle israrda bulunmak caizdir.
3- Hasta dolasmaya ve ta'ziyeye izinsiz de gidilebilir. Fakat dügün da'vetine izinsiz (219) gidilemez.
4- Musibet sahibine ölüm vak'asmdan önce sabir tavsiye edilir. Tâ ki ölüm âninda Allah'in kazasina razi olarak kederini sabirla yenebilsin.
5- Hasta dolasmak mesrû'dur. Velevki hasta küçük çocuk olsun.
6- Fazilet sahipleri bir seyi ilk defa reddetseler bile yine onlarin faziletlerinden ümîd kesmemek icâbeder.
7- Tâbi' olan kimse zahiren müskil gördügü bir seyi âmirine sorabilir.
8- Suâl sorarken edeb ve terbiyeye riâyet gerekir.
9- Allah'in mahlûkaatina merhamet ve sefkat gerekir.
10- Kati kalplilikten sakinmalidir,
11- Feryad-ü figân etmemek sarti ile ölen bir kimseye aglamak caizdir.
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in sessizce agladigini bildiren hadisler vardir.

12- (924) Bize Yûnus b. AbdiTâle's-Saddefi ile Amru'bnü Sev vâd el-Amiri rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Amru'bnü 'I-Hâris, Saîd b. Harisi [8] Ensai den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen haber verdi. Demis ki: da" dü'bnü Ubâde bir hastaligi dolayisile rahatsizlandi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem), yaninda A bd ur rahman b. Avf, Sa'dü'bnü Eb! Vakkaas, ve Abdullah b. Mes'ûd oldugu halde onu dolasmaga geldi. Yanina girdiginde onu kusatilmis buldu; ve:
— «Öldü mi?» dfye sordu. (Oradakiler)
— Hayir yâ ResulâUah! dediler. Müteakiben Resûlüllah (Saîla-îahü Aleyhi ve Sellent) agladi. Onun agladigini görünce oradakiler de agladilar. Bunun üzerine:
— Isitmiyormusunuz? Allah göz yasindan ve kalbin üzülmesinden dolayi (Insani) azâb etmez. Lâkin sundan dolayi ya azâb eder yahud rahmet buyurur; dedi ve diline Isaret etti.
Bu hadisi Buhari «Cenâiz» bahsinde tahric etmistir. Onun rivayetinde hadisin sonunda su ziyâde de vardir: «Süphesiz ki ölü, ailesinin ona aglamasi sebebiyle azâb görür. Ömer (Radiyallahii anh) bundan dolayi sopa ile döger; tas atar; toprak serperdi.»

«Gasiyye» kelimesi Buhârî'nin rivayetinde «gâsiye* seklinde zabtolunmustur. Kaadî Iyaz'in beyanina göre bazilari onu «gasye- diye rivayet etmislerdir. Bu rivayetlerin hepsi sahihtir. Kelime iki suretle tefsir edilmistir. Birinci tefsire göre «onu ailesi efradi kusatmis»; ikinciye göre «kendisini elem ve iztirab kaplamisti» demektir.
Kirmani bu kelimeyi bayilmakla tefsir etmistir. Burada ondan murad ikinci ma'nâ yâni elem ve iztirab kaplamasidir. Çünkü Hz. Sa'd bu hastaliktan iyilesmis ve uzun zaman yasamistir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dilini göstererek: «Lâkin sundan dolayi ya azâb eder: ya rahmet buyurur.» demekle kötü seyler söylemenin azaba, hayir söylemenin rahmete sebeb olacagina isaret buyurmustur, îbni Battal diyor ki: «Ya rahmet buyurur-, cümlesinin iki ma'naya ihtimâli vardir: Yâ hayir söyleyip Allah'in kaza ve kaderine teslim olana rahmet eyler; yahud azabini hak etmisken onu affeder de azâb yüzü göstermez.»
Son cümle: Salinde de rivayet olunmustur. Kirmâni:
«Eger bu rivayet dogru ise hadîsin mâ'nasi: (Allah rahmet edinceye kadar azâb eyler) demek olur. Zira mü'min sonunda mutlaka cennete girecektir.» diyor.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hasta dolasmak ve bir kimsenin kendinden daha asagi mertebede olan birini dolasmasi müstehabtir.
2- Hastanin yaninda aglamak caizdir.
3- Aglayani görenlerin ona tebean aglamalari caizdir.

7- Hastalari Ziyaret Hakkinda Bir Bab

13- (925) Bize Muhammedü'bnü'l-Müsennâ el-Anezi rivayet et (Dedi ki): Bize Muhammedü'bnü Cehdam rivayet etti. (Dedi ki): Bis Ismail yâni Ibni Ca'fer, Umara yân! IbnI Gaziyye'den, o da Sardü'bn I-Hârris b. el-Muallâ'dan, o da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayet etti, I söyle demis:
tBir defa) biz Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikt otururken ansizin ona Ensâr'dan bir adam gelerek selâm verdi. Son ra geri döndü. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn):
— Ey Ensarin kardesi! Kardesim Sa'dü'bnü Ubâde ne haldedir? di yi sordu. O zat:
— Iyidir; cevâbini verdi. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahi Aleyhi ve Sellemh
— Sizden onu hanginiz ziyaret edecek? diyerek ayaga kaikti. Onunla birlikte biz de kalktik. Biz on küsur kisi idik. Üstümüzde basimizda ayak kabi, mest, külah ve gömlek filân yoktu. Su çorak yerlerde yürüyorduk. Nihayet onun yanina vardik. Yakinlari hemen etrafindan çekildiler. Bu suretle Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) Ne beraberindeki ashabi ona yaklastilar.
Bu hadis, eshâb-i kiramin hâiz olduklari zühd'ü takvanin derecesini göstermektedir. Onlar dünyâya ehemmiyet vermezlerdi. Dünyâ nimetlerinin pek azi ile iktifa ederler, fazlasini istemezlerdi. Üstlerine baslarina ehemmiyet vermez, kiymetli elbiseler giymezlerdi. Hâsili yemek için yasamazlar, ancak yasamak için yerlerdi.
Bu hadîs, onlarin ayakkabi bile giymediklerini gösteriyor.
Bâzilari bununla istidlal ederek: «Yalinayak gezmek caizdir.» de-mislerse de, bu istidlal söz götürür. Zira ashâb-i kirâmni ayakkabi giymemeleri bulamadiklarindan ileri gelebilir. Bu takdirde bulanlarin giymemesi için bu hadiste delil olacak bir sey yoktur. Ashâb ayakkabi bulduklari hâlde giymemis bile olsalar, bize onlarin bu fiilleri yine delil olamaz. Zira örf en metruk bir seydir. Seriatda örf-ü âdet muteberdir. Hattâ Mecellenin bir maddesinde: «Örf ile tâyin, nass ile tâyin gibidir.»,- baska bir maddesinde: «Örf'en mâruf olan sey, sart kilinmis gibidir.»; diger bir maddesinde «Âdet muhakkemdir.» denilmistir.
Hadîs-i serif, hükümdr ile âlimin maiyyetleri ile birlikte hasta dolasabileceklerine delildir.

8- Musibete, Basa Geldigi Ânda Sabir Etme Hakkinda Bab

14- (626) Bize Muhammedö'bnü Bessâr El-Abdî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed yâni tbni Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Sâbit'den naklen rivayet etti. Demis ki: Ben Enes b. Mâlik'i söyle derken isittim: Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Seliem): «Sabir (musibet) ilk basa geldigi andadir.» buyurdular.

15- (...) Bize Muhammedü'bnü'l-Müsennârivayet etti. (Dediki): Bize Osmânü'bnü Ömer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Sâbit-i Bü-nânî'den, o da Enes b. Mâlik'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)çocu|una aglayan bir kadinin yanina ugramis da, ona:
— «Allah'dan kork ve sabret.» buyurmus. Kadin:
«— Sen, benim musibetime aldiris etmezsin.» demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (oradan gidince) kadina:
— Bu zât Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) idi.» demisler. Bu sefer kadinin içine «ölüm acisi» gibi bir sey çökmüs. Bunun Üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SelUw)'*n kapisina gelmis. Fakat onun kapisinda kapici filân bulamamis ve-.
— «Yâ Resûlüllah! Ben, seni taniyamadim» de lyerek Özür beyân et mis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"
— «Sabir ancak (musibet) ilk basa geldigi andadir.» yahut «Musibetin basa geldigi Ilk andadir.» buyurmuslar.

(...) Bize, bu hadîsi Yahya b. Habîb El-Hârisî dahî rivayet etti (Dedi ki): Bize Hâlîd yâni Îbnfl-Hâris rivayet etti. H.
Bize Uktebü'bnü Mükrem-i Ammî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülmelik b. Amr rivayet etti. H.
Bana Ahmed b. îbrâhim Ed-Devrakî dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdü's-Samet rivayet etti. Bunlar hep birden: «Bize Su'be bu is-nâdla, Osman b. Ömer'in hadisi gibi rivayette bulundu.» dediler. Ab-dü's-Samed'in rivayetinde: Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Seîlem) kabir yaninda bir kadina ugradi...» denilmistir.
Bu hadisi Buhârî «Cenâiz» bahsinin bir iki yerinde ve «Ahkâm» bahsinde; Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâi «Cenâiz» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Nesâiî, onu «Yevm ve leyle» bahsinde dahi rivayet etmistir.
Hadisin muhtelif rivayetlerinden anlasildigina göre Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Selletn) kabir basinda aglayan bir kadinin yanma ugramis, ismi bilinmeyen bu kadin yeni ölen çocuguna agliyormus. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem), kendisine sabir ve takva tavsiye edince «Benim basima gelen musibeti sen ne anlarsin?» diyerek, kendilerini basindan savmak istemis. Çünkü onun kim oldugunu taniyamamis. Sonra bu zâtin Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) oldugu kendisine anlatilinca âdeta beyninden vurulmusa dönmüs ve hemen arkasindan onun evine giderek özür dilemis.
Kurtubi diyor ki: «Anlasilan bu kadin feryâd ederek agliyor-mus. Onun için de Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) kendisine takvayi yâni Allah'dan korkmasini emretmis.»
Tiybi'nin beyânina göre, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sel-letn)'in kadina evvelâ Allah'dan korkmasini emir buyurmasi, sabri tavsiye için bir mukaddimedir. Ve sanki ona «Sabretmezsen Allah'in gadabina ugrayacagindan kork. Sevap kazanayim dersen feryâd etme.» demis gibidir.
Bir rivayette oradan geçen bir zât kadina konustugu zâtin Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Selletn) oldugunu söylemisdir. Ebû Ya'1â'nin rivayetine göre bu zât, kadina: «Sen kiminle konustugunu biliyor musun?» diye sormus; kadin: «Hâyar» cevâbini vermis.
Taberânî'nin «El-Evsat» nâm eserinde kadina soran zâtin Fdil b. Abbâs oldugu tasrih edilmistir. Kadin kendisi ile konusanin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) oldugunu anlayinca pek ziyâde utanmistir. Fakat özür beyân etmek ve afdilemek için arkasindan evine gittigi zaman kapisinda bir bekçisi bile olmadigini görmüstür.
Tiybi'ye göre bu cümlenin faydasi sudur: «Kadina, kendisi ile konusan zâtin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) oldugu söylenince, içinden ona karsi bir heybet ve korku hissetmis-, onu dünyâ hükümdarlari gibi saltanatli, kapisina bevvablar kapici bekleyen ve huzuruna kolay kolay çikilamayan celâdetli bir kral tasvvur

etmis. Lâkin hakikat tasavvur ettigi gibi çikmamis. Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve SeUemj'in kapisinda bir tek bekçi bile yokmus. Huzuruna çikmak gayet kolay ve yasayisi pek sâde imis.
Ebû Hüreyre (Raâtyallahü anh)'m rivayetinde kadinin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e i'tizâr makaanunda: -Vallahi seni taniyamadim! «Yâ Resûlallah!» dedigi bildirilmektedir.
«Sabir ancak (musîbet) ilk basa geldigi andadir.» cümlesindeki -Sabir-dan murâd: Kâmil olan sabirdir. Sabira bu mânâ verilmezse cümlede hasr sahih olmaz.
Sadme: Lügatta kati bir sey'e vurmak, mânâsmdadir. Sonra bu kelime basa gelen her nev'î belâlar için istiare edilmistir. Cümlenin mânâsi: «Asil sabir, basa belâ geldigi anda ona tahammül göstererek sükûn ve sükûtla karsilamaktir.» demektir. Zîra belâ gelip geçtikten sonra sükûnete varmak ekseriya sabir degil, teselli olur. Belânin geldigi anda kalp âni olarak bir sarsinti geçirir ki, o anda kadere razi olarak sükûneti muhafaza etmek, sabirdan baska bir sey degildir.
Ha11âbi diyor ki: «Bu cümlenin mânâsi: Sahibi methedilen sabir, ansizin musîbet geldigi zaman gösterilen sükûnettir. Ondan sonraki sükûna sabir denmez.»
Ulemâdan bâzilarina göre: musibet, kullarin fiili cinsinden olmadigina göre, kul ondan dolayi bir ecir kazanamaz. Kulun kazandigi ecr-u mükâfaat niyetinin güzelligine ve sabrina karsi verilir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadis-i serif: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin tevâzu'una, câhile karsi gösterdigi rifk-u mülâyemete, felâketzedeyi muâhaze etmeyip; özürünü kabul buyurduguna delildir.
2- Hâkim'in yanma girmek istiyenleri menedecek kapici bulundurmamasi gerekir.
3- Emr-i bilma'rûf yapan bir zâtin kim oldugu bilinmese bile söylediklerini kabul etmek gerekir.
4- Ölenin arkasmdan feryâd-u figâh etmek dinen yasak edilmistir.
5- Va'z-u nasihat esnasinda karsilasilan eziyetlere gögüs germek îcâb eder.
6- Yüz yüze yapilan konusmada, söz niyet edilen sahsa tesadüf etmezse hükümde yüz yüze bulunmanin bir te'sîri olamaz. Buna binâendir ki ulemâdan bâzilarina göre: Bir kimse kadinlarindan Hind'e «Sen bossun.» dese fakat sonra o kadinin Hind degil Zeyneb oldugu anlasilsa Zeyneb bos düsmez.
7- Kabir ziyareti mutlak surette caizdir. Yâni ziyaretçinin erkek veya kadin olmasi ve ziyaret edilen kabrin müslüman yahut kâfire ait olmasi hükmen müsavidir. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu husûsda bir ayirma yapmamistir.
Nevevi (631-676), cumhûr-ü ulemânin kat'iyyetle buna kaail olduklarini söylüyor. Yalniz Mârûdi'ye göre kâfirin kabrini ziyaret etmek caiz degildir.
Kabir ziyareti hususunda ulemâ ihtilâf etmislerdir. Hâzimî, bütün ulemânin erkeklere kabir ziyaretini mesru gördüklerini söyler.
îbni Abdilberr: «Kabir ziyareti hususundaki ibâha umûmidir. Nitekim kabir ziyaretinin yasak edilmesi de umûmi idi. Sonradan umûma mubah olmasi hususunda nesih vârid oldu. Binâenaleyh erkeklere de, kadinlara da kabir ziyareti caizdir.»
Kabir ziyareti hakkinda bir çok hadisler vardir. Müs1im'in tahric ettigi Büreyde hadisi ile îbni Mâce 'nin rivayet ettigi Îbni Mes'ud hadisi, îbni Ebî Seybe 'nin tahrîc ettigi Enes hadîsi, Ebû Dâvûd'un rivayet ettigi Ebû Hüreyre hadîsi, Îbni Mâce 'nin tahric ettigi Âise hadîsi, Taberâni'nin tahrîc ettigi Hayyân-i Ensârî hadîsi, Hâkim' in tahrîc ettigi Ebû Zerr hadîsi, imam Ahmed'in tahrîc ettigi Alîyyü'bnü Ebi Tâlib ile îbni Abbâs (Radi-yallahü anh) hadîsleri îbnû E'bî'd-Dünyâ 'nin tahric ettigi Îbni Câriye hadisi bunlardandir.
Bu hadîslerin hepsi bir zamanlar kabir ziyaretinin menedildigini fakat bundan böyle memnûniyYet kaldirildigini binâenaleyh herkesin kabir ziyaretine gidebilecegini ifâde etmektedirler. Hz. Ömer'in kabristana giderek selâm verdigi ve: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' bunlara selâm verirken gördüm.» dedigi rivayet olunur.
îbni Abdilberr'in sahih bir senetle rivayet ettigi bir hadîste: «Hiç bir kimse yoktur ki, dünyâda iken tanidigi

mü'min kardesinin kabrinin yanindan geçerken ona selâm versin de, dîn kardesi onu taniyip selâmini almasin.» buyurulmustur.

Tirmizi'nin rivayet ettigi Büreyde hadisinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

«Ben, sizi kabir ziyaretinden ne h yet m isti m, simdi artik onlari ziyaret edin...» buyurmustur.

Tirmizî bu hadîsi tahrîc ettikten sonra: «Ulemâ bu hadîse göre amel edilecegine kaaildirler. Kabir ziyaretinde beis görmezler.

Îbni Mübarek ile Imam Safiî, Imam Ahmed ve îshâk'm kavilleri de budur.» demistir.

Kadinlara kabir ziyaretinin yasak oldugunu bildiren Ebû Hureyre hadîsi için dahî: «Bu hadîs hasen sahîhdir.» dedikten sonra sunlari söylemistir: «Ulemâdan bâzilarina göre: Bu mes'ele Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in kabir ziyaretine ruhsat vermezden önceki zamana aittir. Kabir ziyaretine ruhsat verince, onun ruhsatina erkeklerle birlikte kadinlar da dâhil olmustur. Bâzilari: (Kabir ziyareti yalniz kadinlara mekruhtur. Çünkü onlarin sabri az, yaygarasi çoktur.) derler. Ebû Dâvûd, Îbni Abbâs 'dan su hadîsi tahric etmistir îbni Abbâs:

(Resûiülloh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabirleri ziyaret eden kadinlarla, kabristana mescid yapanlara ve mum yakanlara lanet etti.) demistir. Bu hadîsle istidlal eden bâzi ulemâ: (Bu rivayet kabir ziyaretinin kadinlara degil, yalniz erkeklere mubah olmasini iktizâ eder.» demislerdir.»

Ibni Abdilberr: «Bunun ibâhadan evvel olmasi mümkündür.» dedikten sonra: «Kadin için ocaginin basinda oturmaktan daha güzel bir sey yoktur. Hakikaten ulemânin ekserisi kadinlarin namazlara çikmasini mekruh saymislardir. Hiç kabristana çikmalarini kerih görmezler mi? Cum'â farzinin kadinlardan sakit olusu zannimca ancak onlari sâir husûsâtta disariya çikmaktan menetmek içindir.» diyor.

Kadinlara kabir ziyaretini mubah görenler Hz. Aise hadîsi ile istidlal ederler. Mezkûr hadîste Aise (Radiyaîlakü anhh)

«Evvelce Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabir ziyaretini yasak ederdi. Sonra kabirleri ziyareti emir buyurdu.» demistir.

Ulemâdan bazilari, ihtiyar kadinlarla genç kadinlar arasinda ve keza yalniz basina kabir ziyaretine gidenlerle, erkeklere karisik ziyaret edenler arasinda fark görmüslerdir.

Kurtubî: «Genç kadinlara, kabir ziyaretine çikmak haramdir. Fakat ihtiyar olanlara bu mubahtir. Erkeklerden ayri olursa kabir ziyareti hepsine caizdir.» demektedir.

Yine Kurtubi'nin beyânina göre: Bâzilari Tirmizî hadîsini, kadinlarin kabir ziyaretine çok gidenlerine hamletmislerdir. Çünkü o hadîsde «ZÜvvârât» kelimesi kullanilmistir, bu kelime çok çok ziyaret eden kadinlar mânâsina mubaglagak ism-i faildir. Bu takdirde kabristana çok giden kadinlarla az gidenler arasinda fark görmek ve: «Bazen kadinlarin kabirleri ziyarete gitmeleri caizdir.» demek icâbe-der.

«Et-Tevdîh» nâm eserde: «Büreyde hadîsi kabir ziyaretinin yasak edilmesini nesh husûsusunda açiktir. Anlasiliyor ki: Sa'bî ile Nehai , kabir ziyaretini mubah kilan hadîsleri duymamislardir. Sâri' Hazretleri sene basinda sehitlerin kabirlerine gider, onlara: (Sabrettiginiz için selâm size! Bu diyârni akibeti ne iyidir.) derdi. Bunu Ebû Bekir, Ömer ve Osman (Radiyaîlakü anhütn) de yapardi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethedildigi gün annesinin kabrini ziyaret etmistir.

Hz. Fâtime her hafta Hamza (Rdiyallahü anh)'in kabrini ziyaret ederdi. Ömer dahî babasinin kabrini ziyaret eder, onun basucunda durarak duâ eylerdi. Aise (Radiyalhhü anh) dahî kardesi Abdurrahmân'in kabrini ziyaret ederdi. Onun kabri Mekke 'dedir... ilâh...» denilmektedir.

Yine ayni eserde beyân olunduguna göre Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Ebû Bekir ve Ömer (Radiyalhhü anhü-?«a)'nm kabirlerini ziyaret etmek bil'icmâ' mesrudur. Hz. Abdullah b. Ömer bir seferden geldimi hemen Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ziyarete gider ve:

f Selâm sana yâ Resûlallah! Selâm sana yâ Ebâ Bekir! Selâm sana babacigim.» dermis.

Anlasiliyor ki: Kabir ziyareti islâmiyetin ilk zamanlarinda yasak edilmistir. O devir putpereslige yakin bir devirdi, sonralari islâmiyet kuvvetlenip, kabirlere ibâdetden emniyet hasil olunca bu yasak* kaldirildi. Çünkü

kabir ziyaretinin âhireti hatirlattigi ve insani dünyâdan soguttugu nass-i hadîs ile sabittir.
Aynî, bu hadis hakkindaki sözünü söyle bitirir-. «Hâsil-i kelâm kabir ziyareti kadinlara mekruh hattâ bu zamanda haramdir. Hele de Misir kadinlarina! Çünkü onlarin zivârete çikmasi fitne ve fesadi mü-cib olacak sekildedir. Hâlbuki kabir ziyaretine, âhireti hatirlattigi ve geçenlerden ibret almak ve dünyâya dalmamak için ruhsat verilmisti.»

9- Ölen Kimsenin, Ailesinin Ona Aglamasi Yüzünden Azab Olunmasi Babi

16- (927) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe Ile Muhammedü'bnü Ab-dillâh b. Nümeyr, hep birden tbni Bisr'dan rivayet ettiler. Ebû Bekir dedi ki: Bize Muhammedü'bnü Bisr El-Abdî Übeyduüah b. Ömer'den rivayet etti. Demis ki: Bize Nafi', Abdullah d an naklen rivayet etti ki, Hafsa, Ömer'in basinda aglamis da, Ömer:
— «Agir ol, ey kizcagizim! Bilmezmisin ki Resûlüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Seîîem)t
— Gerçekten ölü, ailesinin ona aglamasi yüzünden azâb görür? buyurmuslardir.- demis

17- (...) Bize Muhammedü'bnü Bessâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammedü'bnü Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivâyet etti. (Dedi ki): Ben Katâde'yI, Saîdü'bnü'l-Müseyyeb'den, o da tbni Ömer'den, o da Ömer'den o da Peygamber (Saîlaüahü Aleyhi ve Seller»)1 den naklen rivayet ederken dinledim; Efendimiz:
«Ölen kimse kendisine yapilan âh-u zar sebebi ile kabrinde azâb görür.» buyurmuslar.

(...) Bize, bu hadisi Muhammedü'bnül-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Ebî Adiyy, Said'den, o da Katâde'den, o da Saîdü* bnü'l-Müseyyeb'den, o da tbni Ömer'den, o da Ömer'den, o da Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seî/emJ'den naklen rivayet etti: Efendimiz:
«Ölen kimse, kendisine yapilan âh-u zâr sebebiyle kabrinde azâb görür.» buyurmuslardir.» dedi.

18- (...) Bana Alîyyü'bnü Hucr Es-Sa'dî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Aliyyü'bnü Müshir, A'mes'den, o da Ebû Sâlih'den, o da tbni Ömer'den naklen rivayet etti. tbni Ömer söyle demis: Ömer yaralandigi vakit bayildi. Hemen yaninda yaygara kopardilar; ayildigi vakit: «Siz bilmezmisiniz ki Resûlüllah {Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)i Gerçekten ölü, dirinin aglamasi yüzünden azâb görür, buyurmuslardir.» dedi.

19- (...) Bana Alîyyü'bnü Hucr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyyü'bnü Müshir, Seybânî'den, o da Ebû Bürde'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Demis ki: Ömer yaralaninca Süheyb:
— «Vah kardescigim!» demeye basladi. Bunun Üzerine Ömer, ona sunu söyledi:
— Yâ Sûheyb! Bîlmezmisin ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüem):
«Süphesiz ki ölen kimse, dirinin aglamasi yüzünden azab görür.» buyurmuslardir.

20- (...) Bana Aliyyü'bnü Hucr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Yahya Suayb b. Safvân [9], Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Ebû Bür-dete'bnü Ebî Musa'dan, o da Ebû Musa'dan naklen haber verdi. Demis ki: Ömer vuruldugu vakit Suheyb evinden geldi ve Ömer'in yanma girdi. Onun yaninda durarak, aglamaga basladi. Bunun üzerine Ömer:
— Ne agliyorsun? Bana mi agliyorsun? dedi. Suheyb:
— Evet. Vallahi sana agliyorum, ey mü mirilerin emîril cevabini verdi. Ömer:
— Vallahi sen pek âlâ bilirsin ki Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)
«Üzerine aglanan kimse azâb görür» buyurmuslardir; dedi. (Hâvi Abdülmelik diyor ki:)
«Ben, bunu Mûsâ b. Tâlha'ya söyledim de, o:

— (Âise: Bunlar ancak yahudiler idi, diyordu.) mukaabelesinde bulundu.

21- (...) Bana Amrü'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Afgâ-nÜ'bnü Müslim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâdü'bnü Seleme, Sâ~ bitden, o da Enes'den naklen rivayet etti ki, Ömerü'bnü'l-Hattâb yaralaninca (kizi) Hafsa [10] yas ederek, aglamis. Bunun üzerine Ömer sunlari söylemis:
— Yâ Hafsa! Sen Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi--«Üzerine feryâd edilen kimse azöb görür.» buyururken isitmedin mi?
dedi. Ömer Için Suheyb de feryâd etti; Ömer ona dahi:
— «Ey Suheyb! Bilmezmisin ki üzerine feryâd edilen kimse azâb olunur.» dedi.
Bu hadisi Buhâri, Nesâi ve Ibni'Mâce «Cenâiz» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Hadîsin bir çok muhtelif rivayetleri vardir. Bunlarin bâzilarinda: «Ölen kimse, ailesinin ona aglamasi yüzünden azâb görür.» diger bâzilarinda
«Dirinin aglamasi sebebiyle...» denilmis; bir takimlarinda: «Yapilan feryâd-u figân yüzünden azâb görür.»;bir rivayetinde de: «Her kime aglanirsa, o kimse azâb görür.» buyurulmustur. Nevevî diyor ki: «Ömerü'bnü'l-Hattâb ile oglu Abdullah (Radiyallahü anhümâYran rivayetlerinde Hz. Aise inkâr etmis; onlarin bu rivayetleri unuttuklarini yahut süpheye düstüklerini söylemistir. Âise (Radiyallahü anhâ). Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'ti\ böyle bir sey söyledigini kabul etmemis, bu bâbda Teâlâ Hazretlerinin
Hiç bir bunankar nefîs baskasinin günahini üzerine almaz.» âyet-i kerimesi ile istidlal etmistir. Ona Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yalniz bir yahudi karisi hakkinda:
«Bunlar ona agliyor hâlbuki o azâb görüyor.» buyurmustur. Fakat bununla onun aglamak yüzünden degil; küfrü sebebiyle azâb oldugunu anlatmak istemis ve sanki: «Onlar aglaya dursun, kadin küfründen dolayi azâb görüyor.» demis gibidir.
Bu hadîslerin ifâde ettigi feryâd-ü figâh sebebi ile azâb olunma mes'elesinde ulemâ ihtilâf etmislerdir. Söyle ki:
1- Cumhur'a göre bu hadîsler, öldükten sonra arkasindan aglanmasini vasiyet edenlere mahsûsdur. Bu vasiyet tenfîz yâni fer-yâd edildigi takdirde, ölen kimseye azâb olunur. Fakat vasiyet bulunmamak sarti ile ölen bir kimsenin arkasindan âh-u zâr etmek, o kimsenin azâb görmesine sebebolmaz. Çünkü Teâlâ Hazretleri (Ceîîe Cet Hiç bir günahkâr nefis, baskasinin günâhini yüklenmez.» buyurmustur.
Derler ki: «Öldükten sonra yas tutarak feryâd-u figânda bulunmayi vasiyet etmek, araplann âdeti idi. Bunu meshur «Muallâka» sahipli rinden Tarafetü'bnü Abd bile yapmistir. Binâenaleyh mutlak olan bu hadisler Araplarin âdetlerine hamlolunurlar.
2- Ulemâdan bir taifeye göre, bu hadisler sesle aglamayi vasiyet edenlere yahut sesle aglanmamasini vasiyet etmeyenlere hamlolu-nür. Binâenaleyh kendisine sesle aglayip, feryâdda bulunmayi vasiyet eden kimse ile bunlari yapmamayi vasiyet etmeyenler azâb görürler. Ama sesle aglamamayi ve feryatta bulunmamayi vasiyet ederek ölen kimse sonradan vasiyeti hilâfina yapilan bu gibi islerden dolayi azâb görmez. Çünkü onun bu husûsda hiç bir sun-u taksiri yoktur. Hulâsa sesle aglamaktan ve yaygaradan dolayi azâb görmemek için bunlarin yapilmamasini vasiyet etmek lâzimdir.
3- Bâzilari bu hadîslerin mânâsi hakkinda sunlari söylemislerdir: «Araplar ölen bir kimsenin ardindan, onun bütün iyiliklerini sayip dökerek sesle aglarlardi. Hâlbuki onlarin iyilik diye saydiklari seyler seriat nazarinda çirkin oldugundan ölü azâb görür. Meselâ ölenin arkasindan: Ey kadinlari dul birakan! Mamureleri vîrân eden filânca; diye hitâb ederler; kadinlari dul birakip, ma'mûreleri viraneye çevirmeleri bir marifet ve seceat sayarlardi. Halbuki bunlar ser'an haramdir.»
4- Bir kisim ulemâya göre bu hadislerden murâd: Ölen kimsenin geride biraktigi aglayanlari görerek rikkata gelmesi ve üzülmesi-dir. Onun azâb olmasindan murâd budur.
Muhammedü'bnu Cerîr-i, Taberi ile diger bâzi zevatin mezhebleri budur.
Kadî Iyâz bu kavli digerlerinden evlâ bulmustur. Bu zevatin delilleri Peygamber (Saîlallakü Aleyhi ve Sellemj'in

babasina aglayan bir kadini aglamaktan menettigini bildiren bir hadistir. Mezkûr hadisde Resûlüllah (Saîlallakü Aleyhi ve Seîlem)
«Ey Allah'in kullari; Aglamakla dîn kardeslerinizi tâ'zîb etmeyin.» buyurmustur.
5- Aise (Rdiyallahü anhâ)'y& göre, bu hadiselerden murâd: Gerek kâfir, gerekse âsî Müslüman bir kimsenin arkasindan aglayarak yaygara koparilmak sebebile degil; onlar aglarken kendi günâhi sebebi ile azâb görür. Aynî, ulemânin bu bâbdaki kavillerini sekize çikartmistir.
Bu kavillerin içinde sahih olani cumhurun kavlidir. Muhtelif mezheblere sâlik bulunan ve zevat buradaki aglamaktan murâd: Sirf gözyasi dökmek degil; feryad-ü figân ederek sesle aglamak olduguna ittifak etmislerdir.

22- (928) Bize Dâvûd b. Ruseyd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ismail b. Uleyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb, Abdullah b. Ebî Müleyke'den naklen rivayet etti. Demis ki: tbni Ömer'in yambasinda oturuyordum, Osman'in kizi Ümmü Ebâh'in cenazesini bekliyorduk. Onun yaninda Amr b. Osman da vardi. Derken îbni Abbâs geldi, kendisini bir zât yediriyordu. Zannederim o zât Ibni Abbâs'a, tbni Ömer'in bulundugu yeri haber verdi de, gelerek yanima oturdu. Ben Ibni Ömer'le Ikisinin arasinda idim. Bu sirada evden ansizin bir ses geldi. Bunun üzerine Ibni Ömer —galiba Amr'a kalkip, onlari neh yetmesini isaret ederek sunlari söyledi: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Süphesiz ki ölen kimse ailesinin aglamasi sebebi ile azâb görür.» buyururken isittim.
Ibni Ömer, bu rivayetini mürsel olarak yapti.

(927) Bunun üzerine tbni Abbâs sunu söyledi: «Emîrü'l - Mü'mi-nîn Ömerü'bnü'l - Hattâb ile birlikte Idik. Beydâ' denilen yere vardigimizda birden bire bir agacin altina inmis bir adam gördü, bana:
— Git de su adamin kim oldugunu bana ögreniver; dedi. Hemen gittim. Bir de baktim ki o zât Suheyb'mis. Ömer yanina dönerek (kendisine) :
— Sen, bana bu zâtin kim oldugunu ögrenmemi emrettin; o Suheyb'mis, dedim. Ömer:
— Ona emret de bize katilsin dedi. Ben:
— Ama onunla birlikte ailesi de var! dedim; Ömer:
— Velev ki yaninda ailesi olsun! dedi. Gâlibâ râvî Eyyûb, ona emret bize katilsin, (demistir.)
(Medine'ye) geldigimizde çok geçmeden emîrü'l - Mü'mInîn vuruldu. Müteakiben Suheyb:
— Vah kardesim! Vah arkadasim! diye diye geldi. Ömer:
— Sen, bilmezmisin yahut Isitmedinmi ki, Resûlüllah (Sdlaîlahü Aleyhi ve Sellem)
(Süphesiz ölen kimse ailesinden bâzilarinin aglamasi Ile azâb görür.) buyurmustur, dedi. (Râvi Eyyûb: Yahut, Sen bilmedin mi veya isitmedin mi ki, dedi; demis.)
Râvî dedi ki: «Abdullah'a gelince, o bu rivayeti mürsel olarak birakti. Ömer ise (Bâzi) kaydi ile rivayet etti.»

(929) Sonra ben kalkip Aise'nin yanina girdim ve ona îbni Ömer' In söylediklerini naklettim. Aise:
— «Hayir, Vallahi! Resûlüllah (Sallaîlahû Aleyhi ve Sellem) asla: (Ölen bir kimse, birinin aglamasi sebebiyle azâb olunur.) dememistir. Lâkin o söyle buyurdu:
(Süphesiz ki ailesinin aglamasi sebebiyle Allah kâfirin azabini artirir. Gerçekten güldüren de aglatan da ancak Allah'dir. Hiç bir günahkâr nefis, baskasinin günâhini yüklenmez.)» dedi.
Râvi Eyyüb demis ki: îbni Ebî Müleyke söyle dedi: Bana Kaasim b. Muhammed rivayet etti. Dedi ki: Aise, Ömer'in söylediklerini duyunca:
— «Siz, bana hakîkaten yalan söylemeyen ve tekzip olunmayan iki zâttan hadis rivayet ediyorsunuz. Lâkin kulak hatâ eder.» dedi.

23- (928) Bize Muhammedü'bnü Rafi ile Abd b. Hu mey d rivayet ettiler. îbni Râfi' dedi ki: Bize Abdürrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Îbni Cûreyc haber verdi. (Dedi ki): Bana Abdullah b. Ebî Müleyke haber verdi.

(Dedi ki): Osman b. Affân'in Mekke de bir kizi vefat etti; biz de cenazesinde bulunmak üzere geldik. Cenazeye îbni Ömer ile Îbni Abbs da geldiler. Ben aralarinda oturuyordum. (Evvelâ) birinin yanina oturmustum, sonra digeri gelerek, benim yanima oturdu. Abdullah b. Ömer, Amr b. Osman'in yüzüne karsi:
— «Sen, bu aglamayi yasak etmiyormusun? Zira Resûlüllah (Sallallahû lAeyhi ve Sellem)i
(Süphesiz ki ölen kimse ailesinin ona aglamasi yüzünden azâb olunur.) buyurdular, dedi.

(927) Bunun üzerine îbni Abbas: (Evet) Ömer bunun bir kismina kaaildi.» dedi ve sözüne söyle devam etti:
«Ömer ile beraber Mekke'den döndüm. Beydâ' denilen yere geldigimiz vakit Ömer ansizin bir agacin gölgesi altinda bir deve kervani gördü. (Bana):
— Git bak, bu kervan kimlermis? dedi. Ben hemen gidip baktim; bir de ne göreyim Suheyb'mis. Onu derhâl Ömer'e haber verdim;*
— Onu bana çagir! dedi. Suheyb'e dönerek:
— Emîrü 1-mü'mininin yanma buyur ve onun kaafilesine katil! dedim. Bilâhare Ömer vurulunca Suheyb aglayarak ve:
— Vah kardesim! Vah arkadasim! diyerek yanma girdi. Ömer, (ona):
— Ey Suheyb! Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): (Süphesiz ki ölen kimse ailesinden bâzilarinin ona aglamasi sebebiyle
azöb olunur.) buyurmusken, sen hâlâ bana mi agliyorsun? dedi.»

(929) Ibni Abbâs dedi ki: Ömer vefat edince, ben bu mes'eleyi Âise'ye anlattim; Âise:
— «Allah, Ömer'e rahmet eylesin; hayir vallahi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*
(Allah mü'minl bir kimsenin aglamasi sebebi Ile azâb eder.) demedi. Lâkin:
(Ailesinin agiamasi sebebiyle Allah kâfirin azabini arttirir.)buyurdu.» dedi ve sözlerine söyle devam etti:.
«Size Kur'an yeter! (Teâlâ Hazretleri): Hiç bir günahkâr nefis baskasinin günâhini yüklenmez, (buyuruyor.)» O zaman tbni Abbâs: — «Güldüren ve aglatan da Allah'd ir.- dedi.
îbni Ebî Müleyke: -Vallahi Ibni Ömer hiç bir sey söylemedi.» demis.

(...) Bize Abdurrahmân b. Bisr rivayet etti (Dedi ki): Bize Süf-yân rivayet etti. Dedi ki: (Bize) Amr, Ibni Ebî Müleyke'den naklen rivayet etti: Osman'in kizi Ümmü Ebân'in cenazesindeydik...» diyerek hadîsi rivayet etmis. Ama Eyyûb ile îbni Cüreyc'in yaptiklari gibi hadîsin Ömer'den, onun da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeZ/emJ'den merfû olarak rivayet edildigini bildirmemis. Eyyûb ile tbni Cüreyc'in hadîsleri Amr'in hadîsinden daha tamamdir.

24- (930) Bana Harmeletü'bnû Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ömerü bnû Mu-hammed rivayet etti; ona da Abdullah b. Ömer'den naklen Salim rivayet etmis ki Resülüllah (Sallallahü Aleyhiv e Sellem):
«Süphesiz ki öten kimse, dirinin aglamasi sebebiyle azâb olunur.» buyurmuslar.

25- (931) Bize Halefü'bnü Hisam ile Ebû'r-Rabî' Ez-Zehanî hep birden Hammâd'dan rivayet ettiler. Halef dedi ki: Bize Hammâdü'bnü Zeyd, Hisâm b. Urve'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Babasi söyle demis: «Âise'nin yaninda tbni Ömer'in (ölen kimse, ailesinin ona aglamasi yüzünden azâb görür.) dedigi söylendi. Bunun üzerine Aise:
— Allah, Ebû Abdirrahmân'a rahmet eylesin; bir sey isitmis ama onu belleyememis. (Gerçek sudur ki): Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanindan bir yahudî cenazesi geçti, yahudiler ona agliyorlar. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)
(Siz agliyorsunuz ama ona azâb olunuyor.) buyurdular, dedi.»

26- (923) Bize Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsa-me, Hisâm'dan, o da babasindan naklen rivayet etti. Demis ki: Aise' nin yaninda Ibni Ömer'in Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)e merfûan:
«Süphesiz ki ölen kimse ailesinin ona aglamasi yüzünden kabrinde azâb görür.» hadîsini rivayet ettigi söylendi. Bunun üzerine Aise:
— «O hatâ etmis, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) ancak söyle buyurdular:
(Ölen kimse hatlesi yahut günâhi yüzünden azâb görüyor; ailesi ise simdi ona aglamaktadirlar), tbni Ömer'in bu sözü de, su sözüne benzer:
Resûlüllah (Saîlallahü aleyhi ve Sellem) Bedir harbinde Kalîb çukurunun basinda durdu; o çukurda müsriklerin Bedir harbinde Öldürülenleri bulunuyordu. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) onlara ne söylediyse söyledi ve: Muhakkak bunlar benim sözlerimi isitiyorlar; buyurdu (demisti) hâlbuki yanilmisti. Resûlüllah (Salhlh'hü Aleyhi ve Sellem) ancak ve ancak: (Onlar, vaktiyle benim kendilerine söylediklerimin hak oldugunu pek âlâ biliyorlar.) demisdi.) dedi, (Sonra): Süphesiz ki sen ölülere söz is itti reme zsin [11]', ve: Sen kabirlerde yatanlara söz Isittiremezsin [12]; âyetlerini okudu.: Teâlâ Hazretleri «atesten fbâret olan yerlerine yerlestikleri sirada» demek istiyor.» dedi.

(...) Bize, bu hadisi Ebû Bekir b. Ebi Sey be de rivayet etti. (Dedi ki): Bize VekT rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâmu'bnü Urve bu îs-nâdla, Ebû Üsâme hadîsi manasinda rivayette bulundu. Ama Ebû Üsâ-me hadîsi daha tamamdir.

27- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den, —ona okunanlar meyâninda— Abdullah b. Ebî Bekir'den, o da babasindan, o da Amra binti Abdirrahmân'dan isitmis olmak üzere rivayet etti. Am-ra, ÂIse'defc isittigini haber vermis; Aise'ye Abdullah b. Ömer'in:
«Süphesiz ki ölen kimse, dirinin aglamasi yüzünden azâb görür.» dedigi söylenmis. Bunun üzerine Âise söyle demis:
— «Allah, Ebû Abdirrahmân'a magfiret buyursun, süphesiz ki o, yalan söylememistir. Lâkin unutmustur yahut hatâ etmistir. (Hakikat sudur kî) Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Seller») Yahudilerin (mezari) basinda agladiklari bir yahudi karisinin yanindan geçti de:
(Bunlar, ona agliyorlar. Hâlbuki o kabrinde azâb görüyor.) buyurdular.

28- (933) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivyet etti. (Dedi ki): Bize Vekî, Saîdü'bnü Ubeyd-i Tâî ile Muhammedü'bnü Kays'dan, onlar da Alîyyü'bnü Rabîa'dan naklen rivayet etti. Alî söyle demis: Kûfe'de kendisine yas tutulan ilk sahis Karazatü'bnü Kâ'b'dir. Bunun üzerine Mugîratü'bnü Su'be sunlari söylemis: Ben, Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellemyit
«Her kime yas tutulursa, o kimse kiyamet gününde kendisine yapilan feryâd-ü figân sebebiyle azâb görecektir.» buyururken isittim.

(...) Bana Alîyyü'bnü Hucr Es-Sadî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyyü'bnü Müshir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammedü'bnü Kays-i Esdî, Alîyyü'bnü Rabîate'l-Esdi'den, o da Mugîratü'bnü Su'-be'den, o da Peygamber {Salîallahü Aleyhi ve SeJJemj'den naklen bu hadîsin mislini haber verdi.

(...) Bize, bu hadisi Ibni Ebi Ömer dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mervân yâni Fezâri rivayet etti. (Dedi ki): Bize Saîdü'bnü Ubeyd-i Tâî, Alîyyü'bnü Rabîa'dan o da Mugîratü'bnü Su'be'den, o da Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen bu hadîsin mislini rivayet etti.
Bu hadîsleri Buhârî «Cenâiz» bahsinde Âise hadisinin bir rivayetini «Kitâbü'l-Megâzî» de, Nesâîve ibniMâce

«Cenaiz» bahsinde muhtelif râvîlerdçn tehrîc etmislerdir.

Ayni diyor ki: «Bu bahsi serh eden zevattan hiç birinin bu bâbda vârîd olan hadîsleri hakkiyla beyân ettigini görmedim. Bil'akis sarihlerin çogu sözlerini tertipsiz ve hadîsin metnine tâbi olmaksizin gelisi güzel yazmislardir. Öyle ki: Onlarin sözlerine bakanlar, kendilerini tatmin edecek bir sey bulamazlar...»

Ayni bundan sonra bu hadisler üzerinde muhtelif yönlerden söz etmistir. Söyle ki:

1) Ibni Ömer (Radtyallahü anh)'mn rivayetleri iki nev'îdir. Bunlarin biri ölen kimsenin ailesinin feryâd edip aglamasi yüzünden azâb görecegini, digeri dirinin aglamasi yüzünden ölünün azâb görecegini ifâde etmektedir.

Her iki rivayet merfû'durlar. Acaba burada mutlak, mukayyede hamledilir mi? Yâni ölen kimse kendisine yalniz ailesinin aglamasi yüzünden mi azâb görür yoksa hüküm umûmî olup, herhangi bir kimsenin aglamasi ile azâb görür mü?

Bu suâle: «Hüküm umûmidir, yalniz ailesinin aglamasma mahsûs degildir.» seklinde cevap verilmistir. Bittabi bu cevap aglamayi meyyitin azabina sebep kabul gedenlere göredir. Burada mutlakin, mukayyed üzerine hamledilmemesi, hükümde bir fark hâsil olmadigi içindir. Çünkü aglamanin, ölenin azabina sebep olacagina kaail olanlara göre ailesinin aglamasi ile baskasinin aglamasi arasinda fark yoktur. Zira ölünün arkasindan feryâd-ü figân etmenin azaba sebep olacagi umûmi delillerle beyân edilmistir. Ölenin ailesi aglamak hususunda daha mazur oldugu hâlde aglamalari azaba sebep olursa, baskalarinin aglamalari buna bil'evlâ sebep teskil eder.

Hadisin bâzi rivayetlerinde «ailesinin aglamasi sebebiyle» buyu-rulmasi: «Baskalarinin aglamasi azaba sebeb olmaz- mnâsina alinmamalidir. Zira bu söz bir kayd-i ihtirazi degil, kayd-i vukûi'dir. Yâni ekseriyetle ölenin arkasindan ailesi efradi agladigi için zikredilmistir.

2) Acaba hadîsde zikri geçen «diri» tâbirinin mefh»mu var midir ki, diri olmayan seylerin aglamasi ile ölüye azâb olunmaz diyelim. Ve acaba diri olmayan seylerin aglamasi tasavvur olunabilir mi ki, •diri» kelimesi ile cansiz seylerden ihtiraz olunmus diyelim?

«Onlarin üzerine yer ve gök aglamadi.» âyeti kerimesinin zahirine bakilirsa yerle gök baskasina aglarlar. Bi-nâenaleyh onlarin bu aglayisi: Ölüye aglamak, olur. Ölüye bundan dolayi bü'icmâ azâb yoktur.

Yezid-i Rakaasî 'nin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigi bir hadisi îbni Merdûye tefsirini dercet-misdir. O hadiste Peygamber (SallallaküaleyhiveSellem)

«Hiç bir mü'mîn yoktur ki, gök yüzünde onun için iki kapi bulunmasin. Bu kapilarin birinden rizki çikar, digerinden de sözü ve ameli girer. O mü'mln öldügü vakit bu kapilar onu arar ve ona aglarlar.» buyurmus ve «Onlarin üzerine yer ve gök aglamadi.» âyet-i kerimesini okudu.» denilmektedir.

Ölüden aglama tasavvur olunabilir. Bu bâbde Peygamber (Sallalla-hü Aleyhi ve Se/Zemj'den su hadîs rivayet olunmustur. «Biriniz agladigi vakit, ona arkadasçagzi da aglar.»

Bu hadîsdeki «arkadasçagiz»dan murâd: Ölen kimsedir. «Hay» kelimesinden murâd: Kabüe'dir. Bu takdirde ölünün azabina sebep, kabilesinin ona aglamasi olur.

3- Bu hadislerin bâzi rivayetlerinde ölünün ailesi agladigi için, baska rivayetlerinde arkasindan niyâha yâni bagirip çagirarak; ölenin meziyetleri sayildigi için azâb görecegi bildirilmektedir. Tabiî ki birinci rivayet umûmi, ikincisi ise yalniz nihâhaya mahsûsdur. Burada mutlak, mukayyede hamlolumir. Binâenaleyh aglamak mutlak olarak zikredildigi yerlerde feryâd-ü figânla aglamaya hamlolunur. Bu husûsda icmâ-i ulemâ vardir.

Mücerred gözyasi, azaba sebep degildir. Bu hadîslerden, umûmî surette aglamak kastedilmedigine bir delil de: «Ölen kimse ailesinden bazilarinin aglamasi yüzünden azâb görür.» hadîsidir.

Bu hadîsde azaba sebep: bâzi aglamalar, oldugu bildirilmistir. Hadislerin aralarini bulmak için buradaki bâzi aglayis kaydi bagira çagira aglamaya hamledilmistir.

Hadisin râvüeri olan Ömerü'bnü'l-Hattâb ile oglu'nun Huzûr-u Nebevî'de aglamalari da her aglayisin azaba sebep olmadigina delildir.

4- Hz. Aise, Ömer ile oglu Abdullah (Radiyallahü anhümâ)'yi hatâya nisbet etmis, onlarin yanildiklarini söylemistir. Aise (Radiyallahü anhâ)'mn rivayetlerinden ne murâd edildigi ulema arasinda ihtilaflidir. Ha11âbi'ye göre mânâ Aise (Radt-yallahü anka)'nm kanaat getirdigi sekildedir. Zira, Hz. Aise azâb mes'elesinin bir yahudi

hakkinda oldugunu rivayet etmistir. Tefsir edilen haber mücmel birakilan haberden evlâdir.
îbni Ömer {Radiyallahü anh)'m rivayet ettigi hadisler dahî âyet-i kerîmeye muhalefet etmeksizin sahih olabilir. Çünkü araplar öldükten sonra kendilerine bagira çagira mersiyeler okunmasini vasiyet ederlerdi.
Hattâbi diyor ki: «Bir rivayet sabit oldumu, o rivayeti zan ile çürütmeye imkân yoktur. Buradaki hadîsi hem Ömer hem de oglu rivayet etmislerdir. Aise'nin rivayet ettigi hadisde onlarin rivayetlerini hükümsüz birakacak bir sey yoktur. Her iki tarafin rivayet ettigi hadislerin sahih olmalari caizdir. Aralarinda münâfaat yoktur. Ölünün azâb olmasi, sagliginda iken kendisine yas tutulmasini ve mersiye okunmasini vasiyet ettigi zaman lâzim gelir...»
Aglamakla ölünün azâb görmesi hususunda ulemadan nakledilen kavillerin mühim olanlarini az yukarida görmüstük... simdi hadîslerin izaha muhtaç görülen yerlerine dönelim:
îbni Abbâs (Radîyaîlahü anh)'m bir zâtm delâleti ile cenaze yerine gelmesi âmâ olduguna isarettir. Hakîkaten ömrünün sonlarina dogru gözleri görmez olmustu. Gerek îbni Abbâs gerekse îbni Ömer ashâb-i kirâm'm büyüklerinden olup, «Abâdüe-i Erbaa» denilen dört Abdullah' [13] dan ma'dûtturlar.
Hz. Abdullah b. Ebî Müleyke 'nin onlar derecesinde olmadigi hâlde aralarina oturmasi bir özürden dolayidir. Yoksa özürsüz kendinden her cihetçe üstün olan iki zâtm arasina oturmak âdaba muhaliftir.
Abullah îbni Ömer'in rivayetini mürsel birakmasindan murâd: Ölen kimsenin, dirilerin aglamasi yüzünden azâb görecegini mutlak olarak nakletmesi Hz. Âise'nin rivayeti gibi yahudi cenazesi olmakla kayitlamamasi, diger rivayetlerde oldugu gibi vasiyet veya ailesinden bâzüarinm aglamasini zikretmemesidir.
Beydâ*: Hakîkatta «çöl», mânâsina gelirse de, burada ondan murâd: Mekke ile Medine arasinda bir yerdir.
Bu rivayetlerde ismi geçen Suheyb (Radiyallahü anh)- Su-heyb-i Rûmi diye söhret bulan Suheyb b. Sinan 'dir. Küçüklügünde Roma'hlann eline esir düstügü için ana dilini unutmus, sonradan tekrar ögrenmisse de dogru dürüst ve hatasiz konusa-mamistir. Abdullah b. Cüd'an, kendisini Romalilardan satin alarak azâd etmistir. Bundan sonra Hz. Suhayb müslüman olmustur. Kendisi Mekke müsriklerinden ezâ cefâ çeken ilk müslümanlardandir.
Rivayetlerin mecmu'undan anlasildigina göre H z . Ömer Hacc'dan döner dönmez vurulmustur.
Hz. Âise'nin «Güldüren de aglatan da Allah'tir.» demesi: Ibni Ömer'in rivayet ettigi hadîsi kabul etmediginin delilidir. Çünkü insanin gülmesi, aglamasi, keder ve sevinci Allah'tandir. Insanin bunlarda hiç bir dahl-ü te'sîri yoktur. Su hâlde bunlardan dolayi ölü degil; diri bile muâhaze olunamaz, demek istemistir. Bir rivayette bu sözü îbni Abbâs söylemistir.
Hz. Aise (Radtyallahü anhâ) nin bir rivayette:
«Allah Ebü Abdlrrahmân'a rahmet eylesin.», diger bir rivayette «Allah Ömer'e rahmet eylesin.» demesi: Edep, terbiye ve nezâket icâbidir.
Ebû Abdirrahmân: Hz. Ibni Ömer'in künyesidir. Aise (Radiyallahü anhâ) onlar hakkindaki bu sözleriyle kendilerini hatâya nisbet etmekden dogacak hosnutsuzlugu gidermek için bir vâsita yapmistir.
Râvl îbni Ebi Müleyke: «Vallahi tbni Ömer -hiç bir sey demedi.» sözüyle ihtimâl Hz. Aise'yi hakli gördügünü anlatmak istemistir. Fakat ulemânin bu sükût hakkindaki kavilleri öyle degildir, tbni Münir: «tbni Ömer (Radiyallahü an/i)'in susmasi, Aise'nin sözünü kabul ettigine delil olamaz. Belki de münâkasadan kaçinmistir.» diyor
Kurtubî de: «tbni Ömer bu hedîsi merfü olarak rivayet ettikten sonra burada susmasi: kendine ânz olan bir süpheden dolayi degildir. Lâkin hadisin ona göre te'vîle ihtimâli vardir. O anda hadisi hamledecek bir te'vil yolu bulamamistir. Yahut o meclisin münâkasaya tahammülü yoktur...» demistir.
Hz. Aise'nin son rivayetlerinden birinde «Îbni Ömer hatâ etmis.» diyerek yaptigi tashihler meyâninda onun hadisdeki «bilirler» kelimesinin yerine «isitirler» dedigini gösteren rivayeti okumus sonra hadîsde zikri geçen âyetleri okuyarak, onlardaki ölüye laf isittirme sözünü hakikate hamletmistir. Hâlbuki bir çok rnüfes-sirlerle diger ulemâya göre bu âyetlerdeki ölülerden murâd: Kâfirlerdir. Kâfirler isittiklerinden istifâde edememe

hususunda öldükten sonra hiç bir seyden istifâde edemeyen cesetlere benzetilmistir. Bu takdirde bu âyetlerde Hz Âise'ye delil yoktur.

Kalib: Bedir gazasinda Küffâr cesetlerinin atildigi kuyudur. Bâzilari bunu: «Taslan islenmemis eski bir kuyu» diye tefsir etmislerdir.

Bedir müsriklerine Resûlüllah {SaUdlahü Aleyhi ve SellemYin bir seyler söyledigini ifâde için: «Onlara ne söylediyse söyledi.» denilmistir. Bundan murâd: «Size vaad olunanin hak oldugunu anladiniz mi?» buyurmus olmasidir.

Hz. Ömer'in Suheyb (Radtyalhhü anhy&i «Bilmez misin?» yahut «Duymadin mi?» diyerek azâb hadisini hatirlatmasini, Hz. Süheyb'in bu hadisi evvelce Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'den bizzat isittigine delildir. Herhalde -sonradan onu unutmus olacaktir.

Bâzilari: «Hz. Ömer'in Suheyb'in aglamasina karsi itirazda bulunmasi: sesle agladigi içindir. Ömer (Raâiyaîhhü anh) bundan, öldükten sonra Öa ayni sekilde yahut daha fazla feryâd ederek aglayacagi mânâsini çikarmistir. Hemen itirazda bulunmasi bundandir.» derler.

Aynî .ölene mersiye okumanin memnûiyeti babinda onbes sahâ-bîden hadîs rivayet olundugunu «Et-Tevhîd» nâm eserden nakletmis-tir. Hadis rivayet eden ashâb-i kiram: îbni Mes'ûd, Ebû Mûsâ, Ma'kil b. Mukarrin, Ebû Mâlik'i Es'arî, Ebû Hüreyre, Îbni Abbâs, Muâviye, EbûSaid, Ebû Ümâme, Alî, Câbir, Kaysü'bnü Âsim, Cünâde-tü'bnü Mâlik, Ümmü Atiyye ve Ünimü Seleme (Radtyallahü anhüm) hazerâtidir.

îbni Mes'ûd hadisini Buhâri, Müslim, Tirmizî, Nesâî ve îbni Mâce tahric etmislerdir.

Ebû Mûsâ hadîsini Buhâri tahric etmistir.

Ma'kil b. Mukarrin hadisi sahih senedle -Süneni Kebir-de rivayet etti olunmustur.

Ebû ,Mâlik-i Es'arî hadîsini Müslim rivayet etmistir. Bu hadîsde Resulüllah (Salîaîîahü Aleyhi ve Sellem):

Ümmetimde câhiliyet umurundan kalma dört sey vardir ki, bunlari terketmezler. (Bu dört sey) soy sopu Ile iftihar etmek, neseplere taanda bulunmak, yildizlardan yagmur beklemek ve nfyânadir...» buyurmuslardir.

Ebû Hüreyre hadîsini yalniz Tirmizi rivayet etmistir. Mânâ itibâri ile bu hadis dahî Ebû Mâlik hadisi gibidir.

îbni Abbâs hadîsini îbni Merdûye «Tefsir» inde tahric etmistir.

Muâviye hadîsini îbni Mâce rivayet eder.

Ebü Saîd-i Hudri hadîsini Ebû Dâvûd tahrîc etmistir. Bu hadisde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

tYasçi kadina ve onu dinleyen kadina Allah lanet etsin.» buyurmustur.

Ebû Ümâme hadîsini Ibni Mâce tahrîc etmistir. Mezkûr hadîsde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemji

«Yüzünü tirmalayan, cebini yirtan, helak ve azâb duasinda bulunan kadinlara lanet olunmustur.» buyurmaktadir.

Hz. Ali hadîsi ile Câbir hadîsini Îbni Ebî Seybe • Musannaf » inda tahric etmistir.

Kaysü'bnü Âsim hadîsini Nesâi; Cünâdetü'bnü Mâlik hadîsini Taberâni tahrîc etmislerdir.

Ümmü Atiyye hadîsini Buhar î, Müslim ve Nesâi; Ümmü Seleme hadisini de îbni Mâce rivayet etmislerdir.

Aynî bunlardan maada bu bâbda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hazretlerine beyat eden bir kadinla Ömer, Enes, Amrû'bnü Avf, îbni Ömer, Imrânû'bnü Husayn, Abbâs b. Abdilmuttalib, Selman, Semura hazerâti ile Ebû Mûsâ (Radiyallahü a«/x)'m zevcesinden dahî hadîsler rivayet edildigini söylemis ve bu hadislerin yerlerini göstermistir. Söyle ki:

Beyat eden kadinin hadîsini Ebü Dâvûd tahrîc etmistir.

Ömer (Radiyallahü anh) hadîsini Buhar î, Müslim, Nesâive îbni Mâce rivayet etmislerdir.

Enes hadisini Nesâi, Amrû'bnü Avf hadîsini Teberânî «El-Kebîr» nâm eserinde tahrîc etmistir.

îbni Ömer hadîsini Beyhaki rivayet etmistir.

Imrânû'bnü Husayn hadisini Nesâi tahrîc etmistir. Mezkûr hadisde:

«Ölen kimse ailesinin ona yaptigi feryâd-ü figân yüzünden âzab görür.» buyurulmaktadir. Bu hadîsi dinleyen bir zât: «Acaba Horasan' da vefat eden bir adamin ailesi burada kendisine âh-u zâr etseler, o adam yine azâb görecek mi?» diye sormus; Râvi, ona:

«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dogru söylemistir, sen Ise yalan yaptin.» mukaabelesinde

bulunmustur.
Abbâs b. Abdilmuttalib hadîsini Taberânî «El Kebîr» inde;
Se1mân hadîsini yine Taberânî tahrîc etmistir.
Semüra hadîsini Bezzâr rivayet eder.
Ebû Musa (Radtyallahü anfcj'nin zevcesi hadisini Ebû Dâvûd rivayet etmistir. Bu kadinin ismi «Ümmü Abdillâh» dir.
Imam Müslim bu bâbdaki hadîsleri kitabinin sonuna der-cetmistir.

Babimiz Hadislerinden Su Hükümler de Çikarilmistir

1- Niyâha yâni ölenin arkasindan yüksek sesle mersiyeler okumak bü'icmâ' haramdir. Çünkü câhiliyet devri âdetlerindendir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) kendisine islâmiyet üzerine be-yata gelen kadinlara niyâha yapmamayi sart kosardi.
Babimiz hadîsleri feryâd-ü figân ederek aglamanin memnu; fer-yâd etmeksizin gözyasi dökmenin caiz olduguna delâlet ederler.
2- Cenaze beklemek için toplanmak müstahabdir.
3- Karine bulundugu takdirde kafi bilinmeyen fakat hakkinda galebe-i zan hâsil olan bir sey'e yemin etmek caizdir.

Mersiye (Agit) Okuma Hususunda Gösterilen Siddet Babi

29- (934) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Affân rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebânü'bnü Zeyd rivayet etti H.
Bana Ishâk b. Mansûr da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Habbânü'bnü Hilâl haber verdi (Dedi ki): Bize Ebân rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya rivayet etti; ona da Zeyd rivayet etmis. Zeyd'e Ebû Sellâm, ona da Ebû Mâlik-i Es'arî rivayet etmis ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslari
«Ümmetimde câhiliyet âdetlerinden kalma dört sey vardir ki, onlari terk edemezler, (Bunlar): Asaleti ile ögünme, neseplere ta'n, yildizlarla yagmur isteme ve niyâhadir.» Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sunu da sözlerine ilâve buyurdular:
«Yasçilik yapan kadin, Ölmezden evvel tevbe etmezse, kiyamet gününde üzerinde katrandan bir elbise ve uyuzlu bir gömlek oldugu hâlde (kabrinden) kaldirilir.)
«Onlari terk edemezler...» sözünden murâd: Tamâmiyle terk edemezler, demektir. Çünkü bunlari Müslümanlardan bir taife terketse, baska bir taife yapmakta devam eder.
«Yildizlarla yagmur istemek»: Câhiliyet devri itikaadina göre fecir zamani batida bir yildiz düsmek, onun yerine doguda baska bir yildiz dogmakla olurdu. Onlar bunu görünce yagmur yagacagina itikaad eder ve tesaadüfen yagmur yagarsa: «Filân yildizla bize yagmur gönderildi.» derlerdi.
Yasçi kadina kiyamet gününde uyuzlu gömlek giydirmekten mu-râd: Bedenine uyuz ve gidisme ariz olup, adetâ gömlek gibi kaplayacagini anlatmaktir.
Hadîs-i .serif niyâhanin haram olduguna delildir. Bu husûsda ulemâ müttefikdir.
Yine bu hadis, mükellefin can girtlagina gelmeden yapacagi tev-benin sahîh olduguna delildir.

30- (935) Bize Îbnü'l-Müsennâ ile tbni Ebî Ömer rivayet ettiler. Ibnü'l-Müsennâ dedi ki: Bize Abdülvahhâb rivayet etti. (Dedi ki): Yahya b. Saîd'i söyle derken isittim: Bana Amra haber verdi, o da Alse'yi sunlari söylerken isitmis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlemye, Ibni Harise ile Ca'fer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Ravâha* nin katli haberi gelince oturdu; mahzun oldugu belliydi. Ben, kapinin araligindan bakiyordum. Derken ona bir adam gelerek:

— «Yâ Resûlallah! Ca'fer'in kadinlari...» diyerek onlarin agladiklarim söyledi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), ona gidip kadinlari nehyetmesini emir buyurdu. O zât da gitti. Müteakiben Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve SeUem)'* gelerek kadinlarin kendisine itaat etmediklerini söyledi. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sel-lemjona ikinci defa giderek kadinlari nehyetmesini emir buyurdu; o da gitti. Sonra tekrar Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'* gelerek:
— «Vallahi bu kadinlar bize galebe çaldilar, yâ Resûlallah!» dedi.
(Râvî dedi ki): Âise, Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemyin o adama:
«Hadi git!.. Onlarin agizlarina toprak sac!-» buyurdugunu söyledi.
Aise söyle d emis: «Bunun üzerine ben to adama): Allah senin cezam kaldirsin! Vallahi ne Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in sana emrettigini yaptin; ne de onu kederiyle basbasa biraktin! dedim.»

(...) Bize, bu hadisi Ebü Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. H.
Bana Ebû't-Tâhir dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb, Muâviyetü'bnü Sâlih'den naklen haber verdi. H.
Bana Ahmedü'bnü Ibrahim Ed-Devrakî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdüssamed rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülaziz yâni Ibni Müslim rivayet etti. Bunlarin hepsi Yahya b. Said'den bu isnâdla, bu hadisin benzerini rivayet etmislerdir. Abdülazîz'in hadîsinde: «Ne de Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem?i derdiyle basbasa biraktin ... denilmistir.
Bu hadîsi Buhâri «Cenâiz» bahsinin bir iki yerinde; Ebû Dâvûd ile Nesâi dahî ayni bahiste muhtelif râvüerden tan-ric etmislerdir.
Hadîsde sehid edildigi bildirilen Ibni Harise 'den murâd: Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemyin azatlisi Zeydü'briü Harise (Radiyallahü anh)'dic. Hz. Zeyd küçüklügünde annesi ile beraber akrabasini ziyâreye gittiginde Beni Kays kabilesinden birtakim atlilarin hücumuna ugramis, onlarin eline esîr düsmüstü. Kendisini Hakim b. Hizam, halasi Hatice binti Huveylid için satm almisti. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-km)'in zevcesi olan Hatice (Raâtyallahü anhâ), onu Peygamber-i Zîsân. {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimize hibe etti. Bil'âhara Hz. Zeyd'in babasi yakinlarindan birkaç kisi ile birlikte Mekke'ye geldi. Oglunun orada köle olarak satildigini isitmisti. Zeyd'in babasi para mukaabilinde oglunu almak isteyince Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Hz. Zeyd'i çagirtarak, gelenlerin babasi ile sair akrabasi olduklarini bildirmis ve kendisini meccânen babasina gitmekle Mekke'de Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'ixi yaninda kalmak arasinda muhayyer birakmisti. Hz. Zeyd Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hâne-i saadetinde kalmayi tercih etti. O da kendisini azâd ederek ogulluk edindi. Artik ona herkes Zey-dü'bnü Muhammed diyorlardi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisini pek seviyordu. Onu azatli cariyesi Ümmü Ey-men'le evlendirdi. Bu izdivâcdan: Üsâmetü'bnü Zeyd dünyâya geldi.
Hz. Aise'den rivayet olunduguna göre: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir seriyye ile Hz. Zeyd‘i de gönderirse o se-riyyeye mutlaka kendisini kumandan tâyin edermis. Hattâ Aise (Radiyallahü anhâ)i «Zeyd Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' den sonra hayâtta kalsaydi onu mutlaka Halîfe ta'yîn ederdi.» dermis.
Bu hadisi imâm Ahmed ile Nesâi ve Ibni Ebî Seybe rivayet etmislerdir. Sahih ve garîb bir hadistir.
Sehîd edilen Ca'fer (Radiyallahü anh)fB. gelince: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m. amicasi Ebû Tâ1ib'in oglu olup, kardesi Hz. Alî 'den on yas büyüktür. Eskiden Müslüman olmus ve Habesistan'a hicret etmisti. «Ca'fer-i Tayyar» demekle meshurdur. Hz. Ca'fer'in sehîd olacagini bizzat Resûl-i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz haber vennisdir. Ca'fer (Raâtyallahü anh) cennetle müjdelenen bahtiyarlardandir.
Sehîd edilen üçüncü zât Abdullah b. Ravâha 'dir. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Revâha olan bu zât dahi eskiden Müslüman olmus, Akabe, Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye ve Hayber gibi bir çok vak'alarda hâzir bulunmustur. Onun dahî sehîd olacagini ve cennete girecegini bizzat Fahr-i Alem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz müjdelemistir. Bu üç zâtin sehid edilmeleri söyle olmustur:
Kendilerini Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) üç bin kisilik bir ordu ile Hicret'in 8. yilinda Sam

taraflarina harbe göndermis, Hz. Zeyd'i orduya kumandan tâyin etmisti. Resûl-i Ekrem (Sah lallahü Aleyhi ve Sellem) kendilerine bâzi tavsiyelerde bulunmus, bu meyânda: Sayet Zeyd vurulursa yerine Ca'fer'in geçmesini; o da vurulursa yerine Abdulah b. Ravâha 'nin kumandan olmasini emir buyurmustu. Ordu yola revân olurken Resûlüllah (Sah lallahü Aleyhi ve Sellem) de tesyî'a çikmisti; böylece hareket ederek «Ma'ân- taraflarina vardilar. Orada Bizans Imparatoru Hirak1'in, Belkaa' taraflarina yüzbin kisilik bir Roma ordusu ile geldigini ve kendilerine o taraflardan da yüz bin kisi katildigini; bu suretle Ikiyüz bin kisilik bir ordu teskil ettiklerini haber aldilar. Müslümanlar bu vaziyet karsisinda Mûte denilen bir yere çekildiler. Sonra düs-.manla karsilastilar, Hz. Zeyd sehid oluncaya kadar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sancagi elinde oldugu hâlde düsmanla çarpisti ve nihayet sehîd düstü. Arkasindan sancagi Ca'fer aldi; o da sehîd düsünceye kadar düsmanla çarpisti. Nihayet sancagi Abdullah b. Revâha aldi. Enes (Radiyallahü anh)'m beyânina göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu üç zâtin sehîd düstügünü haber verirken gözlerinden yaslar bosanmis. Sonra:

«Sancagi Allah'in kiliçlarindan bir kiliç aldi.» buyurmus. Bu kiliç: Meshur Islâm kumandani Hâlidü'bnü VelId (Raâiyallahii anh) Hazretleri'dir. Allah Teâlâ, Hz. Hâ1id kumandasinda Müslümanlara fütuhat nasîb etmisti. Rivayete nazaran Hz. Hâ1id: «Gerçekten Mûte Harbinde benim elimde dokuz kiliç kirildi. Nihayet elimde bir Yemen kilicindan baska bir sey kalmadi.» demistir. Mûte Harbinde Müslümanlardan oniki kisi sehîd olmustur. Mûte harbi, târihin esini kaydetmedigi muharebelerden biridir. Biribirine din düsmani olup; Biri hak yolunda cihâd eden fakat sayisi «üç bin» i geçmeyen; digeri kâfir olup ikiyüz bin kisilik bir orduya mâlik bulunan iki ordunun birbiri ile çarpismasi akillara durgunluk verecek derecede büyük bir istir. Sonunda bir avuç mü'minîn koskoca ikiyüz bin kisilik küfür ordusuna galebe çalmasi süphesiz ki Allah'in mü' mîn kullarina lütfettigi bir mûcizesidir.

Tiybî'nin tahminine göre: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seh lem), Mûte Harbinde üç kumandaninin arka arkaya sehit düstügü haberini alinca cidden mahzun olmus. Bunu ne kadar gizlemege çalismissa da, fitrat-i beseriyye iktizâsi yine yüzünden belli olmustur.

Kalbinin kan agladigi bir sirada Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimize gelerek Hz. Ca'fer'in evinde kiyametler koptugunu, aile efradinin feryâd-ü figân ettiklerini bildiren zatin kim oldugu malum degildir. Ihtimâl Hz. Aise kendisine kirildigi için ismini tasrîh etmemistir.

Ca'fer (Radiyallahü anh)'in kadinlarindan murâd: Zevcesi Esma binti Umeys ile onun yaninda bulunan kendi akrabasi ve Hz. Ca'fer'in akrabasi kadinlardir. Burada cümlede hazf vardir. Aise (Radtyallahü anhâ) cümleden delâleti hâl karinesi ile «Inne» nin haberini hazfetmistir. Mânâ sudur: «Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)'e gelen zât: Ca'fer'in kadinlari bagira çagira aglamak ve feryâd-ü figânda bulunmak gibi ser'an memnu olan isler yaptilar; dedi.»

Kurtubî diyor ki: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//em)'in: (Kadinlarin agzina toprak saç.) enirini vermesi: Kadinlarin yüksek sesle agladiklarina delildir. Bundan vazgeçmeyince agizlarini toprakla tikamayi emir buyurmustur.»

Kaadî îyâz'a göre ise: Bu cümleden murâd: Ta'cIzdir. Yâni bu kadinlar agizlari tikanmazsa susmazlar. Agizlarini da ancak toprakla doldurmk suretiyle tikayabilirsin, demektir.

Yine Kurtub i'nin beyânin göre, kadinlarin söz dinlememesi, bu emrin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeJIemj'den geldigini söylemedigi için olabilir. Bu sözü kendiliginden söyledigini zannettikleri için o zâta itaat etmemislerdir. Yahut emrin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den geldigini anlamislar fakat musibetin siddetinden kendilerine mâlik olamamislardir.

Ayni, Kurtub î'nin bu mütâlâasini yerinde bulmakta ve: •Sahâbî kadinlara lâyik olan budur. Çünkü haram bir seyden tekrar tekrar nehyolunduktan sonra ondan vazgeçmeyip, devam etmeleri ihtimâlden uzaktir.» demektedir.

tâbiri: «Allah burnunu toprakta süründürsün» mânâ-

sina gelir. Bu cümlenin mânâsi hakkinda evvelce söz geçmisti. Burada ondan murâd: Bedduadir. Çünkü Hz. Aise'nin kanaatine göre o zât, kendisine verilen emrî yerine getirememis; kadinlari nehyedip susturamamisti. Ikide bir gelerek kadinlarin itaat etmediklerini söylemekle Resûlüllah (Sallallahü aleyhi ve Sellem)'i derdiyle

basbasa dahî birakmamisti.
Burada Kirmâni söyle diyor: «Eger (o zât Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emrini yerine getirdi ama kadinlar itaat etmedi) dersen; ben de derim ki: Onun bu fiiline imtisal eden olmadigi için hakikatte onu yapmamis gibidir. Yahut hakikaten toprak serp-memistir.»
Hz. Aise'nin sözüne Nevevî söyle mânâ. vermistir: «Sen, beceriksizsin! Onun için de aldigin emri yerine getirip kadinlari sus-turamiyorsun. Bunu yapamadigini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletn)'* haber de vermiyorsun ki, baskasini göndersin de, üzüntüden kurtulsun.»

Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Ta'ziye için vakar ve sükûnetle oturmak caizdir.
2- Hadis-i serif, sabira tesvik etmektedir. Gerçi sabir hususunda insanlarin hâli muhteliftir. Bâzisinin kederi yüzünden, bâzisinin gözünden belli olur. Bir takimi ise kat'iyyen hâlini beyân etmez, musibetten önce ne ise, musibetten sonra da o hâlde kalir. Fakat mu'tât haddini asmamak sartiyla kalbin inlemesi nefsin mahzun olmasi, gözün yasarmasi kulu sabirlilar mânâsindan çikarmaz.
Asabî mizaçli bir kimsenin musibet âninda kendini tutarak sabretmesi, metin tabiatli kimsenin sabrindan daha sevaplidir.
3- Münkerâddan nehyolunan kimse, onlardan vazgeçmezse, kendisine ceza verilir; imkân bulunursa te'dib olunur.
4- Perde arkasina gizlenen kadinlarin ecnebi erkeklere bakmamalari caizdir.
5- Bir haberi te'kîd için yemin etmek caizdir.

31- (936) Bana EbûY-Rabî* Ez-ZehrânI rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb, Muhammedden, o da Ümmü A ti yy e'den naklen rivayet etti. Ümmü Atiyye söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bizden bey'atla beraber niyâ-ha yapmiyacagimiza dâir de söz aldi. Ama bes kadindan baska bizden hiç bir kadin sözünde durmadi. (Bu bes kadin): Ümmü Süleym, Ümmü'1-Alâ', Muâz'in karisi Binti Ebî Sebra yahut Binti Ebî Sebra ile Muâz'in karisi (dir.)

32- (...) Bize Ishâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Es-bat haber verdi. (Dedi ki): Bize Hisâm, Hafsa'dan, o da Ümmü Atiy-ye'den naklen haber verdi. Ümmü Atiyye söyle demis: «Resûlüllah
(Sallallahii Aleyhi ve Sellem) tbey'at esnasinda niyâha yapmiyacaksi-niz) diye bizden söz aldi. Ama bizden bes kadindan baska sözünde duran olmadi. Bunlardan biri Ümmü Süleym'dir.»
Bu hadisi Buhârî Kitâbü'l-Cenâiz»'de, Nesâî «Bey'a»'da tahric etmislerdir.
«Bey'a»: Muâhade, mânâsina gelir. Burada ondan murâd: Müslüman olmak için yapilan muâhade ve verilen sözdür.
Ümmü Süleym.- Hz. Enes'in vâlidesidir. îsmi Seh1e'dir. Daha baska oldugunu söyleyenler de vardir.
Ümmü'1-Alâ': Ensâr'dan bir kadindir.
Binti Ebi Sebra: Hz. Muâz b. Cebel'in zevcesidir. Buhâri'nin rivayetinde Muâz'in zevcesinden sonra: «Iki de baska kadin yahut Binti Ebî Sebra ile Muâz'm karisi ve bir de baska kadin.» denilmistir.
Bu hadîsde râvi sekketmis ve: «Muâz'in karisi Binti Ebî Sebra yahut Binti Ebi Sebra ile Muâz'm karisi.» demistir. Birinci kavle göre: Binti Ebî Sebra Hz. Muaz'in karisidir. Ikinci kavle göre ise Binti Ebi Sebrâ baska, Hz Muaz'm karisi baskadir. Su hâlde birinci kavle göre: Verdigi sözde duran kadinlardan: Ümmü Süleym, Ümmü'1-Alâ' ve Binti Ebî Sebrâ olmak üzere üçü beyân edilmis demektir. Buhâri'nin rivayetinde «Iki de baska kadin» denilmek suretiyle kadinlarin adedi bese çikarilmistir. Ikinci rivayete göre ise hadiste zikri geçen kadinlar dörttür. Bunlar Ümmü Süleym, Ümmül'1-Alâ, Binti Ebî Sebrâ ve Muaz'n zevcesidir. Buhari'nin rivayetinde «Bir de baska kadin...» denilerek kadinlarin adeti tamamlanmistir.

Ayni diyor ki: «Bâzilari burada bir çok yerlerden sahih olmayan nakiller yaparak sözü karistirmis ve tahmin üzere konusmuslardir. Sahih olan sekli, sahih kitaplarinda nakledilendir.»
«Ama bes kadindan baska bizden hiç bir kadin sözünde durmadi.» ifâdesi hakkinda Kaad îyâz sunlari söylemistir: «Bu sözün mânâsi: Ümmü Atiyye ile beraber bey'at edenlerden bes kadin müstesna olmak üzere, hiç biri sözünde durmadi, demekdir. Bes kadindan maada kimse niyâhayi terketmedi, demek degildir.»

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Niyâhat yâni feryâd-ü figân ederek ölenin arkasindan aglamak haramdir. Çünkü bunda elem ve kederi heyecana getirmek ve sabri gidermek vardir.
2- Hadis-i serif, Allah'in kazasina teslimiyete muhalefet edildigini haber vermektedir.

33- (937) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe Ile Züheyr b. Harb ve Ishâk b. Ibrahim toptan Ebû Muâviye'den rivayet ettiler. Züheyr dedi ki: Bize Muhammed b. Hâzim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Âsim, Hafsa'dan, o da Ümmü Atiyye'den naklen rivayet etti. Ümmü Atiyye söyle demis: Su âyet (yâni) «Ey Peygamber! Sana mü'min kadinlar gelerek Allah'a sirk kosmayacaklarina... Ve sana âsî olmayacaklarina söz verirlerse, onlarla bey'at akdet... [14] nazil olunca Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'In kadinlardan aldigi bey'atta niyâha da vardi. Ben:
— «Yâ Resûlallahf Yalniz fülân ogullari ailesine yapilacak niyâha müstesna. Çünkü onlar câhiliyet devrinde benim niyâhama istirak etmislerdi. Binâenaleyh benim de onlarin niyâhasina istirak et-mera gerekir; degil mi?» dedim. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallakü
Aleyhi ve Sellem)'-
— (Peki) fülân ogullarina yapilacak niyâha müstesna olsun; buyurdular.
Bu hadisi Buhârî «Kitâb't-Tefsîr» de tahrîc etmistir. Onun rivayetinde Hz. Ümmü Atiyye kendi ismini vermeyerek: «Bunun üzerine bir kadin elini çekti ve: (fülân kadin benim niyâhama istirak etmisti; ben de ona ayni mukaabelede bulunmak isterim) dedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), ona bir sey söylemedi. Ka-din oradan gitti ve sonra dönerek bey'at etti.» demektedir. Hz. Üininü Atiyye bu sözleri üe Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}' in kendisine sükûtla izin verdigini ve hemen oradan giderek niyâ-hasma istirak etmek istedigi kadina vaadini ifâ ettigini anlatmak istemistir.
Nesâi'nin rivayetinde Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' in, Hz. Ümmü Atiyye 'ye:
«Haydi git! O kadinin niyâhasina istirak et.» buyurdugu; Ümmü Atiyye'nin: «Ben de giderek kadinin niyâhasina istirak ettim. Sonra dönerek Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e bey'at eyledim.» dedigi tasrih edilmektedir. Nitekim Müslim'in rivayetinde de istisna talebinde bulunan kadmin Hz. Ümmü Atiyye oldugu bildirilmektedir.
Nevevi: «Bu hadis, niyâha için yalniz Hz. Ümmü Atiyye'ye ruhsat verildigine hamledilmistir. Sâri' Hazretleri umûm mânâsindan diledigini tahsis edebilir.» diyor.
Bâzilari: «Nevevi'nin bu sözünü itiraz götürür. Ancak Ümmü Atiyye 'nin niyâhasina istirak eden kadin Müslüman olmamissa, o baska.» demislerdir.
I'tirâzm vechi sudur: Ser'an haram kilman hiç bir sey tahsis kabul etmez.
Ancak Tirmizî'nin tahrîc ettigi Esma binti Yezid hadîsinde Hz. Esma söyle demektedir: «Ben:
— Yâ Resûlallah fülân ogullan amicanun niyâhasinda bana istirak etmislerdi; benim de bu hususta onlara borcumu ödemem îcâb eder; dedim, Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu kabul etmedi; ben kendisine tekrar tekrar müracaatta bulundum. Nihayet bana izin verdi. Ama bir daha niyâha yapmadim.»
Imam Ahmed ile Taberânî, Mus'ab b. Nûh tarîki ile su hadisi tahrîc etmislerdir: «Mus'ab dedi ki: Akrabamizdan bir koca kariya yetistim, bu kadin Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve ScJIctw)'e bey'at eden kadinlar arasinda bulunmus; söyle anlatirdi:

Derken (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
Niyâha yapmayacaksiniz, diye bizden söz aldi. Ben dedim ki: (Yâ Nebiyyallah! Vaktiyle birtakim insanlar basimiza gelen musibetler husûsunda bizim vaveylamiza istirak ederlerdi, simdi onlarin basina da musibet gelmistir. Binâenaleyh ben de onlarin niyâhasina istirak etmek isterim.)
Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-.
— Git de onlara mukaabele bilmisilde bulun; dedi. Sonra gittim, niyâhalanna istirak ettim ve gelerek Resülüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'* bey'atta bulundum.»
Bu hadîslere bakarak Mâliki 'terden bâzilari niyâhanin caiz olduguna kaail olmus: «Haram olan niyâha câhiliyet devrindeki gibi basini saçim yolarak yapilandir.» demislerse de, dogrusu niyâha yâni ölünün arkasindan bagira çagira yas edip aglamak mutlak surette haramdir. Ulemânin mezhebi budur.
Ayni diyor ki: «Bu hususta en güzel ve en dogru cevap sudur: Niyâha hususundaki nehiy evvelâ tenzih için vârid olmustur. Bil'â-hara kadinlarin Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'e bey'atlari tamam olunca, niyâha haram kilinmistir. Su hâlde hadîslerde zikri geçen kadinlara verilen izin, birinci hâle tesaadüf etmis, demektir. Sonra niyâha haram kilinmis ve bu husûsda bir çok hadîslerde siddetli tehditler vârid olmustur.»
Buhârî hadîsinde: «Bîr kadin elini çekti...» deniliyorsa da, bundan Resülüllah {Sallallahü Aleyhi ve SeüemYin kadinlarla musâfa-ha ettigi mânâsi çikarilmamalidir. Zîra Hz. Âise 'den rivayet olunan bir hadîsde Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SellemYin kadinlarla asla musâfaha etmedigi bildirilmistir. Binâenaleyh buradaki «el çek-me» den murâd: Bey'attan çekinmektir. Iki hadisin arasi bu suretle cem olunur.

11- Kadinlarin Cenaze Arkasinda Yürümekten Nehy Babi

34- (938) Bize Yahya b. Eyyûb rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Uleyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb, Muhammedü'bnu Sîrîn d en naklen haber verdi. Demis ki: Ümmü Atiyye sunu söyledi:
«Biz cenazelerin arkasinda yürümekten nehyediliyorduk ama bu mes'ele üzerimize kat'iyyetle haram kilinmamisti.»

35- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme rivayet etti. H.
Bize Ishâk b. Ibrâhîm de rivayet etti. (Dedi ki): Bize îsâ b. Yûnus haber verdi. Bu râvîlerin ikisi de Hisâm'dan, o da Hafsa'dan, o da Ümmü Atiyye'den naklen rivayet etmislerdir. Ümmü Atiyye:
— «Biz cenazelerin arkasinda yürümekten nehyolunduk. Ama bu mes'ele üzerimize kat'iyyetle haram kilinmadi.» demis.
Bu hadisi Buhâri «Kitâbü'1-Hayz- ile «Kitâbü*l-Cenâiz»'de tahric etmisdir.
Bu hadisde, kadinlarin cenaze arkasindan gitmelerinin yasak edildigi meçhul sigasi ile ifâde olunmustur. Buhârî'nin rivayeti dahî öyledir. Fakat îsmâî1i'nin rivayetinde bu hüküm malûm sigasi ile ifâde olunmus ve: «Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) bizi cenaze arkasindan gitmekten nehiy buyurdu.» denilmistir. Binâ-enaleyh «bu hadis hüccet olamaz.» seklinde bir itiraz vârid degildir.
«Bize emir buyurdu, nehyetti...» gibi sîgalarin hükmü ulemâ arasinda ihtilaflidir. Cumhûr'a göre: Bu gibi sigalarla rivayet olunan hadisler merfû hükmündedirler.
Taberâni'nin rivayet ettigi bir hadisde Hz. Ümmü Atiyye sunlari söylemistir: •Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem), Medine'ye girince bütün kadinlari bir eve topladi. Sonra bize Ömer (Radtyallahü anh)'i gönderdi; Ömer:
— Ben size Resûlüllah {Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'m Resulüyüm, beni sizinle çalmayacaginiza... ilâh... dâir mubâyea yapmaya gönderdi, dedi...»
Bu hadîsin sonunda; «Bize bayramda perdenisin tazeleri çikarmamizi emreyledi; cenazeye çikmayi bize yasak etti.» denilmektedir. Mezkûr hadîs babimiz rivayetinin mürsel olduguna delâlet eder. cümlesi «Bize cenazeye çikmamak, sâir memnu' seylerde oldugu gibi te'kid ve tesdit edilmedi. Yâni haram kilinmadi.» de-mekdir. Su

hâlde bu söz «Cenazelerin arkasindan gitmek bize haram degil, mekruh kilindi.» mânâsindadir.
Kurtubi; «Bu hadîsin zahiri nehyin tenzih için oldugunu gösterir. Ulemânin cumhuru da buna kaaildir.» demistir.
Îbnü'l-Münzîr: «Bize, Ibni Mes'ud ile Ibni Ömer'in Aise ve Ebû Ümâme'nin kadinlar için mekruh görürdükleri rivayet olundu.» demistir.
Kadinlarin cenaze arkasindan yürümelerini Ibrahim Nehai, Hasan-i Basri, Mesrûk, Ibni Sirin, Evzâi, Imam Ahmed b. Hanbel ve Ishâk da kerih görmüslerdir. Sevrî : «Kadinlarin cenaze arkasindan gitmeleri bid'attir.» demis; Ebû Hanîfe kadinlara böyle bir sey'in yakismiyacagini söylemistir.
Ibni Abbâs (Radiyaîlahü anh) ile Kaasim, Salim, Zührî, Eabîa ve Ebû'z-Zinâd: Kadinlarin cenaze arkasindan gitmelerine cevaz vermislerdir. Imam Mâlik dahî caiz görmüs ise de, genç kadinlara bunu mekruh addetmistir.
îmam Safiî'ye göre Kadinlarin cenaze arkasindan gitmesi haram degil; mekruhtur.
Abderî'nin rivayetine göre: Kadinlarin cenaze arkasindan gitmesi mekruhdur. Yalniz ölen kimse kadinin çocugu veya babasi yahut kocasi olur da, kadin da bu gibi zevatin cenazelerine çikacak yasta bulunursa, o zaman çikmasi mekruh degildir.
Bu hususta Ibni Hazm-i Zahiri dahî sunlari söyler: «Kadinlar cenaze arkasinda gitmekten men olunmazlar. Bunu neh-yeden eserler sahih degillerdir. Çünkü bu gibi eserler ya meçhul bir râvi tarafnidan yâhud mürsel olarak yahut da hadisi ile ihticâc olu-namiyan kimseler tarafindan rivayet olunmuslardir. Bu husûsda en ziyâde bir seye benziyen rivayet babimizin hadîsidir. Hâlbuki o da müsned degildir. Çünkü nehyedenin kim oldugunu biz bilmiyoruz. Belki de sahabeden biridir. Fakat sahih ve müsned bile olsa bu ha-disde yine hüccet yoktur. O, ancak kerahete delâlet eder. Bu hadisin hilafi sabit olmustur. Ibni Ebî Seybe, Ebû Hüreyre (Raâiyallahü anh)'d&n su hadîsi tahric etmistir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir cenazede bulunuyordu. Bir ara Ömer (Raâiyallahü anh) bir kadin görerek ona seslendi; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömer'e:
— (Birak onu yâ Ömerl Zîra göz yasarir, nefis dertlidir. Bu iç yakinda olmustur.) buyurmustur.»
Bu hadisi Hakim tahric etmis ve onun Buhâri ile Müslim 'in sartlarina göre sahih oldugunu söylemisse de, bu iddia söz götürür. Çünkü Beyhaki bu hadîsin munkati' oldugunu bildirmistir. Senedinde Selemetü'bnü Ezrak vardir. Ibnü'l-Kattan: «Bu Seleme 'nin hâli malûm degildir. Hadîs ricali hususunda kitap yazanlardan hiç birinin onu andigini bilmiyorum.» demistir.
Dâvtidi'ye göre Hz. Ümmü Atiyye 'nin: «Cenaze arkasinda yürümekten nehyolunduk.» sözünün mânâsi: «Kabristana varincaya kadar gitmek bize yasak edildi.» demektir. Ona göre: «Ama bize azimet kilinmadi.» sözünün mânâsi: «Biz cenazenin arkasindan yürümedikçe cenazenin evine taziyede bulunmak ve bassagligi dile-mek için davet olunmadik.» demektir.
Bâzilari «Ihtimâl bu cümleden murâd: Erkeklere cenazenin arkasindan gitmeleri tesvik edildigi gibi, bize tesvik edilmedi, demektir.» mütâlâasini ileri sürmüslerdir.
Kadin için en dogru hareket: Cenazenin arkasindan gitmemektir.
Hâzimi söyle diyor: «Cenaze arkasindan gitmeye gelince: Bu hususta kadinlara ruhsat yoktur. Yezîd b. Habib'den rivayet olunduguna göre: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-.
Bir zâtin cenazesinde bulunmus, tam cenaze namazi kilinacagi sirada bir kadin görmüs; (Bu kimdir?) diye sorunca; ölen zâtin (kiz kardesi) oldugunu söylemisler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), ona evine dönmesini emretmis ve taa kadin görünmez oluncaya kadar cenaze namazini kilmamis. Baska bir kadina da: (Geri dön; yoksa ben dönerim!) buyurmuslar.»

12- Cenazeyi Yikama Hakkinda Bir Bab

36- (939) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yezîd b. Zürey', Eyyûb'dan, o da Muhammedü'bnü Sirîn'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen haber verdi. Ümmü Atiyye söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi

ve Sellem) yanimiza girdi; biz kizini yikiyorduk. (Bunu görünce) söyle buyurdular:
«Onu su ve sidrle üç def'â yahut bes def'â hattâ lüzum görürseniz daha fazla yikayin. Sonuncuda kâfur yahut bir parça kâfur da katin. Yikamayi bitirdiginiz vakit bana haber verin.»
Yikama Isini bitirdigimiz vakit kendisine haber verdik. Bize gömlegini uzatti ve:
«Bunu kizima iç gömlegi yapin.» buyurdu.

37- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ye-zid b. Zürey', Eyyûb'dan, o da Muhammedü'bnü Sîrin'den, o da Hafsa binti Sirinden, o da Ümmü Atiyye'den naklen haber verdi. Ümmû Atiyye:
— «Biz, onun saçlarini tarayarak üç pelik yaptik.» demis.

38- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den naklen rivayet etti. H.
Bize Ebü'r-Rabî' Ez-Zehrânî ile Kuteybetü'bnü Saîd de rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Hammâd rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Eyyûb dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Uleyye rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi Eyyûb'dan, o da Muhammed'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen rivayet ettiler. Ümmü Atiyye:
«Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SellemTin kizlarindan biri vefat etti.» demis, tbni Uleyye hadisinde ise: -Bize Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldi; biz onun (vefat eden) kizini yikiyorduk.» de-mis; Mâlikin hadîsinde de: «Kizi vefat ettigi zaman Resûlüllah (SaÍîalîdkü Aleyhi ve Sellem) yanimiza girdi...» dedigi nakledilmis; hadisi Yezîd b. Zürey'in, Eyyûb'dan, onun da Muhammed'den, onun da Üm-mü Atiyye'den naklen rivayet ettigi hadis gibi rivayet etmislerdir.

30- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd, Eyyûb'dan, o da Hafsa'dan, o da Ümmü Atiyye'den yukar-ki hadîs gibi rivayette bulundu. Su kadar var ki o:
«Üç yahut bes veya yedi yahut lüzum görürseniz bundan daha fazla (yikayin; buyurdu)» demistir. Hafsa da Ümmü Atiyye'den rivayetinde: «Basina üç pellk yaptik.» demistir.

(...) Bize Yahya b. Eyyûb rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Uleyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb dahî haber verdi. (Dedi ki): Hafsa da Ümmü Atiyye'den naklen sunlari söyledi: «Ümmü Atiyye, Peygamber (Sallallahü aleyhi ve SeJiemj'in onu tek yikayin; üç veya bes yahut yedi def'â (buyurdugunu) söyledi. Ümmü Atiyye biz, onun saçlarini tarayip üç pelik yaptik» dedi.

40- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n-Nâkid hep birden Ebû MuâvIye'den rivayet ettiler. Amr dedi ki: Bize Ebû Muâ-viye Muhammed b. Hâzim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Âsim-i Ahvel, Hafsa binti Sîrin'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen rivayet etti; Ümmü Atiyye söyle demis: Resûlüllah (Sallattahü Aleyhi ve SeJlein)*in kizi Zeyneb vefat ettigi vakit Resûlüllah (Sallalhhii Aleyhi ve Sellem), bize:
«Onu tek Yikayin; üç veya bes def'â. Besincide (suya) kâfur yahut bir parça kâfur koyun. Yikadiniz mi hemen bana bildirin.» buyurdular.
Biz de kendisine bildirdik. Bunun üzerine bize gömlegini verdi ve:
«Bunu, ona iç gömlegi yapin.» dedi.

41- (...) Bize Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ye-zîdü'bnü Hârûn rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâmü'bnü Hassan, Haf-sa binti Sîrîn'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen haber verdi. Ümmü Atiyye söyle demis:
«Biz, kizlarindan birini (in cenazesini) yikarken Resûlüllah . Sah lallahü Aleyhi ve Sellevi) yanimiza geldi. Ve:
— «Onu, tek aded yikayin; bes yahut daha fazla...» buyurdu.
Râvî bu hadisi de Eyyüb'la, Asim "in hadisleri gibi rivayet etti. Bu hadîsde sunu da söyledi: «Ümmü Atiyye: Saçlarim üç'e ayirdik; yan taraflarina birer pelik, alnina da bir pelik yaptik, dedi.»

42- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hü-seym, HâÜd'den, o da Hafsa binti Sirîn'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellern), kizini (n cenazesini) yikamayi kendisine emrettigi zaman, ona:
«Onun sag taraflarindan ve abdest yerlerinden yikamaya baslayin.» buyurmuslar,
43- (...) Bize Yahya b. Eyyûb ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe ve Amru'n-Nâkid hep birden Ibni Uleyye*den rivayet ettiler. Ebü Bekir dedi ki: Bize Ismail b. Uleyye, Hâlid'den, o da Hafsa'dan, o da Ümmü Âtiyye'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem), kizini yikamalari hususunda kadinlara: «Onu sag taraflarindan ve abdest yerlerinden yikamaya baslayin!» buyurmuslar.
Bu hadisi Buhârî onbir tarîkden tahric etmistir. Bunlarin bâzisi «Kitâbut-Tahâre- de; bir takimlari da «Cenaze» bahsindedir. Onu bütün Kütüb-iS itte sahipleri -Cenaze* bahsinde muhtelif râvîlerden tarhîc etmislerdir.
Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem)'in vefat eden kizi Zeyneb (Radiyallahü an/ra)'dir. Nitekim Müs1im'in bir rivayetinde ismi tasrîh edilmistir. Hz. Zeyneb, Fahr-i Kâinat (Sallalhhii Aleyki ve Sellem) ttattetevriYn et\ ^üyüV. kenmelerVdûT.
Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem), onu Ebû'l-Âs1bnü'r-Rabî1 ile evlendirmisti. Hz. Zeyneb'in ondan * A1i ve Ümâme isminde iki çocugu dünyâya gelmistir. Ümâme'yi, Resûlüllah (Sullallakii Aleyhi ve Sellem), Efendimiz pek severdi. Namazda kucaginda tasidigi bildirilen kiz çocugu Hz. Ümâme'dir. Hz. Zeyneb Hicret'in 8. yilinda vefat etmistir. Ekser-i ulemâdan rivayet edilen budur.
Bâzilari, o gün vefat eden kizinin: Ümmü Gülsüm (Radi-yallahü anhâ) oldugunu söylemislerdir. Hz. Ümmü Gülsüm, Osman b. Affân (Raâtyallahü anh) ile evliydi. Ebû Davud'un Ahmed b. Hanbel tarikiyle rivayet ettigi bir hadîsde Leylâ binti Kaanif: «Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kizi Ümmü Gülsüm vefat ettigi vakit onu yikayanlar meyâninda bulunuyordum. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"^. bize ilk verdigi sey gömlegi, sonra kaftani sonra basörtüsünü, sonra da gögüs sargisi oldu...» demistir. Ancak Münzirl bu hadîsin isnadinda zayif râvîlerden Muhammed b. Ishâk bulundugunu söylemistir. Râviler arasinda meshur olmiyan bir zât da vardir. Dogrusu o gün vefat eden Hz. Zeyneb 'dir. Çünkü Ümmü Gülsüm (Radiyallahii anhâ), Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) Bedir'de bulundugu sirada vefat etmisti.
tbnü'l-Kattân, Leylâ hadîsinin râvîleri arasinda bulunan Nûh b. Hakîm'in meçhul bir kimse oldugunu; adaleti sü-büt bulmadigini söylemistir.
Ulemâ, Ibni Münzir'in Hz. Ümmü Gülsüm 'ün vefati hakkindaki sözünü hatâ sayarlar. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Bedir'de iken vefat eden kizi Ümmü Gülsüm degil; Rukiyye 'dir.
Gerçi Hz. Ümmü Atiyye 'nin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'^ kerîmelerinden Ümmü Gülsüm 'ün cenazesini yikayanlar meyâninda bulundugu rivayet ediliyorsa da, bundan o gün vefat edenin Hz. Ümmü Gülsüm olmasi lâzim gelmez. Çünkü Ümmü Atiyye (Radiyallahii anhâ) sahâbî kadinlarin en faziletlilerinden biri olup; kadin cenazelerini yikar, hastalari tedavi eder, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte gazalara giderek Gâzî'lerin yaralarini sarardi. Onunla birlikte yedi Gazada bulundugu rivayet olunur. Ismi Nüseybe 'dir.
Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Seilem)'in cenazeyi üç veya bes, lüzum görüldügü takdirde daha fazla yikamalarini emir buyurmasi: Yâ en az üç defa yikanmasi lüzumuna yahut «tek aded» yikamanin müstehab olduguna isaret içindir.
Tek aded yikamani: ~,on haddi yedidir. Nitekim bir rivayette «yedi» oldugu tasrih Duyurulmustur. Yalniz Ebû Dâvûd 'un bir rivayetinde «yedi defa yahut lüzum görürsen daha fazla yika» bu-yurulmustur. Bundan da: Tek olmak sartiyla yediden fazla yikamanin müstehab oldugu hükmü çikarilmistir. Çünkü fazla yikamak, daha fazla temizlige sebep olur.
Imam Ahmed b. Hanbel, yediden fazla yikamayi mekruh görmüstür.
Ulemâdan Ibni Abdilberr dahi: «Yediden fazla yikanacagina kaail olan kimse bilmiyorum.» demistir.
Mârûdi ise yediden fazla yikamayi israf sayar.

Îbnü'l-Münzîr: «Isittim ki su vurulunca ölünün cesedi gevsermis. Onun için ben yediden ziyâde yikanmasini münâsip görmem.» demektedir.
Sidr: Nebg agaci, demektir. Eskiden bu agacin yapraklari temizlikte sabun yerine kullanilirmis. Maamâfih Tiybi'nin rivayetine göre, her yikayista suya «sidr» katmak icâb etmez. Müstehab olan, ilk yikayista sidr kullanmaktir.
1bni Tin. cenaze yikarken suya sidr kullanmanin sünnet oldugunu, bu hususta «Hitmî» denilen nebatin da ayni vazifeyi gördügünü; bunlar bulunmadigi takdirde onlarin yerine «üsnân» gibi güzel kokulu nebatlar kullanilacagini söylemistir.
Avâm'in yaptigi gibi sidr yapragini suya atmanin bir mânâsi yoktur.
îmam Ahmed b. Hanbel bunu dogru bulmamis ve kabul etmemistir. Meyyit'in cesedini sidrle ovarak, üzerine su dökmek de böyledir.
Ulemâdan bâzilari, her yikayista suyla beraber sidr kullanilacagina kaail olmuslardir. îmam Ahmed 'in mezhebi de budur. Çünkü Resûlüllah (SallaUahii Aleyhi ve Sellem)'i yikarken üç defa gu-sül tekrar edilmis; üçünde de su ile beraber sidr kullanilmistir.
Son defada suya «kâfur» katilmasinin hikmeti: Kâfur, cismi ka-tilastirdigi, onun kokusundan sinekler kaçtigi içindir. Ayrica onu kullanmak Melâike'y© ikram sayilir.
Hadîsde râvi, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kâfur mu, yoksa kâfûr'dan bir parça mi dediginde süphe etmistir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seltew,)'in sirtindaki elbisesini vererek, kizinin vücûduna sarilmasini emir buyurmasi, Âsâr-i serifesi ile teberrük olunmak içindir. Bunu bütün isler bittikten sonra vermesi: Elbise cesetten cesede geçerken araya fasila girmemesi içindir. Sulananin eserleri ile teberrük hususunda asil olan budur.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Cenaze yikarken sidr ve kâfur gibi güzel kokulu seyler kullanmak müstehabdir. Ekser-i ulemâ misk kullanmayi dahî caiz görmüslerdir. Enes ve îbni Ömer (RadiyaUahü anh) üe Saîd ü' bnü'l-Müseyyeb misk kullanmislardir. Ömer (Radiycûlahü anh) ile Atâ' ile Hasan-1 Basrî onun lâse olduguna kaaildir-ler. Fakat Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUetii) Efendimizin tekfininde misk kullanilmasi, onlarin bu kavlini reddeder. Hanefii'ye ulemâsina göre: Erkeklere de, kadinlara da misk kullanmak helâldir.
2- Hadis-i serif, kadin cenazelerini kadinlarin yikamasi, kocalarinin yikamasindan efdal olduguna delildir.
Hasan-i Basri ile Sevrî, Sa'bîve EbüHanife' nin mezhebleri budur. Cumhûr-u ulemâ ile Eimme-i Se1ase denilen Mâlik, Safii ve Ahmed b. Hanbel bunun hilâfina kaaildirler. Evzâî ile Ishak dahî onlarla beraberdir.
3- Erkek elbisesinden, kadina kefen yapmak caizdir.
4- Kadinin saçlarini tarayarak üç pelik örmesi müstehabdir. Yalniz Hanefii'lere göre üç degil iki pelik örülür.
5- Cençzeyi tek âdetle yikamak ve yikarken sag taraflardan baslamak müstehabdir.
6- Cenaze yikarken abdest azalarindan baslayarak, ona abdest aldirmak müstehabdir. Bâzilari îmam A'zam'm - Cenazeye abdest aldirilmaz.» dedigini rivayet etmislerse de, bu rivayet dogru degildir. îmam A'zam böyle bir sey söylememistir. Onun mezhebine göre: Cenazeye abdest aldirilir. Yalniz mazmaza ve istinsâk yaptirilmaz.
7- Nevevi diyor ki: Ulemâdan bâzilari bu hadisle istidlal ederek: Cenaze yikayan kimseye gusül lâzim gelmedigine kaail olmuslardir. Hadîsin bu hükme delâlet etmesi, ta'lim mevkiinde bulunmasidir. Yâni cenaze yikayan kimsenin yikanmasi icâb etseydi: Re-sûlüllah (Saüallahii Aleyhi ve Sellem) onu ümmetine ögretirdi. Bizim mezhebimizle cumhur'un mezhebine göre: Cenaze yikayan kimseye gusûl vâcib degildir. Lâkin yikanmasi müstehabdir. Hattabî: (Bunun vücûbuna kaail olan kimse bilmiyorum.) demistir. Fakat Imam Ahmed ile îshâk'a göre, cenaze yikayan kimsenin abdest almasi vâcibdir. Cumhûr'a göre: Abdest almak dahi vâcib degil; müstehabdir...»
Fâide: Cenaze yikamak Hanefii'lere göre sünnet ve icmâ' la vâcibdir. Sünnetden delilleri: Peygamber (Sallallahü

Aleyhi ve Sellem) Efendimizin:
«Müslümanin müslüman üzerinde alti hakki vardir...! buyurmasi ve öldükten sonra yikamasini da bu haklardan saymasidir. Bu bâbda icmâ-i ümmet de vardir.
Cenaze yikamanin farz-i kifâye olduguna icmâ-i ümmet bulundugunu Nevevi dahî nakletmistir.
Cenaze" yikamak, Hz. Adem A1eyhisse1âm'dan kalmistir Abdullah b. Ahmed' in «Müsned»inde rivayet ettigi bir hadisde:
«Âdem Aleyhisselöm'i Melekler yikamis, kefenlemis, kokulam is ve mezarini kazarak tâhd yapmislar; namazini da kilmislardir. Sonra kabrine girerek onu yerlestirmisler ve üzerine kerpiç dizmislerdir. Sonra kabirden çikarak, üzerine toprak atmislar ve: (Ey Benî Ademi Iste tutacaginiz yol budur.) demislerdir.» buyurulmustur.
Bu mânâda bir hadîsi Beyhakî de rivayet etmistir.

Cenaze yikamanin sebeb-i vücûbu: Bâzilarina göre, hades [15]'dir. Çünkü ölüm, mafsallarin gevsemesine sebebdir.
Irak ulemâsindan bâzilarina göre, ölüm: Necaseti icâb eder. Çünkü insanin sair hayvanlar gibi akan kani vardir. Onun için de su kuyusuna düsüp ölürse, kuyunun suyu pis olur. -Bedâyi» nâm eserde: însan, Allah'in bir ikrami olmak üzere ölmekle pis olmaz. Zira pis olsa öldükten sonra necis olduklarina hükmedilen sâir hayvanlar gibi yikamakla temizlendigine hükmedilemezdi.» deniliyor.
Hanbe1ii'lerden bâzilarina göre: Ölmekle insan pis olur ve yikanmakla temizlenmez. Cenazenin kurulandigi peskir v.s. dahî onlara göre pis olur. Fakat bu kavil bâtil ve icmâ'a muhâlifdir.

13- Ölenin Kefeni Hakkinda Bir Bab

44- (940) Bize Yahya b. Yahya Et - Temini ile Ebû Bekir b. Sey-be, Muhammedü'bnü Abdillah b. Nümeyr ve Ebû Küreyb rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. Yahya (bize haber verdi) tâbirini kullandi. Digerleri «Bize Ebû Muâviye. A'mes'den, o da Sakîk'den, o da Habbâb b. Erât'dan naklen rivayet etti.» dediler. Habbâb sunlari söylemis: Biz, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte hak yolunda Allah'in rizâsini taleb ederek hicret ettik. Ecrimiz de Allah'a vâcib oldu. Kimimiz ecrinden hiç bir sey yemeden (âhirete) göçüp gitti. Bunlardan biri Mus'ab b. Umeyr'dir. Bu zât, Uhut Harb'inde sehîd edildi de, bir kaftandan baska kendisim kefenliyecek sey bulunmadi. Kaftani bas tarafina koydugumuz vakit (asagidan) ayaklari çikar; ayaklarini koydugumuz vakit de basi meydana çikardi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Bu kaftani basindan asagi koyun; ayaklarinin üzerine de izhir otu atin.» buyurdular. Bâzimizin ise meyvesi kemâl bulmustur. Onda onu devsirir.

(...) Bize Osman b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerîr rivayet etti. H.
Bize Ishâk b. îbrâhîm de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Isâ b. Yûnus haber verdi. H.
Bize Mincâb b. Haris Et - Temimi dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize AlIyyü'bnü Müshir haber verdi. H.
Bize tshâk b. Ibrahim ile tbni Ebî Ömer dahi rivayet ettiler. Bu râvîler hep birden tbni Uyeyne'den, o da A'mes'den bu isnâdla bu hadisin benzerini rivayet etmislerdir.
Bu hadisi Buhârî -Cenâiz- bahsinin bir iki yerinde «Hicret», «Rukaak» ve «Megâzî» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Vesâyâ» da, Tirmizi «Menâkip» de, Nesâî dahi «Cenâiz» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
«Ecrimiz de Allah'a vâcib oldu.» cümlesinden murâd: «Allah Te-âlâ vaad buyurdugu için vaadi mûcebince ecr-i mükâfaat vermek ser' an hak oldu.» demektir. Çünkü Allah'a hakîkatta hiç bir sey vâcib olmaz.
«Kimimiz ecrinden hiç bir sey yemeyip âhirete göçüp gitti.» yâni dünyâda hiç bir sey edinmeye çalismadi, dünyâ mali kazanmadi; kendini âhiret islerine vererek âhiret nimetlerine bol bol nail olmaya çalisti.
îste bunlardan biri de Hz. Mus'abb. Umeyr'dir. Uhut Harbinde 40 küsur yasinda sehîd edilmis, kendisini saracak kefenligi bile bulunmamis da, ayak uçlarina izhir otu örtmüslerdi.

îzhir: Hicaz'da yetisen güzel kokulu bir nebâtdir. Hasir kamisina benzer; yalniz daha küçüktür. Kurudugu zaman rengi beyazlasir.
Buhâri'nin tahric ettigi baska bir hadîste söyle denilmektedir: «Abdurrahman b. Avf bir gün yemegi ile geldi, kendisi oruçluydu. (Söz sirasinda) sunlari söyledi: Mus'ab b. Umeyr sehid edildi. Hâlbuki benden daha hayirli idi. Kendisi öyle bir elbise ile kefenlendi ki, basi örtüldümü ayaklari açikta kalir; ayaklari örtülürse basi meydana çikardi. —Zannederim sunu da söyledi:— Hamza (Râdiyallahü anh) sehîd edildi. Ona da bir elbiseden baska kefenlik bulunamadi. Hâlbuki benden daha hayirli idi. Sonra önünüze alabildigine dünyâ nimetleri serildi. —Yahut söyle dedi—: Dünyâ nimetleri bize verildikçe verildi. Korkariz bize hayir hasenatimiz pesin verilmis olmasin. Sonra aglamaga basladi hattâ yemegi de birakti.»
Hz. Abdurrahman, cennetle müjdelenen zevattan oldugu hâlde tevâzuan Mus'ab (Râdiyallahü anhjnin kendinden daha hayirli oldugunu söylemistir.
Hamza (Râdiyallahü anh), Resülüllah (Stâlallahü Aleyhi ve Sellem) in amicasi ve süt kardesidir. Kendisine «Esedullah» yâni «Allah'in arslani» denilir. Onun Müslüman olmasi ile Islâmiyet kuvvet bul-musdur. Hz. Hamza Uhut Harbinde sehid düsmüsdür: Seyyidü's-Sühedâ lâkabini tasir. Faziletleri saymakla bitmez. Bu iki zâtin hâllerini andiktan sonra Hz. Abdurrahman' m aglamasi, ashâb-i kiram'in hâllerine acidigi ve dünyâya da-larak âhiret nimetlerinden ve derecelerinden bir hayli mahrum kalacaklari endisesindendir.
«Bâzimizin ise meyvesi kemâl bulmustur; o da devsirir.» bu sözde istiare vardir. Maksat: Kemâle eren meyva gibi dünyâ nimetleri kendisine verilmis; onlardan bol bol istifâde ediyor, demekdir.

Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- îbni Battal bu hadîsle istidlal ederek: «Kefen dar geldigi takdirde cenazenin basini örtmek, ayaklarini örtmekten evlâdir. Çünkü bas daha faziletlidir.» demistir.
2- Hadisi serif, ilk zamanlarda Müslümanlarin hâllerini bildirmektedir.
3- Fakr-u zarurete ve onun dogurdugu sikintilara sabir etmek, insani «Ebrâr» derecesine yükseltir.
4- Bir elbise cenazenin basi ile avret mahallini örtmeye kâfi gelmiyorsa, onunla yalniz avret mahalli örtülür; sair yerlerine güzel kokulu otlar konur. Çünkü avret mahallini örtmek hem hayât hem de memat hâlinrîe vâcibdir. Ona bakmak veya elle dokunmak haramdir. Bundan yalniz kari koca müstesnadir. Yalniz bu izahat «cenazenin her yeri avrettir.» diyenlere göredir.
Hanefii'lere göre insan diri iken de, ölü iken de muhteremdir. Binâlenaleyh kadinlari erkeklerin, erkekleri ecnebi kadinlarin yikamalari helâl degildir. îmam Hasan, Ibni Ziya d' in Ebû Hanife' den rivayetine göre: Cenaze hâl-i hayâtinda oldugu gibi yeteri derecede bir elbiseye sarilir. Yâni avret yerlerini örtecek kadar elbise kâfidir. Zahiri rivayete bakilirsa avret-i galizasinin bir parça bezle örtülmesi kâfidir. «El - Bed&yi'» nâm eserde: «Cenazenin avreti, bez parçasinin altindan, eline bir bez sarmak suretiyle yikanir.» deniliyor. Bu izahâtdan anlasiliyor ki:Hanefiî'lere göre, ölen kimsenin her yeri avret degildir. Onun avreti hâl-i hayatindaki avret yerleridir. Hâl-i hayâtinda erkegin avret mahalli göbekten dize kadardir; dizler avrete dâhildir. Memâm hâlinde dahî kaaide budur. Yalniz tahfif için avret-i galîzasini örtmek kâfi görülür. Sahih olan kavil budur; Imam Mâlik de buna kaaildir.
5- Nevevî : «Bu hadiste, kefenin terekeden çikacagina ve sair borçlardan evvel nazar-i ittibâra alinacagina delil vardir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mus'ab (Radiyallahü anh) in elbisesi ile kefenlenmesini emir buyurmus; (borcu var miydi, yok muydu?) diye sormamistir. Böyle bir tek elbiseden baska mali olan kimsenin borçlu olmasi ihtimâlden uzak degildir...» diyor.

45- (941) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Sey be ve Ebû Küreyb rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir, Yahya (Bize haber verdi) tâbirini kullandi. Ötekiler: Bize Ebû Muâviye, Hisâm b. Urve' den, o da babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti, dediler. Âise sunlari söylemis.

«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn) SehûHyye denilen pamuklu üç parça beyaz Yemen bezi içine kefenlendi. Bunlarin içinde gömlekle sarik yoktu. Hüle'ye gelince: Bunun Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemje kefen yapmak için satin alinip alinmadiginda halk süpheye düstügünden hülle terk olundu. Ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beyaz pamuklu üç sehûliyye bezi içine kefenlendi.
Hülleyi Abdullah b. Ebi Bekir aldi. Ve:
— Ben, bu hülleyi kendime kefen yapmak için muaf aza edecegim; dedi. Sonradan;
— Buna Allah Azze ve Celi, Peygamber'i için razi olsaydi, ona kefen yapardi; diyerek hülleyi satti; parasini da tesadduk etti.

46- (...) Bana Aliyü'bnü Hucr Es-Sa'dî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyub'nü Müshir haber verdi. (Dedi ki): Bize Hisâmub'nu Urve, babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti; Âise söyle demis:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evvelâ Abdullah b. Ebî Bekr'e âid bir Yemen hüllesi içine sarilmisti. Sonra hülle, ondan çikarilarak, üç aded pamuklu Yemen suhûlü Içine kefenlendi. Bunlar meyâninda gömlek ve sarik yoktu. Abdullah bu hülleyi kaldirdi ve onun içine ben kefenlenirim; dedi. Sonradan: Bunun içine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kefenlenmedi de, oen mi kefenlenecegim; diyerek onu tesadduk etti.

(...) Bize bu hadisi Ebû Bekir b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs b. Giyâs ile Ibni Uveyne, îbni Idris, Abde ve Vekî' rivayet ettiler. H.
Bize, bunu Yahya b. Yahya dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-dülazîz b. Muhammed haber verdi. Bu râvîlerin hepsi Hisâm'dan bu isnâdla rivayette bulunmuslardir. Onlarin hadîsinde Abdullah b. Ebî Bekir kissasi yoktur.

47- (...) Bana Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdül-azîz, Yezîd'den, o da Muhammed b. Ibrahim'den, o da Ebû Seleme1 den naklen rivayet etti ki, Ebû Seleme söyle demis:
«Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)in zevcesi Âise'ye sordum;
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellern) kaç elbise içinde kefenlendi? dedim. Âise:
— Üç sehûl elbisesi içine; cevâbim verdi.
Bu hadîsi Buhârî «Cenaiz» bahsinin bir iki yerinde; Ebû Dâvûd, NesâîveIbni Mâce «Cenâiz» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Resûlüllah (SaîlaUahii Aleyhi ve Sellemjin kaç parça elbise içine kefenlendigi ihtilaflidir. Hadîslerin bâzilarinda üç parça beyan Yemen bezi ile; digerlerinde evvelâ bir hülleye, sonra o çikarilarak üç parça beyaz Yemen bezine sarildigi bildiriliyor.
Hülle: Bir cinsten olmak üzere izâr ve ridâ' yani üst ve alt elbise, demektir. Bu elbise Yemen kumaslarindan yapilir.
Sehûl veya Suhûl: Pamuklu elbise, demektir.
Ebû Dâvûd' un -Sünen»inde rivayet ettigi bir hadisde Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SeJIemjin «Hibera-deniler bir nev'i Yemen kumasi ile kefenlendigi, sonra o elbise çikarildigi bildiriliyor.
Yine Ebû Davud'un «Sünen»inde buradaki rivayet bulundugu gibi Ibni Abbâs' dan nakledilen baska bir rivayette üç Necrân elbisesi ile yâni iki elbiseden ibaret bir hülle ve içinde vefat ettigi gömlegi ile kefenlendigi bildiriliyor.
Osman b. Ebî Seybe: Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Sellcm) üç elbise ile yâni kirmizi hülle ve bir de içinde vefat ettigi gömlekle kefeni enmistir, diyor.
Bezzâr'in rivayet ettigi bir hadîse göre: Resûlüllah tSallallahü Aleyhi ve Sclîeni) yedi parça kumasla kefenlenmistir. Bunlarin üçü se-hûl bezindendir. Bunlarla beraber gömlek, sarik, don ve altina yazilan bir de kadife vardir.
tbni Adiyy'in rivayet ettigi bir hadîste Ibni Abbas {RadiyaUahü anhh Peygamber (SallaHahü Aleyhi ve Sellcrn) iki beyaz se-hûl kumasi ile kefenlendi, demistir.
Tirmiizî diyor ki: «Peygamber (SallaHahü Aleyhi ve SeJJern^ in kefeni hakkinda muhtelif rivayetler vardir.

Bunlarin içinde en sahih olani Hz. Aise hadîsidir»
Lügat ulemâsindan Ezherî'ye göre; Sehûliyye: Yemen de bir yerin ismidir. Orada kumas dokunur.
Sûhûliyye ise: Beyaz kumas, demektir. Bâzilari «Sehûliyye» kelimesinin Yemen'de bir yere mahsûs ism-i mensûb oldugunu; Suhû-üyye ise: Pamuklu kumas, mânâsina geldigini söylemislerdir. Hattâ «Sehûl: Yemen1 de bir kabiledir. Yemen elbiseleri bu kabileye nis-bet edilir; Sahi: Beyaz elbise, demektir, cem'i suhûl gelir.» diyenler de olmustur.
Daha baska tefsirler yapanlar da vardir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hanefiî'lere göre, erkekler hakkinda «kefeni sünnet» üç parça bezden yapilir. Yalniz Hanefii'ye kitaplarinda bu üç parçanin izâr, kamis ve lifâ fediye adlandirilmasi kâmîs hakkinda bu hadîsle istidlallerine mânidir. Çünkü bu hadisde kamîs zikredilme-mistir.
Imam Safii ile Ahmed b. Hanbel hadîsin zahiri ile amel etmislerdir. Lâkin Câbir b. Semure (RadiyaUahü anh) m rivayet ettigi bir hadis Hanefiiler'e delil teskil eder. Mezkûr hadîsde: Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Selîemh «Üç parça elbise ile (yâni) kâmis, îzâr ve lifâfe ile kefenlendi.» denilmektedir. Hadîsi îbni Adiyy «El - Kâmil» nâm eserinde rivayet etmistir.
2- Babimiz hadîslerinde sarigin terkedildigi bildirilmektedir. Hanefiî kitaplarinda «El-Mebsûd» nâm ederse «Ulemâmizdan bâzilari cenazeye sarik sarmayi kerîh görmüslerdir. Zira bununla kefenlik adedi çift olur. Diger bâzilari ise sarigi müstahsen addetmislerdir. Bunlarin delili: îbni Ömer (Radiyallahü anh)m oglu Vâkid'i bes parça esvab ile kefenlemis olmasidir. Bu bes parça: Kamîs, sarik ve üç lifâfeden ibarettir. Sangi çenesinin altindan geçirerek sarmistir.»
3- Nevevî diyor ki: «Gerek bu hadîs, gerekse bundan önceki Mus'ab hadisi, cenazeyi kefenlemenin vâcib olduguna delâlet etmektedirler. Bu hususta Müslümanlarin icmâ'i vardir. Ölen kimsenin mali varsa techüz-i tekfini -malindan yapilir; mali yoksa ölen kimsenin nafakasi kime aitse, techüz-i tekfini de ona ait olur. Böylesi de bulunmazsa, Bey t ü'l-MâF den verilir. Beytü'l- Mâl de yoksa, Müslümanlar üzerine vâcib o3ur. Artik hükümdar bunu zenginlerden ve münâsip gördügü kimselerden alir.»
4- Kefenligin beyaz olmasi müstehabdir. Bu hususta bütün ulemâ müttefikdirler. Renkli elbiseden kefenlik yapmak mekruhdur.

14- Cenazenin Örtülmesi Babi

48- (942) Bize Züheyr b. Harb ile Hasenü'l - Hülvânî ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Abd (Bana haber verdi.) tâbirini kullandi. Ötekiler: «Bize Yâkûb, —ki îbni Ibrahim b. Sa'd'dir.— rivayet etti.» dediler. Yâkûb: Bize babam, Sâlih'den, o da IbnI Sihâb'dan naklen rivayet etti. Ona da Ebü Selemete'bnü Abdirrahmân, Ümmü'l - Müzminin Aise'nin sunlari söyledigini haber vermis, demis;
«Resülûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)- Vefat ettigi zaman (Hibara) denilen bir Yemen kumasi ile örtüldü.»

(...) Bize, bu hadîsi Ishâk b. Ibrahim ile Abd b .Hu mey d dahî rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdurrazzâk haber verdi. (Dedi ki): Bize Ma'mer haber verdi. H.
Bize Abdullah b. Abdirrahmân Ed - Dârimî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû'l- Yemân haber verdi. (Dedi ki): Bize Suayb, Zührî' den tamamen bu isnâdla haber verdi.
Bu hadîsi Buhârî «Libâs» bahsinde, Ebû Dâvûd «Cenâiz» de; Nesâi de «Kitâbû'l - Vefat- da muhtelif ravîlerden tahric etmislerdir.
Hibera: Yemen kumaslarindan bir nev'i kumastir. Dâvûdi'ye göre rengi yesildir. Bu kumasi Resülûllah (Sallallahü Aleyhi ve SeJ-\em) çok severmis. Zîra cennetliklerin giyecekleri elbise bu kumastan olacakmis.

Onun için de kefenin mezkûr kumastan yapilmasi müste-habdir. Beyaz renkli olani daha makbuldür.
Hibera: Pamuktan dokunur.
Hadisi serif: Cenazeyi örtmenin müstehab olduguna delâlet etmektedir. Bu husûsda ulemâ müttefikdirler. Örtmenin hikmeti: Avret mahallinin açilmasini önlemektir.
Nevevî diyor ki: «Ulemâmiz, cenazenin üstüne örtülen örtünün bas tarafi toplanarak, basinin altina; ayak ucu dahî ayaklarinin altina bükülerek açilmasi önlenir, demisler; cenazenin üzerindeki elbise çikarildiktan sonra örtülecegini söylemislerdir.»

15- Ölen Kimsenin Kefenini Güzel Yapmak Hususunda Bir Bab

49- (943) Bize Hârûnu'bnu Abdillâh ile Haccâcu'bnu Sâir rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Haccâcu'bnu Muhammed rivayet etti. (Dedi ki): îbni Cüreyc, Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi; o da Câbir b. Abdillâh'i söyle rivayet ederken isitmis; dedi: Bir gün Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hutbe okumus. (Hutbe esnasinda) ashabindan bir zâtin vefat ederek, kifayetsiz bir kefene sarildigini ve geceleyin defnedildigini söylemis. Müteakiben namazi kilinmadan geceleyin cenaze defnedilmesini menetmis: ancak insanin buna mecbur kalmasini müstesna saymis ve:
«Biriniz dîn kardesini kefenledigi vakit, onun kefenini güzel yapsin.» buyurmuslar.
Geceleyin cenaze defnedilmenin nehiy buyurulmasi, bâzilarina göre: Geceleyin onu tesyi'e ve namazim kilmaya pek az kimseler gelebilecegi içindir. Gündüzün defnedilirse bittabi cemâat kalabalik olur. Ulemâdan bâzilari ashâb-i kiram ise yarayacak kefenlik bulamadiklari için cenazelerini geceleyin defnederdiklerini söylemislerdir. Zira karanlik oldugu için geceleyin kefenin iyisi kötüsü seçilemez.
Hadîs-i serifin evveli ile âhiri bu kavli te'yid etmektedir. Onun için Kaadi îyâz: «Her iki illet sahihdir. Zahire bakilirsa Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeJlem) bunlarin ikisini de kastetmistir. Nitekim ulemâdan bunu söyleyenler vardir.» diyor.
Kaadî îyâz'in iki illet'den muradi: Geceleyin cenazeye istirak edenlerin azligi ile, ise yarayacak kefenlik buîunamamasidir.
Resülûllah (Sallallahii Aleyhi ve SellemYin mecburiyet hâlini istisna etmesi, zarurette geceleyin cenaze defninde beis olmadigini gösterir. Bu mes'ele ulemâ arasinda ihtilaflidir.
Hasan-i Bsri bu hadîsle istidlal ederek geceleyin cenaze defnini mekruh görmüstür. Yalniz zaruret hâli müstesnadir.
Cumhûr-u ulemâ' ya göre: Geceleyin cenaze defni mekruh degildir. Delilleri Hz. Ebû Bekir i!e Selef den bir cemâatin geceleyin defnedilmeleri ve buna kimsenin itiraz etmemesidir. Bir delilleri de: Mescid-i Nebevî'yi süpürüp temizleyen zâtin geceleyin defnedildigini bildiren hadîstir. Mezkûr hadîste ResûlÜUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in o zâti sordugu; ashâb-i kiramin: «O geceleyin vefat etti de, biz de geceleyin defnettik.» cevâbini verdikleri, bunun üzerine: «Bana da haber etseydiniz ya...!" buyurdugu; ashabin karanliktan dolayi haber veremedikleri için özür beyân ettikleri bildiriliyor.
ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), ashâb'a bir sey dememis; yaptiklarina itirazda bulunmamistir. Sayet geceleyin cenaze defni mekruh olsaydi, bunu beyân ederdi.
Cumhûr, babimiz hadisi için: «Bu hadîsdeki nehy, sirf geceleyin cenaze defnetmek için degil cenaze namazi kilinmadigi içindir. Yâni geceleyin cenaze defnini ya namazi kilinmadigi için yahut namaz kilanlarin adedi az olacagi veya kefen hususuna ihtimam göste-riîemeyecegindendir. Bunlarin hepsinden dolayi nehy buyurmus ol-masi da ihtimâl dahilindedir.
Kerahet vakitlerine gelince; Günes dogarken, zevalde iken ve batarken cenaze namazi kilmak ve cenaze defnetmek ulemâ arasinda ihtilafli bir mes'eledir.
Hanefii1lerle. Ley s" e göre: Kerahet vakitlerinde cenaze namazi kilmak ve cenaze defnetmek mekrûhdur.
Safii' lere göre: Mekruh degildir. Meger ki hiç bir sebep yokken bu isi bile bile kerahet vaktine birakmis ola.O

takdirde mekruh islemis olur.
Imam Mâlik' den rivayet olunduguna göre, kerahet vakitlerinde cenaze namazi kilinamaz. Ancak bir iztirâr karsisinda kili-nabilir. .
Ulemânin beyânina göre: Kefen mes'lesine ihtimam göstermek ve kefeni güzel yapmaktan murâd: «Kefenin en nefis ve pahali kumastan yapilmasi» degil; temizligi, kesafeti ve vücûdu örtmesidir. Zira pahali kumastan kefenlik yapmak israftir. Bilcümle umurun en hayirlisi ortasi olduguna göre, kefenligi de orta kumastan seçmek en dngru bir haiekettir. Bir kimsenin sagliginda giydigi elbisesi hangi nev'i kumastan ise, kefenligi de o nev'iden olmalidir. Çok pahaliya saldirmak veya pek ucuza inmek dogru degildir.

16- Cenazeyi Acele Götürme Babi

50- (944) BizeEbû Bekir b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb hep birden îbni Uyeyne'den rivayet ettiler. Ebû Bekir dedi ki: Bize Süf-yân b. Uyeyne, Zührî'den, o da Saîd'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (SallalîahiI Aleyhi ve SellemYden naklen rivayet etti; söyle buyurmuslar:
«Cenazeyi sür'atli (ce) götürün. Eger. cenaze iyi Ise (netice) hayirdir. —Ihtimâl— Bir an evvel onu (kabirdeki) hayir ve sevabina ulastirmis olursunuz, dedi. Sayet cenaze sâlih bir kimse degilse, (netice) serrdir. Bir an evvel onu omuzlarinizdan atmis olursunuz.»

(...) Bana Muhammed b. Râff ile Abd b .Humeyd hep birden Ab-durrazzâk'dan rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ma'mer haber verdi. H.
Bize Yahya b. Habib de rivayet etti. (Dedi ki»: Bize Ravh b. Ubâde rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ebî Hafsa rivayet etti. Bu her iki râvi Zührî'den, o da Saîd'den, o da Ebü Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYden naklen rivayette bulunmuslardir. Su kadar var ki Ma'mer hadîsinde; «Ebû Hüreyre'nin bu hadîsi ancak merfû olarak rivayet ettigini biliyorum, dedi.» ibaresi vardir.

5l- (...) Bana Ebû't-Tâhir ile Harmeletü'bnü Yahya ve Hâ-rûn b. Said EI-Eylî rivayet ettiler. Hârûn (Bize rivayet etti.) tâbirini kullandi. Ötekiler: «Bize, Ibni Vehb haber verdi.» dediler. Ibni Vehb: Bana Yûnus b. Yezîd, Ibni Sihab'dan naklen haber verdi, demis. îbni Sihâb: Bana Ebû Ümamete*bnü [16] Sehl b. Huneys, Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti, demis. Ebû Hüreyre (de): Ben, Resûlüllah (SaUal-lahii Aleyhi ve Sellc-ni^U
«Cenazeyi sür'atli (ce) götürün. Eger sâlih bir kimse ise onu hayira yaklastirmis olursunuz, böyfe degilse (netice) kötüdür; onu boyunlarinizdan atmis olursunuz.» buyururken isittim, demis.
Bu hadisi Buhârî, Ebû Dâvûd. Tirmizî, Nesaî ve îbni Mâce «Cenaze» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Hadisi serîfdeki «Süratli götürün.» emrinden murâd: Hizli hizli yürümek degil, mu'tedil yürüyüstür. Zira siddetle hizli yürümenin memnu oldugunu bildiren rivayetler vardir. Buradaki sür'atdan orta derecedeki hafif sür'at kastedilmistir. Nitekim IbniEbîSeybe' nin «Musannef-inde rivayet ettigi Abdullah b. Amr hadîsi de bunu gösterir. Mezkûr hadîsde beyân edildigine göre Hz. Amr'a babasi vasiyette bulunmus ve: «Beni tabut üzerinde tasidigin zaman sür'atle yavas arasinda; orta bir yüryüs yap. Hem cenazenin arkasindan git. Çünkü cenazenin ön tarafi meleklere, arka taraflari da Beni Âdem'e mahsûsdur.» demistir.
Bâzilarina göre, buradaki acele emrinden murâd: Bir kimsenin öldügünü yüzde yüz anladiktan sonra teehüz-i tekfini ve defni hususunda sûr'at göstermektir. Ancak Nevevi bu kavlin bâtil ve merdût oldugunu söylemistir. Zira ashâb-i kiram' dan Fâlhatü'bnü Berâ' hasta olmus, Peygamber (Salhlîahü Aleyhi ve Selîcrul kendisini dolasmaga geldiginde:
«Ben, Tâlha'ntn basina ölümden baska bir sey geldigini görmüyorum. Binaenaleyh onun öldügünü bana haber verin. Hem acele davranin. Çünkü bir müslüman cenazesinin ailesi arasinda hapsedilmesi dogru degildir.»

buyurmustur.
Bu hadîsi EbûDâvûd, Huseynb. Vahva h'dan rivayet etmistir. Bu zât ensârdan olup, sohbet serefine nail oldugu söylenir.
Buhârî1 de bu hususta Hz. Ebû Said-i Hudri'den su mealde bir hadîs-i serîf rivayet olunmustui: Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'-
— «Cenaze tabuta konup da, erkekler onu omuzlarina yüklendikleri vakit, eger sâlih bir kimse ise: Beni (kazandigim hayir ve sevalara) çabuk ulastirin, der. Sâlih bir kimse degilse: Vay basima gelene bu cenazeyi nereye götürüyorsunuz? diye feryâd eder. Onun sesini insandan maada her sey isitir, insan da isitse mutlaka düsüp bayilirdi;» buyurdular.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Cenaze naklinde sür'atlice davranmak gerekir. Ibni Kudâme buradaki emrin ulemâ arasinda hilâfsiz istihbâba delâlet ettigini söylemistir. Yalniz Ibni Hazm acele davranmanin vâcîb olduguna kaaildir. Selef-i sâlihin' den bâzilarinin cenazeyi süratle tasimayi kerih gördükleri rivayet olunursa da, bu kerahet cenazenin patlamasina sebep olacak derecede ifrâd göstermeye hamlolunabilir.
Ulemâdan bâzilarina göre: Hadîsdeki sür'at emrinden murâd, kelimenin hakikatidir.
Selef-i sâlihin' den bâzilari ile Hanefi i'lerin kavli de budur. Bittabii onlarca da cenazeyi sarsip, patlamasina sebeb olabilecek derecede siddetli yürümek dogru degildir.
Beyhaki «El - Ma'rife» nâm eserinde Imam Safiî' nin {Cenazeyi sür'atle götürmek mûtad yürüyüsden biraz fazla yürümekle olur. Siddetli sür'at mekrûhdur.) dedigini nakleder. Hanefii'lerin sür'atlice yürütmekten maksatlari da bundan ibarettir.
2- Ölüm tahakkuk eder etmez cenazenin defnine sitâb etmek müstehâbdir. Bâzi hastalarin ölüp ölmedigi güç anlasildigi için bu cih-hete dikkat etmek gerekir. Hattâ îbni Beziz e' den nakledilen bir rivayete göre, bir kimsenin ölüp ölmedigini iyice anlamak için bir gün bir gece beklemek icâb eder.
3- Hiç bir ise yaramayan tembellerle düsüp kalkmaktan, sulâ-hâdan gayri kimselerle sohbette bulunmaktan kaçinmak îcâb eder.
Nevevî diyor ki: «Cenazenin arkasinda yürümek, önünde yürümekten efdaldir; diyenler bu hadîsle istidlal ederler. Bu kavil Hz. Alî b. Ebi Tâlib' den rivayet olunur. Evzâiile Ebû Hanifenin mezhebleri de budur. Sahabe ve Tabiin' in cumhur ile îmam Mâlik, Imam Safii ve diger ulemânin ekserisine göre cenazenin önünde yürümek daha faziletlidir. Sevr1 ile bir taifeye göre ise cenazenin arkasinda yürümekle önünde yürümek müsavidir.
5- Hads-i serif, kabir hayâtina, iyi ve kötü amellerin kabirde görülecegine de delildir.

17- Cenaze Namazi Kilmanin ve Cenaze Arkasindan Yürümenin Fazileti Babi

52- (945) Bana Ebû't - Tâhir ile Harmeletü'bnü Yahya ve Hâ rûn'bnü Saîd El - Eylî rivayet ettiler. Lafiz Hârûn ile Harmele'nîndir. Hârûn (Bize rivayet etti.) tâbirini kullandi. Ötekiler: (Bize tbni Vehb demis ki): Bana Yûnus, tbni Sihâb'dan naklen haber verdi. Demis ki: Bana Abdurrahmân b. Hürmüz El - A'rac rivayet etti ki, Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Her kim namazi kilinincaya kadar cenazenin yaninda bulunursa, ona bir kîrât ve her kim cenaze defnedil inceye kadar yaninda bulunursa, ona Iki kîrât sevap vardir.» buyurdular.
— Bu Iki kirat nedir? diye soranlar oldu; Resûlüllah (Saîîalîahü Aleyhi ve Sellem)
— «Iki büyük dag gibidirler.» cevâbini verdi.
Ebû't - Tâhir hadisi burada bitti. Ötekiler sunu da ziyâde ettiler: «Ibni Sihâb (Dedi ki:) Salim b. Aüdillâh b. Ömer sunlari söyledi: îbni Ömer Cenazenin namazini kilar, sonra oradan ayrilirdi. Ebû Hürey-re hadîsini duyunca:

— Vallahi pek çok kiratlar kaybettik, dedi.»

(...) Bize, bu hadîsi Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize AbdüTa'lâ rivayet etti. H.
Bize Ibni Râfi' ile Abd b. Humeyd, Abdurrazzâk'dan rivayet ettiler. Abdül'a'lâ ile Abdurrazzâk'in ikisi birden Ma'mer'den, o da Zührî1 den, o da Saîdü'bnü'l - Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve SeHemjden naklen (iki büyük dag) sözüne kadar rivayette bulunmuslar, daha sonrasini zikretmemislerdir. Abdü'l a'lâ'nin hadîsinde (cenazenin vazifesi görülünceye kadar.), Abdur-razzâk'in hadîsinde ise: -Cenaze lâhde konuluncaya kadar.» Ifâdeleri vardir.

(...) Bana Abdülmelik b. Suaby b. Leys rivayet etti. (Dedi ki): Bana, babam, dedemden rivayet etti. Demis ki: Bana Ukayl b. Hâlid, Ibni Sihâb'dan naklen rivayet etti ki, söyle demis: Bana bir takim adamlar, Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve SeMew)*den naklen Ma'mer'in hadîsi gibi rivayette bulundular. Ebû Hüreyre:
«Cenaze defnedilinceye kadar onun arkasindan gidene de» demis.

53- (...) Bana Muhammedü'bnü Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Behz rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vüheyb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Süheyl, babasindan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve SeHern/den naklen rivayet etti ki, söyle buyurdular:
«Her kim bir cenazenin namazini kilarda arkasindan gitmezse o kimseye bir kîrât arkasindan giderse iki kîrât (sevap) vardir.»
— -Bu iki kirat nedir? diye soranlar oldu; Resûlüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Sellem)'-
— «Küçügü Uhut Dagi kadardir.» buyurdular.

54- (...) Bana Muhammedü'bnü Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Said, Yezîd b. Keysân'dan rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ebû Hâzim, Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sel-Icm)'den naklen rivayet etti; Efendimiz söyle buyurmuslar:
«Her kim bir cenazenin namazini kilarsa, ona bir kîrât; bakrine konuluncaya kadar arkasindan giderse iki kîrât (sevap) vardir.»
(Râvî Ebû Hâzîm diyor ki): Ben:
— Yâ Ebâ Hüreyre bu iki kirat nedir?» dedim;
«Uhut dagi gibidir.» cevâbini verdi.

55- (...) Bize Seybân b. Ferrûh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerîr yâni Ibni Hâzim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Nâfi1 rivayet etti. (Dedi ki): Ibni Ömer'e:
— Ebû Hüreyre: Ben Resûlüllah (SdlaÜahü Aleyhi ve Sellem)i «Her kim bir cenazenin arkasindan yürürse, ona bir kirât ecir vardir.»
buyururken isittim, diyor; dediler. Ibni Ömer (Artik) Ebû Hüreyre de bize hadis rivayet etmekte çok oluyor; dedi ve Âise'ye birini göndererek (bu meseleyi) sordurdu. Âise, Ebû Hüreyre'yi tasdik etti. Bunun üzerine îbni Ömer:
— Vallahi biz pek çok kiratlarda kusur ettik, dedi.

56- (...) Bana Muhammet! b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Abdullah b. Vezîd rivayet etti. (Dedi ki):Bana Hayve rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ebü Sahr, Yezîd b. Abdillâh b. Kuseyt'den naklen rivayet etti, ona da Dâvûd b. Âmir [17] b. Sa'd b. Ebî Vakkaas, babasindan naklen rivayet etmis ki, babasi Abdullah b. Ömer'in yaninda oturuyormus. Birden Maksûre'nin sahibi Habbâb(18) çika gelmis. Ve:

— Yâ Abdallah b. Ömer! Ebû Hüreyre'nin ne söyledigini isitmiyor musun? (Baksana) Resûlüllah (SalhHahü Aleyhi ve SeHcvi^i--
«Her kim cenaze ile birlikte onun evinden çikar da; namazini kilar, sonra defnedüinceye kadar cenazenin arkasindan giderse, o kimseye iki kirat ecir vardir. Her bir kirat Unut Dagi kadardir. Cenazenin namazini kilip da, dönen kimseye ise Uhut Dagi kadar bir ecir vardir.» buyururken isitmis: demis. Bunun üzerine Ibni Ömer Habbâb'i Ebû Hüreyre'nin söylediklerini sorarak, gelip kendisine haber vermek için Âise'ye göndermis. Ibni Ömer mescidin çakillarindan bir avuç almis, onlari elinde evirip çeviriyormus. Nihayet elçi dönüp gelmis ve Âise'nin: «Ebü Hüreyre dogru söylemis.- dedigim bildirmis. Bunun üzerine îbni Ömer elindeki çakillari yere vurarak:
«Vallahi biz bir çok kiratlarda kusur ettik.» demis.

57- (...) Bize Muhammedü'bnü Bessâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya yâni Ibni Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. (Dedi ki): Bana Katâde, Salim b. Ebî'l-Ca'd'dan, o da Ma'dân b. Ebî Tâlhate'l-Ya'meri'den, o da Resûlüllah (SaUallahii Aleyhi ve SeHem" in azatlisi Sevbân'dan naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (SaUallahii Aleyhi ve SeJlem)--
«Her kim bir cenazenin namazini kilarsa, o kimseye bir kirât; defninde bulunursa iki kirat (sevap) vardir. Kîrâî: Unut Dagi kadardir.» buyurmuslar.

(...) Bana Ibni Bessâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muâzü'bnü Hi-sâm rivayet etti. (Dedi ki): Bana babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibnü'l - Müsenna rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Ebî Adiyy, Saîd'den naklen rivayet etti. H. Bana Züheyrü'bnü Harb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Affân rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebân rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi bu is-nâdla, bu hadîsin mislini Katâde'den rivayet etmislerdir. Said ile Hi-sâm'in hadislerinde:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kîrât soruldu da; — Uhut Dagi gibidir; buyurdular.» ibaresi vardir.
Hz. Âise hadîslerini Buhârî, Nesâî ve ibniMâce; Ebû Hüreyre hadîsini dahî Ebû Dâvûd, Tirmizi ve keza Nesâî ile Ibni Mâce muhtelif râvîler-den tahrîc etmislerdir.
Bu bâbda Hz. Sevbân hadisinden maada Berâi R(î-diyalîahii mih) ile Abdullah b. Mugaffe1 ve Ebû Saîd-i Hudrî, Übeyy b. Kâ'b ve IbniÖmer (Radiyalhhü anhiivi) hazerâtindan da rivayetler vardir.
Berâ' ile Abdullah b. Mugaffel hadislerini Nesâî:
Ebû Saîd-i Hudrî hadîsini Ibni Ebû Seybe;
Ubeyy b. Kâ'b (Radiyallahü anli) hadîsini Ibni Mâc e tahrîc etmislerdir. Rivayetlerin hepsi hemen hemen ayni hükmü ifâde etmektedirler.
Kirmânî'nin beyânina göre, kîrâd: Yarim dânik, demektir. Dânik: Dirhemin altinda biridir. Fakat burada ondan mûrâd: Nasipdir.
Bâzilari: «Kirât, dinâr'in cüzlerinden bir cüz olup, ekseri memleketlerde dinâr'in onda birinin yansidir.» derler.
Sam' lilara göre, kîrât: Dirhemin yirmidört cüz'ünün biridir. Bâzilari: «Kîrât, dirhem'in altida birinin yarisidir.» demis; bir takimlari burada ondan bu gibi mikdârlar kastedilmeyip, Allah indinde malûm olan cüzlerden bir cüz murâd edildigini: Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Se//em)'in onu Uhut Dagi ile temsil ederek anlatmaga çalis-tigini söylemislerdir.
Tiybi'ye göre «Uhut Dagi gibi» tâbiri, kîrât'in tefsiri degil; maksadin izahidir. Bu hadîsden murâd: Cenazeye istirak eden kimse sâde namaz kilmakla iktifa ederse bir, defnine de istirak ederse iki ecir nasiple dönecegini anlatmaktir.
Bu rivayetlerde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellcni]'ir} sevap miktarini kiratla ifâde etmesi, o zamanlar ekseriyetle muamelat ki-râtla yapildigi içindir. Bu sebeple kîrât lâfzi bir çok hadislerde vârid olmustur. Bunlarin bazilari mâruf olan kirât mânâsina alinmis, bir takimlari da cüz mânâsina hamledilmistir.
Iki kirâtin iki büyük dag gibi olmakla temsil buyurulmasi istiare tariki iledir. Maamâfih hakikat murâd edilmis olmasi da mümkündür. Bu takdirde Teâlâ Hazretleri kiyamet gününde bu gibi zevatin amellerini mücessem bir

sekilde halk edecek ve her kirâtin büyüklügü Uhut dagi kadar olacak demektir. Uhut dagi ile temsil dahi muhataplarin ekserisi onu gerektirdigi gibi bildik!erindendir.
Bâzilari: «Uhut dagi ile temsil, Resûlüllah (Sallaîlahii Aleyhi ve Sellem)
Uhut, bizi seven bir dagdir; biz de onu severiz; buyurdugu içindir.» demislerdir. Büyüklügünden dolayi onunla temsil yapildigini söyleyenler de vardir.
Hz. Ibni Ömer'inEbû Hüreyre çok oluyor...» sözünden muradi: Kirmâni'ye göre: Ya ecri söylemekte yahut hadîs rivayeti husûsundadir. Çok hadîs rivayet, ettigi için bu bâbta rivayeti karistirmis olacagindan korkmustur. Yoksa «Ebû Hüreyre isitemedigi bir seyi rivayet etmistir.» demek istememistir. Zira her ikisinin de pek yüksek mertebelerde bulunmalari, onlar hakkinda böyle Seyle düsünmeye manîdir. Rivayete göre Ebû Hüreyre mes'eleyi duyunca Ibni Ömer'e gelmis; birlikte Hz. Aise'nin huzuruna giderek tahkîkaatta bulunmuslar; Âise J\adiyallahü ahu) bu hadîsi Peygamber [SaîIaUuhii Aleyhi \c SelîevO'den isittigini onlara da söylemis. Bunun üzerine Ebû Hüreyre, Ibni Ömer'e dönerek »Beni Peygamber {SulhUahii Aleyhi ve Sc/Zem^den ne kirda agaç dikmek, ne de çarsida alisveris yapmak mesgul etmistir. Bütün isim gücüm onun verdigi lokmayi yemek ve ögrettigini bellemektir.» demistir.
Ibni Tin diyor ki: «îbni Ömer bundan gussa etmis degil; Ebû Hüreyre' nin yanildigindan korkmustur. Yahut kendisine Ebû Hüreyre' nin bu hadîsi meriû olarak rivayet ettigi nakledilmemis de, onu kendinden söylüyor sanmis ve reddetmistir.»
Ibni Ömer' in: «Vallahi biz bir çok kirâtlarda kusur ettik.» demesi: Bir çok cenazelerin defninde bulunmadigina isarettir.
Acaba iki kîrât sevap mücerred cenazeyi kabre indiimeUle hâsi! olur mu, yoksa de'.n isi bitip de, sira kabrin üzerine toprak atmaya geldikte mi yahut kabristanda yapiacak isler tamâmiyle bittikten sonra mi verilecektir? Babimiz rivayetleri hatira gelen bu husûsâtin her birini mevzubahis etmislerdir. Rivayetlerin bâzilarinda iki kîrâtin neden ibaret oMugunu kimin sordugu beyân edilmernisse de. Ebû Avâne'nin rivayetinde soranin b'/zât Ebû Hüreyre. cevap verenin de Resülüllah (Salhtllalui Aleyhi ve Scllem] oldugu beyân edilmistir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Hz. Ebû Hüreyre, hadis belleme hususunda temayüz etmis bir zâttir.
2- Ulemânin biribirlerine reddiyede bulunmalari ve bir âlimin bilmedigi bir sey'i istigrâbla karsilamasi yeni bir is degildir.
3- Bir hadisi veya mes'eleyi iyi bilen bir kimse, onu bilmeyenlerin inkârina ehemmiyet vermemelidir.
4- Bu rivayetler, ashâb-i kirâm'in ilimde baghusûs Hadis-i Nebeviyi tesbit ve tahrîr babinda son derece titiz davrandiklarina delildir.
5- Yine bu rivayetler Hz. Abdullah b. Ömer' in ilme ne derece haris bir fâzil-i muheterem; amel-i sâlih'e ne derece gönülden bagli bir âbid-i kâmil olduguna delildir.
6- Bu rivayetler, cenazenin ardindan yürümeyi müstehab 'görenlere delildirler. Zira ittibâ'm hakikati arkadan yürümekle olur.
Ibni Dakîk'i-îd: «Cenazenin önünde yürümeyi tercih edenler, buradaki ittibâ'i, ittibâ'-i mâneviyye yani beraberlik mânâsina hamletmislerdir ki, cenazenin önünde ardinda ve yanibas-larmda yürümeye sâmildir.» diyorsa da, bu söz bir tahakkümden ibarettir. Zira gerek lûgatta, gerekse örf-ü âdette ittibâ' arkasindan yü-rümekden ibarettir.
7- HacUs-i serif, cenazeye Istirake ve bu yüzden Allah Teâlâ'nin verecegi sevaplara tesvik ve tembîhdir.
8- Ameller ya vezin nisbetinde yahut da cisim seklinde takdir olunacaklardir.
9- Bir kimsenin hatirindan geçen bir mes'eleyi sormasi caizdir.

18- Bir Kimsenin Cenazesini Yüz Kisi Kilarsa O Kimse Hakkinda Sefaatlarinin Kabul Edilecegine Dair Bab

58- (947) Bize Hasen b. lsâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbnl Mu-bârek rivayet etti. (Dedi ki): Bize Bize Sellâ mb. Ebî Muti', Eyyûb'dan, o da Ebû Kilâbe'den, o da Âise'nin süt kardesi Abdullah b. Yezid' den [18] , o da Âise'den, o da Peygamber (Sdlallakü Aleyhi ve Sellem)1 den naklen haber verdi.. Resûlüliah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Seîlem) söyle buyurmuslari
«Hiç bir cenaze yoktur ki, namazini Müslümanlardan yüz kisiye balig olan bir cemâat kilarak, hepsi ona sefaat dilesinler de, kendilerine o kimse hakkinda sefâata izin verilmesin.»
Sellâm b. Ebî'I - Muti1 demis ki: «Bilâhare ben bu hadîsi Suayb b. Habhâb'a söyledim de:
— Onu bana Enes b. Mâlik, Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Sel-lemj'den. rivayet etti, dedi.»
Bu hadîsde, bir cenazenin namazini yüz kisi kilarsa, kiyaâmet gününde ona sefaatçi olacaklari bildiriliyor.
Bundan sonra gelen Ibni Abbas (Radiyalîahü anh) hadisinde bir kimsenin namazini kirk kisi kilarsa; Ebû Dâ vûd ile baskalarinin tahric ettikleri Mâlik b. Hübeyra hadîsinde bir kimsenin cenazesini üç safflik cemâat kilarsa sefaati hak edecegi bildiriliyor. Mâlik hadîsini Tirmizî dahî rivayet etmis ve onun hasen bir hadîs oldugunu söylemistir.
Hâkim ayni hadîsin sahîh oldugunu bildirmistir.
Görülüyor ki, bu bâbda rivayetler muhtelifdir. Kaadi îyâz: «Bu hadîsler, soranlara cevap olmak üzere vârid olmus; Resûl-iEkrem (Sallallakü Aleyhi ve Sellem) herkese suâline göre cevap vermistir.» diyor.
Nevevî de sunlari söylüyor; «Ihtimâl ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e evvelâ yüz kisinin cenaze hakkindaki sefaat dilekleri kabul edilecegi bildirilmis, o da bunu ümmetine haber vermistir. Bilâhara kirk kisinin, daha sonra sayilari az bile olsa üç saff teskîl eden cemâatin sefaat dileklerini kabul edilecegi haber verilmis, onlari da bildirmistir.
Söyle de denilebilir: Bu söz; bir mefhûm-i âdettir. Usûl-ü fikih ulemâsinin cumhuruna göre mefhûm-u âdetle ihticâc olunamaz. Binâe-nalayeh yüz kisinin sefaati kabul edilecegini bildirmek, ondan az sayida olanlarin sefaati kabul edilmeyecegine delil olamaz. Kirk kisiyle üç saff meselesi dahî böyledir.
Su hâlde bütün hadislerle amel olunacak ve sefaat hakki üç saff ile kirk kisinin sayi Itibâri ile az olanlarina da verilecektir.

19- Bir Kimsenin Cenazesini Kirk Kisi Kilarsa, Kendilerine O Kimse Hakkinda Sefaata Izin Verilecegi Babi

59- (948) Bize Harun b. Mâ'ruf ile Hârûn b. Said El-Eylî ve Velîd b. Sücâ' Es - Sekûnî rivayet ettiler. Velid (Bana rivayet etti.) tâbirini kullandi. Ötekiler: (Bize Ibni Vehb rivayet etti.) dediler. (Demis ki): Bana Ebû Sahr, Serik b. Ab d ili âh Ibni Ebî Ne mî r'den, o da Ibni Abbâs'in azatlisi Küreyb'den, o da Abdullah îbni Abbâs'dan naklen haber verdi ki, Ibni Abbâs'in Kudeyd'de yahut Usfân'da bir oglu vefat etmis. Bunun üzerine Ibni Abbâs:
— Yâ Küreyb! Bak oglumun cenazesine ne kadar cemâat tonlan-mis? demis.
Küreyb diyor ki: Bunun üzerine ben disariya çiktim. Bir de baktim ki oglunun cenazesine bir hayli cemâat toplanmis. Bunu kendisine haber verdim, tbni Abbâs:
— Bu toplananlarin kirk kisi oldugunu tamhîn eder misin? dedi. Ben:
— Evet; cevâbini verdim.
— (Öyle ise) cenazeyi çikarin. Zira ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUcvi'i söyle buyururken isittim:
«Hiç bir Müslüman yoktur ki, öldügü zaman cenazesini Allah'a hiç bir sey'i serik kosmayan kirk kisi tutup kapsin ela, Allah kendilerine o kimse hahktnda sefâata izin vermesin.» dedi.
îbni Ma'rufun rivayetinde: «Serik b. Ebi Nemir'den, o da Küreyb* den. o da Ibni Abbus'dan.* deniimistir.
Kudeyd ile Usfân : Mekke ile Medine arasinda iki yerin ismidirler. Râvi çocugun ha ilgisinde vefat ettiginde süphe etmistir.

Gerek bu, gerekse bundan önceki hadis, Müslümanlardan cenaze namazi kilan cemâatin o cenaze hakkindaki seraat isteklerinin kabul edilecegine delildir. Cenaze namazinda cemaatin kalabalik olmasi müstehabdir. Maamafih rivâyoüerde gösterilen adetlerin az miktarlarina da sefaat hakki verilecegine göre kirk adedini bildiren hadîs, yu/ adedinin mefhûmunu itibardan iskaat etmis; üç salT hadîsinin mefhûmu dahi kirk kisi mefhûmunun hükmünü kaldirmistir. Binâenaleyh netice ittibâri ile mâna su olur: «Cenaze hakkinda sefaat isteyenlerin arzular, is'âf edilecektir.

20- Ölenlerden Hayir veya Serle Anilanlar Hakkinda Bab

60- (949) Bize Yahya b. Eyyûb ile Ebü Bekir b .Ebî Seybe, Züheyr b. Harb ve Alîyyü'bnü Hucr Es - Sa'dî hep birden Ibni Uleyye'den rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. (Dedi ki): Bize Itani Uleyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülaziz b. Suheyb, Enes b. Mâlik'd en naklen haber verdi. Demis ki; Bir cenaze geçirilirken, onu hayirla yâ-dedenler oldu. Bunun üzerine Nebiyyullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellcm','-
«Vöcib oldu; vdcib oldu; vöcib oldu.» buyurdular.
Baska bir cenaze geçirilirken onu da serle yâdedenler oldu. Nebiyyullah [Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (yine):
«Vöcib oldu; vâcib oldu; vâcib oldu.» buyurdular.
— Annem babam sana feda olsun. Bir cenaze geçirilirken cenaze hayirla yâdolundu; sen: «Vâcib oldu; vâcîb oldu; vacib oidu.» dedin; baska bir cenâne serle yâdolundu. sen yine «Vâvib oldu; vâcib oldu; vâcib oldu.» buyurdun? dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)'-
«Siz kimi hayirla yâdederseniz ona cennet, kimi serle yâdedersenîz ona da cehennem vâcib olur. Zira sizler yer yüzünde Allah'in sahitlerisiniz; sizler yeryüzünde Allah'in sahitlerisiniz; sizler yer yüzünde Allah'in sahitlerisiniz.» buyurdular.

(...) Bana Ebû'r-Rabî* Ez-Zehrânî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd yâni îbni Zeyd rivayet etti. H.
Bana Yahya b. Yahya da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ca'fer b. Süleyman haber verdi. Bu râvîlerin ikisi birden Sâbit'den, o da Enes' den naklen rivayette bulunmuslardir. Râvî:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYln yanindan bir cenaze geçirdiler...» diyerek hadîsi Abdülaziz'in, Enes'den rivayet ettijri gîbi rivayette bulunmustur. Su kadar ki, Abdülazîz'in hadisi daha tamamdir.
Bu hadîsi Buhâri ile Ebû Dâvûd -Cenaze- bahsinde tahric etmislerdir.
Sena kelimesi: Övmek ve hayirla yâdetrnek. mânûbsrmaîir Bu kelime esâs ittibân ile serr hakkinda kullanilmazsa da, burada müsâkele için serr hakkinda da kullanilmistir. Nitekim Teâlâ Hazretlerinin»
«Kötülügün cezasi o kötülügün misildir.» âyet-i kerimesi de bu kabildendir.
Bâzilari sena kelimesinin hem hayirda yem serrde kullanildigini; bir takimlari da serde kullanilmasina sâz oldugunu söylemislerdir.
Hâkim'in, Nadr b. Enes'den tahric ettigi bir hadis-de söyle buyuruluyor: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaninda oturuyordum. Derken bir cenaze geçirdiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)--
— Bu eeriGze kimdir? diye sordu;
Filânin cenâsezidir; Allah ve Resulünü sever; Allah'in taati ugrunda çalisip çabalardi; dediler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Vâcib oldu; vâcib oldu; vâcib oldu, buyurdu.
Baska bir cenaze geçirdiler; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (yine):
— Bu cenaze kimdir? diye sordu. Ashâb:
— Filânin cenâzesidir; bu adam Allah'a ve Resulüne bugz eder, Allah'a mâsiyet ugrunda çalisip çabalardi; dediler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//etn) iyine):
(Vâcib oldu; vâcib oldu; vâcîb oldu.) buyurdu, Ashâb:
— Yâ Resûlüllah! Cenaze ve ona yapilan sena hakkinda ne buyurursun? Birinci cenaze hayirla, ikincisi de serle

yâdedildi. Sen ikisi hakkinda da:
(Vâcib oldu; vâcib oldu; vâcib oldu.) buyurdun, dediler.
Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— (Evet, yâ Ebâ Bekir! Hakîkaten Allah'in bir takim melekleri vardir ki, bunlar Adem ogullarinin dilinde, onda bulunan hayir ve serri söylerler.) buyurdular.»
Hâkim: «Bu hadis, Buhâri ile Müs1im'in sartlari üzere sahindir. Ama onlar onu bu lâfizla tahric etmemislerdir.» demistir.
Hâkim'in rivayet ettigi bu hadis babimiz rivayetinde müp-hep birakilan hayir ve serri tefsir etmistir.
Ebû Dâvûd'un, Hz. Ebû Hüreyre'den rivayet ettigi bir hadîsle Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}:
«Melekler gökyüzünde Allah'in sahitleri, sizler de yeryüzünde Allah'in sahitlerisiniz. Gerçekten 8Iz birbirinize sahitsiniz.» buyurmustur.
Hayirla yâdolunan cenaze hakkinda Resûl-i Zîsân (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin «Vacib oldu.» buyurmasindan murad: Cennet, öteki cenaze hakkindaki sözünden murâd da: Cehennem vâcib oldu demektir.
Her iki cümledeki vücûb sübût manasinadir. Yahut haber verdigi husus yüzde yüz vâki olacagina göre, sübût vâcib olan bir sey gibidir.
Hâsil-i kelâm Ashâb-i kiram'in birinci cenzeyi hayirla yâdetmeleri, onun hayir isledigine delâlet eder. Binâenaleyh o, cenneti hak etmistir. Ikinciyi serrle yâdetmeleri, yaptigi islerin kötü oldugunu gösterir. Su hâlde, o da cehennemi hak etmistir. Çünkü mü' minler biribirlerinin sahitleridir.
Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SellemJ'in vâcib oldu kelimesini tekrarlamasi, sözünü te'kîd ve tahkik içindir.
Dâvûdi diyor ki: «Fukahâya göre bu hadisden murâd: Fazilet sahiplerinin ve özü sözü dogru olan kimselerin hayirla yâdetme-sidir. Zira fâsikler de birbirlerini hayirla yâdederler. Fakat onlar bu hadisin mânâsina dâhil degillerdir. Bir de serrle yâdeden kimsenin, o cenazeye düsman olmamasi sarttir. Çünkü sâlih bir zâtin düsmani olabilir. Düsmani Ölür de, sâlih zât onu kötülükle yâdederse o cenaze yine bu hadisin manâsinda dâhil degildir. Zîrâ âdil bile olsa aralarinda düsmanlik bulundugu için dünyâda iken onun aleyhine sehâdeti kabul olunmuyordu. Beser mâsûm degildir.»
Burada söyle bir suâl hâtira gelebilir: «Hz. Zeyd b. Erkâm'dan rivayet olunan sahîh bir hadisle ölülere sövmek yasak edilmis, onlari hayirla anmak emir Duyurulmus iken, ölülerin kötülüklerini söylemek nasil tecviz edilebilir?» bu suâlin cevâbi sudur:
«Ölülere sövmek münafik, kâfir ve açik açik fisk-u fücurda bulunan yahut dîn babinda bid'at çikarmis olmayanlardir. Bu sayilanlarin serrle yâdolunmasi, onlarin yolunu tutarak kendilerine uyanlar bulunmamasi için caizdir.
Bâzilari: «Cenazeyi hayirla yâdedenlerin medh-u senasi mutlaka cenazenin fiillerine uygun olmalidir.» demislerdir.
Kurtubi'ye göre, ölülere sövmeyi yasak eden hadîsin babimiz hadisinden sonra vârid olmasi muhtemeldir. Bu takdirde onu neshetmis olur.
Bâzilarina göre Hz. Enes hadîsi dirileri giybet hükmündedir. Eger bir kimsenin ekseriyetle fiilleri hayir olursa, o kimseyi gi; bet etmek haramdir. Ama fâsikligini ilân eden biri olursa, onun hakkinda giybet sayilacak bir sey yoktur. Ölü dt buna kiyâs olunur. Binâenaleyh Enes hadîsi memnu olan ölülere sövme kabilinden degildir.
Ulemâdan bir takimlari: «Sena umumiyetle bütün Müslümanlar hakkinda carîdir, Allah Teâlâ insanlara yahut insanlarin ekserisine ölen bir kimse hakkinda senada bulunmayi ilham ederse, bu onun cennetlik olduguna delildir. Bu hususta isledigi fiillerin cennetlik olmayi tktizâ edip etmemesi müsavidir. Fiilleri cennetlik olmasini iktizâ etmese bile onu mutlaka azâb etmek gerekmez. Böylesi Allah'in mesîetine kaçinistir. Nasil dilerse öyle yapar. Iste Allah Teâlâ bu kuluna senada bulunmayi bizlere ilham buyurdumu anlariz ki Allah ona magfiret buyurmayi dilemistir.
Bu izahattan Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'m «Vacib oldu...» demesi için evvelâ ashabin senada bulunmalarinin faydasi anlasilir.

«Sizler Allah'in yeryüzündeki sahitlerisiniz.»
Cümlesi hem ashâb-i kira m'a hem de onlarin sifatinda mü'min olanlara sâmildir.
Ibni Tin, bunun sahabeye mahsûs oldugunu çünkü sahabenin hikmet tahtinda konusurduklanni; onlardan sonra gelenlerde bu meziyet bulunmadigini rivayet etmis, sonra: «Dogrusu bu mes'ele mutemet ve ehl-i takva olanlara mahsûstur.» demistir.
Nevevi Anlasilan ashâb-i kiram' m yâdettikleri cenaze münafiklardaranis, diyor.
Imam Ahmed'in rivayet ettigi bir hadise bakilirsa Nevevi'nin mütâlâasi kabule sayan görülür. Çünkü o rivayette Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve SellemYin serrle yâdedüen cenazenin namazini kildigi bildiriliyor.
Bey haki: «Bu hadisde bir kimsenin bildigi bir sey'i hîn-i hacette meselâ hâkimin sahitleri tezyike zata sormasi gibi bir ihtiyâç vukuunda söylemesinin caiz olduguna delil vardir.» demistir.

21- Rahata Eren ve Kendisinden Kurtulunan Hakkindaki Hadis Babi

61- (950) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den ona okunanlar meyâninda gelen su hadîsi rivayet etti: Mâlik, Muhammed b. Amr b. Hâlhale'den, o da Ma'bed b. Kâ'b b. Mâlik'den, o da Ebû Ka-tâdete'bnü Rib'î'den, o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seî/ewi)'den naklen rivayette bulunmus. Ebû Katâde sunlari anlatmis: Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SelleviYin yanindan bir cenaze geçirdiler. (Onu görünce) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Rahata ermis yahut kendisinden kurtulunmus.» buyurdular. Ashâb:
— «Bu rahatlayan ve kendisinden kurt ulunan ne demektir?» diye sordular. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'
— «Mü'min bir kul dünyânin yorgunlugundan rahata erer; fâcir kuldan ise Insanlar, memleketler, agaçlar ve hayvanlar (kurtulup) rahata ererler.» buyurdu.

(...) Bize Muhammedü'bnu'l -Müsennâ rivayet etti. (dedi ki) : Bize, Yahya b. Saîd rivayet etti. H.
Bize, îshâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki):Bize Abdürrazzâk haber verdi. Bu râvîler hep birden Abdullah b. Saîd b. Ebî Hindi [19]' den, o da Muhammed b. Amr'dan, o da Kâ'b b. Mâlik'in bir oglundan, o da Ebû Katâdeden, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHem)' den naklen rivayet etmislerdir. Yahya b. Said hadisinde:
«Dünyânin çilesinden ve yorgunlugundan Allah'in rahmetine (kavusup) istirahat eder.» ibaresi vardir.
Bu hadîsi Buhari «Kitabu'r-Rukaak»da;Ne sâ î «Cenaze» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Hadisde müsterah ile müsterâhun minh kelimelerini biribirine bagliyan «Vav» edati taksîm için gelmistir. Binâenaleyh «Ev» mânâsinda kullanilmistir. Nitekim ashâb-i kiramin suâllerine taksîm muk-tezâsi cevap verilmistir.
Nasab: Yorgunluk ve mesakkat, manasinadir. Ayni mânâya gelen «Ezâ»nm, bu kelime üzerine atfedilmesi âmmin, hâs üzerine atfi ka-bilindendîr.
îbni Tin : «Mü'min kelimesinden hassaten ehl-i takva olan mü'min kastedilmis olabilecegi gibi, her mü'min murâd edilmis de olabilir. Fâcir'den dahi hassaten kâfir veya ânmmeten bütün âsiler murâd edilmis olabilir.» demistir.
Insanlarin ölen kimseden kurtulup rahata ermeleri, onun zulmünden kurtulmakla olur. Memleketin rahata ermesi, mali mülkü gasp ve yagma etmesinden, hakki hukuku çignemesinden kurtulmakla; agaçlarin rahati, onlari gasp ederek, kesmemekle yahut meyvelerini almamakla tasavvur olunur. Yalniz agacin rahati sahibine aittir. Binâenaleyh buradaki isnâd mecazidir.
Hayvanâtin rahata ermesi: aç susuz kalmaktan ve tasiyamiya-caklari yükü yüklemekten kurtulmalari ile olur.

22- Cenaze Namazinda Alinan Tekbir Hakkinda Bir Bab

62- (951) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Mâlik'e, îbni SIhâb'dan dinledigim, onun da Saîdübnü'l - Müseyyeb'den, onun da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadisi okudum: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfc Necasî'nin vefatini halka günü gününe haber verdi. Sonra cemaati namazgaha çikardi ve dört tekbîr al (arak cenaze namazi kil) di.

63- (...) Bana Abdülmelik b. Suayb b. Leys rivayet etti. (Dedi ki): Bana babam, dedemden rivayet etti. (Demis ki): Bana Ukayl b. Hâlid, Ibni Sihâb'dan, o da Saîd b. El - Müseyyeb ile Ebû Selemete'bnü Abdirrrahmân'dan, onlar da Ebû Hüreyre'den nakletmis olmak üzere rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis:
«Bize Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Habes Hükümdân Necasî'nin vefatini günü gününe haber verdi.
— Kardesiniz Için istigfar edin! buyurdu.»
Ibni Sihâb Demis ki: Bana Saîd b. El-Müseyyeb rivayet etti. Ona da Ebû Hüreyre anlatmis ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabini namazgâhda saff yaparak cenaze namazini kildirmis ve Ne-câsî üzerine dört tekbîr almis.»

(...) Bana Amru'n-Nâkid ile Hasenü'l - Hûlvânî ve Abd b. Hu-meyd rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ya'kûb yâni tbni Ibrahim, Ibni Sa'd rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam, Sâlih'den, o da îbni Sihâb'dan Iki isnâdla birden Ukayl'in rivayeti gibi rivayette bulundu.

64- (952) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yezîd b. Hârûn, Selim b. Hayyân [20]'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Bize Said b. Minâ, Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve SclIem) Necâsî Eshame'nin cenaze namazim kilmis ve üzerine dört tekbîr almistir.

65- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Said, tbni Cüreyc'den, o da Atâ'dan, o da Câbir Ibni Abdillâh'dan naklen rivayet etti. Câbir söyle demis: Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem)'-
«Bu gün Allah'in sâlih bir kutu olan Azhame vefat etti.» buyurdu.
Sonra kalkarak bize imam oldu ve onun cenaze namazim kildi.

66- (...) Bize Muhammed b. Ubeyd El - Guberî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd, Eyyûb'dan, o da Ebû'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Eyyûb da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Ibni Uleyye rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyüb, Ebû'z - Zübeyr'den o da Câbir b. Abdülâh'dan naklen rivayet etti. Câbir söyle demis: Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem):
«Bir din kardesiniz vefat etmistir. Binâenaleyh kalkin, onun cenaze namazini kilin.» buyurdu.
Bunun üzerine biz de kalktik, Resûlüllah ,'Sallaîîahü Aleyhi ve Sel-lem) bizi iki saff yapti.

67- (953) Bana Züheyr b. Harb ile Aliyyu'bnü Hucr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ismail rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Eyyûb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Uleyye, Eyyûb'dan, o da Ebû Kilâbe'den, o da Ebû'I - Mühelleb'den, o da Im-rân b. Husayn'dan naklen rivayet etti. Imrân söyle demis. Resûlüllah 'Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Necâsî'yi kastederek:
«Bir din kardesiniz vefat etmistir. Binâenaleyh kalkin onun cenaze namazini kilin.» buyurdular.
Züheyr'in rivayetinde yerine buyurmustur.
Bu hadîsi bütün kütüb-i sitte sahipleri «Cenaze» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Na'y: Bir kimsenin öldügünü haber vermektir.

Görülüyor ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüent) bir mucize olmak üzere Necâsî'nin vefatini günü gününe haber vermistir.
Necâsî veya Nicâsi : Habes Imparatoru demektir. Nitekim Roma Imparatoruna Kayser, Türk hükümdarina Hakan denilir.
Bâzilari, bu kelimeyi *yâ»nin seddesi ile «Necâsiyy» seklinde okumussa da, dogrusu seddesiz okumaktir,
Necâsinin ismi, hadisin bir rivayetinde tasrîh buyuruldugu vecîhle «Azhame»' dir.
Bâzilari, bunun «Azmaha» okunacagini söylemislerdir. Ma-amâfih serek Necâsi'nin gerekse babasinin isimleri hakkinda muhtelif kaviller ileri sürenler olmustur.
Necâsî'nin Müslümanligi kabulü hakkinda Ibni Sa'd -Tabakaat»'inda sunlari kaydetmistir. Resûlüllah (SaHaUahii Aleyhi ve Sellevi'i Hudeybiye'den döndâgü vakit 7. yilda Amr b. Ümeyye'yi, Necâsî'ye elçi gönderdi. Necâsi, Peygamber ,Sûllüila)ui Aleyhi ve Sellciii-'in mektubunu alarak, yüzüne gözüne sürdü ve tahtindan asagi inerek, tevazu' göstermek için yere oturdu. Sonra Müslüman oldu ve Müslümanligi kabul ettigini Peygamber [Sallallahü Aleyhi ve Sellcvi)'e yazdi. Necâsî, Hz. Câfer b. Ebi Tâlib (RadiyaUahii anh Im delâleti ile Müslüman olmusdur.»
Vâkiâ bir rivayette: -Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Necsî'ye mektup yazdi. Bu Necâsi cenaze namazini kildigi Necâsi'den baskadir...» deniliyorsa da, Aynî bu sözün bâzi râvîler tarafindan vehm eseri söylenmis oldugu ihtimâli üzeninde duruldugunu yahut Müslüman olan Necâsî vefat ettikten sonra onun yerine geçen Necâsî'ye de bir mektup yazmis olmasi muhtemel bulundugunu söylemistir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Bir kimsenin öldügünü haber vermek mubahtir. Bu maksatla halk arasinda «Filân kimse vefat etmistir.» diye nida olunur. Bu suretle halkin cenazeye istirâklan te'mîn edilmeye çalisilir.
Ulemâdan bâzilari: «Ölen zâtin akrabasi ile esine dostuna mâlû-mât vermekte bir beis yoktur.» demislerdir. Muhakkikin-i ulemâ ile ekseri Hanefiilere göre bu is sâdece caiz degil; müstahsendir. Hanefillerden «El - Hâvî* sahibi bu hususta iki vecih oldugunu söylemistir. Bunlardan birine göre akraba olsun olmasin bir kimsenin vefatini baskalarina bildirmek müstehabdir. Çünkü bildirmek bir çok kimselerin cenaze namazi kilip; duâ etmesine sebep olur.
Digerine göre: Vefat haberini yalniz akraba olmayanlara bildirmek müstehabdir.
Nevevî, ölüm haberinin mutlak surette herkese bildirilmesi müstehab oldugunu söylemis ve «Muhtar olan budur.» demistir.
Maamâfih mes'ele Sâfiîyye ulemâsi arasinda ihtilaflidir, îbni Sabbag'in beyânina göre Sâfiîlerce bir kimsenin öl-dügünü sesle ilân etmek mekruhtur. Yalniz vefat edenin dostlarina haber vermekte beis yoktur. îmam Ahmed dahî buna kaaildir.
Imam A'zam ile bir rivayette Imam Mâlik' e göre ölümü ilânda bir beis yoktur. îmam Mâlik' den diger bir rivayete göre mescid kapilarinda ve çarsilarda cenaze ilâni mekruhtur. Alkame'tü'bnü Kâys bunun câhiliyet devrinden kalma bir âdet oldugunu söylemistir,
Beyhâki; Ibni Ömer, Ebû Said (Racliyallahü anh) ile Saîdü'bnü'l-'Müseyyeb, A Ikam e, Ibrahim-i Neh,aî veRabî'b. Ha'y sem hazerâtinm da bundan nehy ettiklerini rivayet etmistir.
Ayni bunlara: Ebû Vâi1, Ebû Meysera, Alî b. Hüseyin, Süveyd b. Gafele, Mutarrif b. Abdullah ve Ebû Cemra, Nasr b. îmrân haze-râtirun isimlerini de ilâve etmektedir.
Tirmizi'nin rivayet ettigi bir hadisde Huzeyf e (Radiyalldkü anh)'m.:
«Ben öldügüm zaman vefatimi kimseye îtân ettirmeyin zira bunun na'y olacagindan korkarim. Ben, Resûlüllah (Sallallahü aleyhi ve Sellem)* na'y' den nehyederken isittim.» dedigi bildirilmistir.
Tirmizî bu hadîsin «Hasen» oldugunu söyler.
Yine Tirmizi'nin rivayet ettigi bir hadîsde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Na'y'den sakinin zira na'y câhiliyet umûrundandir.» buyurmustur

«Na'y'i tecviz edenler babimiz hadisleri ile ve Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, Hz. Zeyd ile Ca'fer'in vefat haberlerini halka bildirmesi ile istidlal ederler. Sahih rivayete nazaran Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat ettigi zaman Fâ11me (Radiyallahü anhâ) na'y yapmistir.

Yine bir sahih rivayete göre geceleyin vefat eden zât hakkinda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Onun vefatini bana bildirsenizdi ya.» buyurmuslardir.

Bütün bu hadîsler na'y'in caiz oldugunu gösterirler.

Nevevî diyor ki: «Yasak edilen na'y câhiliyet na'y'idir. Araplarin âdeti serefli bir kimse öldügü vakit bütün kabilelere ath bir haberci göndermekti. Bu adam «Filânin ölmesiyle bütün arapîar helak olmustur.» mânâsina gelen sözler söyleyerek; feryad-ü figân ederdi.»

Ölen kimsenin akrabasi ile esine dostuna ölüm haberini bildir mek müstehabdir.

Bâzilari Necâsî hadîsinin na'y degil, mücerred bir ölüm haberi mâhiyetinde oldugunu, ölümü bildirme hususunda na'y'e benzedigi için ona na'y denildigini; Ca'fer b. Ebi Tâ1ib ile arkadaslari hakkindaki hadislerin de bu kabilden birer ihbar olduklarini söyleyerek itirazda bulunmuslarsa da, «kelâmda asil olan hakîkattir.> kaaidesi ile bu Itiraz reddolunmustur. Bir de Necâsi hadîsi Huzeyfe ve Abdullah hadislerinden daha sahîhdir.

Ibnî Battal: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeKetnJ'in Necâsî için na'y yapmasi bâzi kimseler onun Müslüman olduguna inanmadiklari içindir. Resûlüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ölüm haberini vermekle onun hakikaten Müslüman oldugunu bildirmek istemistir.» diyor. Fakat Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' in, Hz. Ca'fer ile arkadaslarinin vefatlarini haber vermesi bu iddiayi reddeder.

2- Bu hadis, mescidde cenaze namazi kümamiyacagma delildir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Necâsî'nin ölümünü mescidde haber vermis sonra Müslümanlari yanina alarak namazgaha çikmistir, imam A'zam'la Imam Mâ1ik'in ve îbni Ebî Zib'in mezhebleri budur.

EbûSevr'e göre mescidi kirletmek tehlikesi yoksa içinde cenaze namazi kilmak caizdir. Delilleri: Sa'dü'bnü Ebi Vakkaas (Radiyallahü anh) vefat ettigi zaman cenazesini Hz. Âise'nin emriyle mescide koymalarini ve Ümmehât-i mü'mînî' nin de cenaze namazina istirak etmelerini bildiren hadîstir.

Hz. Âise bu emri verdikten sonra:

— Acaba cemâat bu yaptigimizdan dolayi bizi ayipladilar mi? diye sormus, kendisine:

— Evet! cevâbi verilince:

— «Bunlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellew)'in, Süheyl b. Beydâ'in cenazesini mescidden baska bir yerde kilmadigini ne çabuk unuttular?» demistir.

Tahâvî'ye göre: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se/Iem)'den bu bâbda vârid olan rivayetler muhteliftir. Binenaleyh bunlarin hangisi en son vârid olduysa, onu kesfederek digerlerini neshettigine ka-ail olmak gerekir. Âise hadîsi, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ibâha hâlinde yaptigi fiilini; Ebû Hüreyre hadîsi ise ibâhadan sonra na'yi nehyettigini haber veriyor. Binâenaleyh Ebû Hüreyre hadîsi, Hz. Âise hadisini nesheder Ashâb- i kirâm'm Hz. Âise'ye itirazda bulunmalari da bunu te'yid eder.

Hanefii'ye ulemâsindan bâzilari Hz. Âise hadîsini te'vîl ederek «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cenaze namazini yagmur gibi bir özürden dolayi mescidde kilmistir.» demislerdir. «I'ti-kât özüründen dolayi mescidde kildi.» diyenler de vardir. Her ne suretle takdir olunursa olunsun cenâzas. namazini disarida kilmak evlâ ve efdaldir. Bahusus ibâdetlerde ulemânin hilafindan çikarak mütte-fekun aleyh olan sekli yapmak gerekir. Zâten mescidler farz namazlari kilmak için yapilmislardir. Binâenaleyh bunlardan mâada ne kadar ibâdet ve vazife varsa onlan mescid disinda yapmak evlâ ve efdal olur.

3- Cenaze namazini saff teskil ederek kilmak sünnettir. Tirmizi'nin Mâlik b. Hübeyre1 den rivayet ettigi bir hadis-de ResûlÜUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Bir kimsenin cenaze namazini üc saff cemâat kilarsa, vâcib oldu demektir.» buyurmuslardir.

«Vâcib oldu.» cümlesinden murâd: O kimse cenneti haketti. Yahut ona magfiret vâcib oldu, demektir.

4- Hadîs-i serif, gâib üzerine cenaze namazi kilinir, diyenlerin delilidir. Imam S âfi' ile îmam Ahmed b.

Hanbel gâib üzerine cenaze namazi kilinabilecegine kaail olmuslardir
Nevevî diyor ki: «Sayet cenaze sehirde bulunuyorsa, mezhebimize göre yanma gitmedikçe gâibâne cenaze namazini kilmak caiz degildir.»
Maamâfih «caiz olur» diyenler de vardir. Sâfiî11er'den bâzilari cenaze namazi kilacak imamla cenaze arasinda iki veya üç-yüz arsin kadar bir mesafe bulunmamak gerekir.
5- Cenaze namazinda dört tekbir alinir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in son fi'li budur. Ibni Ebî Leylâ' ya göre göre bes tekbir alinir. Siî* lerin mezhebi de budur. Bâzilari üç tekbîr alinacagini söylemis; bir takimlari da en az üç en çok yedi tekbir alinacagina kaail olmustur.
Cenaze namazi alti tekbirle kilinir, diyenler de olmustur. Hattâ bu kavli Ibnü'l-Münzir, Hz. Ali' den rivayet etmistir, îmam Ahmed'in: «Dört tekbîrden az, yedi tekbîrden çok almak caiz degildir.» dedigi rivayet olunur.
Ibni Mes'ûd (Radiyallahü anh): «Cenaze namazinda imam kaç tekbîr alirsa, cemâat da o kadar alirlar.» demistir.
Müslim' in Abdurrahmân Ibni Ebi Leylâ' dan rivayet ettigi bir hadîsde Ibni Ebi Ley1 & : «Zeyd ü' bnü Erkam bizim cenazelerimizin namazini kilarken bes tekbir alirdi. Ben, bunun sebebini kendisine sordugumda: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu kadar tekbir alirdi, cevâbim verdi.» demistir.
Ayni hadisi Ebû Dâvûd, Tirmizi, 'Ibni Mâce ve Tahâvî dahi rivayet etmislerdir. Tahâvi bir cemaatin cenaze namazlarinda bes tekbîr alinacagina kaail olduklraini ve bu hadîsle istidlal ettiklerini söylemistir. Tahâvinin isaret ettigi cemâat Ayni'ye göre Abdurrahman îbni EbI Leylâ, Hz. Huzeyfe' nin azatlisi 1sâ, Muâz b. Cebel (Radiyallahü cn/ij'in arakadaslari veHanefiîler* den î m a m Ebû Yûsuf dur.
Zahiri' lerle Safiî' lerin mezhebi de budur. Hâzimi: «Cenaze namazinda bes tekbîr alinacagina kaail olanlardan bâzilari da îbni Mes'ûd.Zeydü'bnü ErkamveHuzey-fetü'bnü-1-Yemân' dir.» diyor.
Tahâvi, ulemâdan bir firkanin yedi, diger birinin üç tekbire kaail olduklarini hattâ Enes ile Câbir b. Zeyd ve îbni Abbâs (Piadiyalîahü anh) hazerâtinin üçer tekbir almis olduklari rivayet olundugunu söyledikten sonra: «Sair ulemâ bunlara muhalefet etmislerdir.» demistir.
Ayni: «Bunlardan muradi Muhammedü'bnü'l -Hanefiîy'ye ile Atâ' b. Ebi Rabâh, îbni Sirîn, IbrâhîmNehâî, Süveydb. Gafele, Süfy&n-i Sevr î, Ebû Hanîfe, Mâlik, Safiî, Ahmed ve Ebû Miclez, Lâhid b. Humeyd' dir. Bunlarin kavli Ömerü' bnü'I-Hattab ile oglu Abdullah, Zey-dü'bnü Sabit, Câbir, îbni Ebî Evfâ, Hasa-nüb'nü Aliy, Berâ' b. Âzib, Ebû Hüreyre ve Ukbetü'bnü Âmir (Radiyallahü anhümYden dahî rivayet olunur.» diyor.
6- Necâsi hadîsinde cenaze namazindan selâm vererek çikildigindan bahsedilmemistir. Bu husus Saîd ü'bnü1 Müseyyeb'in rivayet ettigi bir hadisde zikredilmistir. Mezkûr hadisi îbni Abdilberr garîb görmüs: -Su kadar var ki Sahabe, Tabiin ve onlardan sonra gelen fukahâ arasinda selâm hususunda bir hilaf oldugunu bilmiyorum. Ulemâ yalniz selâmin bir mi, iki mi verileceginde ihtilâf etmislerdir. Cumhur'a göre bir def'â selâm verilecektir. Imam Safii' nin iki kavlinden biri de budur. Bir taife iki def'â selâm verilecegine kaail olmuslardir. EbûHanife ile Safiî' nin kavilleri bu oldugu gibi Sâ'bi'nin mezhebi de budur.
Bir rivayette tbrâhîm Nehai de buna kaaildir.» demistir.
Sahâbe ikirâm'dan Hz. Ömer ile oglu Abdu1lah, Aliyyü'bnüEbiTâlib, îbniAbbâs, Ebû Hüreyre, Câbir, Enes, îbni Ebl Evfâ ve Vasile (RadiyalUhü anhüm) ile Tabiînden Saidü'bnü Cübeyr, Ata', Câbir b. Zeyd, îbni Sîrin, Hasani Basri, Mekhûl ve bir rivayette îbrâhîm Nehai cenaze namazinda bir selâm verilecegine kaaildirler.
Ulemâdan Esheb, Imam Mâlik'e: «Cenaze namazinda selâm vermeyi kerih görürmüsün?» diye sormus, îmam Mâlik:
— «Hayir, îbni Ömer de selâm verirdi.» demistir.
îbni Tîn'e göre îmam Mâlik' in bu hususta Hz. Abdullah b. Ömer' in fi'line istinâd etmesi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem]'in Necâsi için olsun, sâir Müslümanlara olsun kildigi cenaze namazlarinda selâm vermedigine delildir.
7- Bu hadis Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in büyük bir mucizesini haber vermektedir ki, o da aralarinda pek uzun bir mesafe olmasina ragmen Necâsi' nin vefatini (günü gününe haber vermesidir.
8- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in: «Kalkin, onun cenaze namazim kilin...»

Buyurmasi: Cenaze namazi kilmanin vücûbuna delâlet eder. Cenaze namazi kilmak bil'icma' farz-i kifâyedir.
9- Nevevi diyor ki: «Ulemâ, cenaze namazinda imamin cehren mi, yoksa gizli mi selâm verecegi hususunda ihtilâf etmislerdir, îmam Ebû Hanife ile Safiî'ye göre cehren selâm verilir. Mâlik' den iki rivayet vardir.
Cenaze tekbirlerinde ellerin kaldirilip kaldirilmayacagi mes'elesi de ihtilaflidir. Safiî' nin mezhebine göre bütün tekbîrlerde eller kaldirilacaktir. Bu kavli Îbni Münzir, Abdullah b. Ömer (Radiyalîâh üanhüm) ile Halîfe Ömerü'bnü Abdil' Aziz, Atâ', Salim b. Abdillâh, Kaysb. Ebi Hâzim, Zührî, Evzâi, îmam Ahmed ve îshâk' dan rivayet etmis; kendisi de bunu ihtiyar eylemistir.
Sevrî ile Ebû Hanife ve Eshâb-i Re'y'e göre cenaze namazinda eller yalniz iftitâh tekbîrinde kaldirilir.
Imam Mâlik' den bu hususta üç rivayet vardir:
Bilinci rivayete göre: Bütün tekbîrlerde eller kaldirilir. Ikinci rivayete göre: Yalniz iftitâh tekbirinde kaldirilir. Üçüncü rivayete göre ise: Hiç bir tekbirde el kaldirilmaz.

23- Kabir Üzerine Cenaze Namazi Babi

68- (954) Bize Hasenü'bnü Rabi' ile Muhammedü'bnü Abdil-Iâh b. Nümeyr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdullah b. Idrîs, Sey-bânî'den, o da Sa'bî'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cenaze defnedildikten sonra bir kabrin üzerine cenaze namazi kilmis ve dört tekbîr almis.
Seybânî demis ki: «Sa'bî'ye:
— Bu hadîsi sana kim rivayet etti? dedim;
— Sika (yâni) Abdullah Ibni Abbâs (rivayet etti.) dedi.» Hesen'in rivayet ettigi hadîsin lâfzi budur. Ibni Nümeyr rivayetinde ise: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
Taze bir kabrin yanina vararak üzerine namaz kildi. Cemâat da arkasina saff oldular. Resûlüllah (Sallallahü aleyhi ve Sellem) dört defa tekbir aldi; dedi.
Ben, Âmîr'e:
— Sana (bu hadisi) kim rivayet etti? dedim; Âmir:
— Sika, orada hâzir bulunan îbni Abbâs; cevâbini verdi.» ibâresI vardir.

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hüseym haber verdi. H.
Bize Hasenü'bnü Rab!1 ile Ebû Kâmil de rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd rivayet etti. H.
Bize îshâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerir haber verdi. H.
Bana Muhammedü'bnü Hatim de rivayet etti. (Dedi ki) Bize Veki' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân rivayet etti. H.
Bize Ubeydullah b. Mu âz da rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü'1 -Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi Seybânî'den o da Sa'bî'den, o da Ibni Abbâs* dan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen yukarki hadisin mislini rivayet etmislerdir. Fakat hiç birinin rivayetinde Peygamber (Sallaîhhü Aleyhi ve Sellemfin dört tekbîr aldigi zikredil-memistir.

69- (...) Bize Îshâk b. îbrâhîm ile Hârûn b. Abdillâh hep birden Vehb b. Cerir'den, o da Su'be'den, o da Ismail b. Ebî Hâlid'den naklen rivayet ettiler. H.

Bana Ebû Gassân Muhammedü'bnü Amr Er Râzî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Dureys [21] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibrahim b. Tahmân, Ebû Hasîn'den rivayet etti. Ismâi! ile Ebû Hasîn'in ikisi birden Sa'bî'den, o da Ibni Abbâs'dan, o da Peygamber (Sallal-lahü Aleyhi ve SeJ/em)*den naklen kabir üzerine cenaze namazi kilmasi hususunda Seybânî'nin hadisi gibi rivayette bulunmuslardir.
Hiç birinin hadîsinde «Ve dört tekbîr aldi...» Ifadesi yoktur.

70- (955) Bana Ibrahim b. Muhammed b. Ar'arate's – Sâmî [22] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Gunder rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Habib b. Sehid'den, o da Sâbit'den, o da Enes'den naklen rivayet etti ki Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bir kabr üzerine cenaze namazi kilmis.

îbni Abbâs hadisini Buhâri «Cenaze» ve «Ezan» bahislerinde; Ebû Dâvûd, TirmizI, Nesâi veîbni Mâce «Cenaze» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir

Tirmizîbu hadîsi rivayet ettikten sonra: «Bu bâbda Enes, Büreyde, Yezid b.-Sâbit, Ebû Hüreyre, Âmir b. Rabîa, Ebû Katâde veSehl b. Huneyf (Raâiyal-lâhü anhiim) hazerâtindan da hadisler vardir.» demistir.

Bunlardan maada yine bu bâbda Câbir, Ebû Said ve Ebû Ümâmete'bnü Sehl hazerâtindan rivayetleri vardir.

Enes hadîsi babimiz rivayetleri arasindadir. Bu hadîsi îbni Mâce dahî rivayet etmistir.

Büreyde hadisini îbni Mâce rivayet etmistir. Mezkûr hadîsde:

«Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bir cenazenin namazini defnedildikten sonra kildi.» denilmektedir.

Yezîd b. Sabit hadisini Nesâi ile Ibni Mâce tahric etmislerdir. Bu hadîsde:

«Resûlülfah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) kalkarak cemâati arkasina saff yapti ve dört tekbîr alarak namaz kildi.» denilmektedir.

Ebû Hüreyre hadîsini Buhârî ile Müslim tahric etmislerdir. Az sonra gelecektir.

Âmir b. Rabîa hadîsini îbni Mâce rivayet etmistir. Bu hadîsde kara bir kadinin vefat ettiginden bahsedilmekte ve Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve SellemYin ashabina kabir basinda saff olmaîanni emrederek cenaze namazini kildirdigi bildirilmektedir.

Ebû Katâde hadisini Beyhaki rivayet etmistir. Bu hadise göre Berâ' b. Ma'rûr vefat etmis, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) cenaze namazini kabrinin üzerine kildirmistir.

Seni b. Huneyf hadisini Îbni-Ebî Seybe «Musannasinda rivayet etmistir. Bu hadisde Resûlüllah (SaîlaUahü Aleyhi ve SellemYin bir kadinin cenaze namazini kabri üzerine kildirdigi ve dört tekbîr aldigi bildirilmistir.

Câbir hadisini Nesâi rivayet etmistir. Bunda da Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve SellemYin bir kadinin cenaze namazim, kadin defnedildikten sonra kabrinin üzerine kildirdigi bildirilmistir.

Ebû Said hadisini IbniMâce rivayet etmistir. Bunda dahî bir kadinin cenaze namazinin kabri üzerine kilindigindan bahsedilmektedir.

Ebû Ümametü'bnü Sehl hadisini Nesâi rivayet etmistir. Mezkûr hadisde yaylali bir kadinin hastalanip öldügü ve Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem î'in cenaze namazini dör tekbirle kabri üzerine kildirdigi bildiriliyor.

Ebû Ümâme'nin Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e sohbeti olup olmadigi ihtilaflidir. Fakat onu gördügü süphesizdir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Kabir üzerine cenaze namazi kilmak caizdir. Hanefilye ulemâsina göre: Cenaze, namazi kilinmadan defnedil misse kabrinden çikarilmaz. Dagildigi bilinmedikçe namazi kabrinin üzerine kilinir. Dagildiginda süphe edilse bile namazi kilinir. Imam Sâfii ile îmam Ahmed b. Hanbel'in mezhepleri de budur. Bu kavil IbniÖmer, EbûMûsaveÂ ise {Hudnnlkihii anhiivi) ile îbni S irin ve Evzâi'den rivayet olunmustur.

Sahih kavle göre namazinin kilinabilmesi için. cenazenin yikanmis olarak gömülmesi sarttir. IbniSemâa" mn Imam Muhammed'den rivayetine göre yikanmis olmasi sart degiiciir.

Cenaze, namazi kilinarak defnedildikten sonra yikanmadan defnedildigi anlasilsa, üzerine henüz toprak çekilmeden anlasildigi taktirde kabirden çikarilarak yikanir ve namazi kilinir. Üzerine toprak çekildikten sonra yikanmadan defnedildigi anlasilirsa artik kabirden çikarilmaz. Kabrinin üzerine tekrar namazi kilinir mi kilinmaz mi mes'elesi ihtilaflidir. Kerhi'ye göre: kilinir. -Nevâdir-in Imam Muhammed' den rivayetine göre: Kiyâsa nazaran kilinmamak îcâb eder. Fakat istihsâsen kilinir.

«El - Muhit» nâm eserde: «Cenaze namazini hakki olmayan kimse kildirirsa, kabrinin üzerine tekrar kilinir.» deniliyor.
Cenazenin kabirde çürüyüp dagilmasi galebe-i zan ile yâni tahminen bilinir. Henüz çürümedigi tahmin edilirse kabrinin üzerine cenaze namazi kilinir. Çürüyüp dagildigi tahmîn edilirse kilinmaz.
îmamEbûYûsuf dan bir rivayete göre: Kabir üzerine cenaze namazi definden itibaren üç güne kadar kilmabilir.
Safiî' lerin bu hususta alti kavli vardir.
a) Üç güne kadar;
b) Bir aya kadar kilmabilir. Imam Ahmed' in kavli de budur.
c) Cesedi çürümedikçe kilmabilir;
d) Namaza ehil olan kimse cenaze namazini cenaze defnedildigi gün kilabilir.
e) Farz namazla mükellef olan bir kimse onun namazini kabri üzerine öldügü gün kilinabilir.
f) Kabir üzerine namaz ilel'ebed kilmabilir. Bu kavle göre bu gün ashâb-i kirâm'in kabirleri üzerine cenaze namazlarini kilmak caiz olmak icâb eder. Fakat Sâfii'ler bu kavlin zayif olduguna ittifak etmislerdir.
îshâk'a göre: Seferden gelen bir kimse bir aya kadar evinde bulunan kimse ise üç güne kadar kabir üzerine cenaze namazi kilabilir
Mâliki' lerden Suhnûn : «Kabir üzerine cenaze namazi kilinmaz.» demistir.
Gerçi Buhari'nin Ukbetü'bnü Âmir (Radiyal-lâhü anhüm)'da,n rivayet ettigi bir hadlsde Resûlüllah {Saîlaîlahü Aleyhi ve SellemYin Uhud sehitleri üzerine sekiz sene sonra cenaze namazi kildigi bildiriliyorsa da, Serahsi «El - Mebsüt-da bunun sirf bir duaya hamledildigini söylüyor. Ancak Aynî, Serahsî' nin cevâbinin dogru olmadigini kaydetmistir. Çünkü Ukbe hadisinde Peygamber (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem) bir gün Medine hâricine çikarak Uhud sehitleri üzerine, cenazelere kildigi gibi r" iaz kildi.» denilmektedir. Buna verilecek dogru cevap: Sehitlerin çuiümemis olmasidir.
imam Mâlik' in «El - Muvatta» nâmmdaki meshur kitabinda rivayet ettigi bir hadisde Uhud sehitlerinden Amr b. Cemûh ile Abdullah b. Amr (Radiyalldhü anhümYnm kabirlerini vefatlarindan kirk al ti sene sonra sel açmis ve sanki dün vefat etmisler gibi hiç bir yerlerinin degismedigi görülmüstür.
2- Cenaze namazinda dört tekbîr alinir.

71- (956) Bana Ebû'r-Rabî Ez-Zehrânî ile Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyn El - Cahderi rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Kâmil'indir. Dediler ki: Bize Hammâd yani îbni Zeyd, Sâbit-i Bünânî'den, o da Ebû Raf i'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, kara bir kadin —yahut bir genç.— mescidi süpürtiyormus. (Bir gün) Resülüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) onu göremiyerek sorusturmus. Ashâb:
— «O, öldü!» demisler. Resülüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)--
— Bana haber vermeli degimiydiniz? buyurmus.
Râvi diyor ki: Galiba ashâb, bu kadinin —veya gencin— umurunu küçümsemisler. Bunun üzerine Resülüllah {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem}'-
— «Bana onun kabrini gösterin.» dedi.
Ashâb kabrini gösterdiler. O da kabrinin üzerine cenaze namazini kildi. Sonra:
— «Süphesiz ki bu kabirler, sahipleri için karanlikla doludur. Allah K(Azze ve Celi) benim namazim sebebiyle kabirleri onlara aydinlatir.
Bu hadîsi Buhârî «Kitâbu's - Salât» ile «Cenâiz^ bahsinde; Ebû Dâvût ile îbni Mâce «Cenâiz- bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Resülüllah (Saîlallahü Aleyhi ve SellemYin arayip göremedigi kara bir kadin mi yoksa kara bir erkek mi oldugunda' râvi sekketmistir. Sekkeden râvînin Sâbit mi yoksa Ebü Râfi'mi oldugu belirtiiememisse de, zahire bakilirsa Sabit' dir. Çünkü bu hadisi ondan bir cemâat sekk ile rivayet etmislerdir.
Buhâri'nin tahrîc ettigi diger bir rivayette râvi Hammâd: «Ben, bu ölenin bir kadindan baskasi olacaginitahmin etmiyorum.» demistir.

Filhakika îbniHuzeyme' nin tahrîc ettigi rivayette Hz. Ebû Hüreyre vefat edenin siyah bir kadin oldugunu seksiz olarak beyân etmistir.
Beyhâki'nin rivayetinde ise ölen kadinin Ümmü Mihcen oldugu, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi re Scllem}'in suâline Hz. Ebû Bekir'in cevap verdigi beyân edilmistir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellew)'in «neden bana bildirme-diniz?» diye adetâ çikismasi, cenaze namazini kilmak istedigi içindir. Çünkü hadîsin sonunda beyân buyuruldugu vecihle onun namazi ölüler için bir rahmet ve nurdur.
Hadisin son cümlesini Buhâri tahrîc etmemistir. Ulemâdan bâzilarina göre buna sebep; Mezkûr cümlenin müdrec olmasidir. Bir çok râviler onu Sâbit'in mürseîlerinden saymislardir.
îbni Hibbân'm rivayetinden, kabrin «Bakî» de oldugu anlasiliyor. Yine onun rivayetine göre Resûlüliah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin suâline ashâb-i kiram: «oruçlu oldugunu söylemistin de, seni rahatsiz etmekten çekindik.- diye cevap vermisler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem^ bir daha böyle yapmamalarini kendilerine tembih etmistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler

1- Hadîs-i serif, mescid temizlemenin faziletine delildir. Ibni Battal diyor ki: «Bu hadîsde mescidleri süpürüp temizlemeye tesvik vardir. Çünkü Peygamber [Sallallahü Aleyhi ve Sellem), defnedildigi hâlde kabrinin üzerine cenaze namazini ancak bunun için kilmistir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin bizzat mescidi süpürdügü de rivayet olunmustur.»
2- Sulahâya hizmet ve hizmetçi yahut es dost aradan kaybolur-larsa, arayip sorusturmak gerekir.
3- Kendini Müslümanlarin hizmetine vakfeden bir zâta duâ ederek rahmet okumak suretiyle mükâfaatta bulunmalidir.
4- Salih kimselerin cenazelerinde hazir bulunmaya çalismalidir.
5- Kabir üzerine cenaze namazi kilmak caizdir. Fakat az yukarida da beyân ettigimiz gibi bu mes'ele ihtilaflidir. Hz. A1i, Ebû Mûsâ, îbni Ömer, îbni Mes'ûd ve Âise [Ra-diyallâhü anhütn) onu caiz görmüslerdir.
Evzâiile îmam Safiî, Imam Ahmed ve îshak'm kavilleri de budur. ibrâhîmNehaîile Hasan-iBasrîve Sevri'ye göre kabir üzerine cenaze namazi kilmak caiz degildir.
Imam A'zam ile Imam Mâlik ve Leys buna kaaildirler.
Ulemâdan bazilari «cenaze namazini, cenazenin velîsi yahut beldenin valisi kildirmamissa, kabir üzerine cenaze namazi kilinabilir.» demislerdir.
Kabir üzerine ne zamana kadar cenaze namazi kilinabilecegini az yukarida görmüstük.
6- Bir kimsenin öldügünü Müslümanlara ilân etmek müste-habdir.
7- Kirman i' ye göre, râvinin hadîsde sekkettigi yeri bil-dirmesi tcâb eder.

72- (957) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Muhammedü'bnü'l -Müsennâ ve ibni Bessâr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammedü'b-nü Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. —Ebû Bekir: Su'be'den dedi.— Su'be, Amr b. Mürre'den, o da Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan naklen rivayet etti. Abdurrahmân söyle demis-. «Zeyd bizim cenazelerimizin namazlarinda dört tekbîr alirdi. Bir cenaze namazinda bes tekbîr aldi; ben, bunu kendisine sordum:
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîcml bes tekbîr alirdi; cevâbini verdi.
Bu hadisi «Sünen» sahipleri ile Tahâvi rivayet etmislerdir.
Mevzubahis Zeyd'den murâd: Hz. Zeydü'bnü Erkam'dir. Nitekim Ebû Davud'un rivayetinde beyân edilmistir.
Hadîs-i serif, cenaze namazinda bes tekbîr alinacagini gösteriyor. Ancak ibniAbdilberr: «Ben, müteaddit beldeler fukahâ-s in dan, cenaze namazinda bes tekbîr alinir, diyen bilmiyorum. Yalniz îbni Ebî Leylâ müstesna.» demistir.

Cenaze namazinda kaç tekbir alinacagi mes'elesinin ihtilafli oldugunu yukarida görmüstük. Bu hususta Kaadi Iyâz sunlari söylemisdir: «Tekbir hususunda haberler muhteliftir. îbni Ebü Hayseme rivayetinde Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Selîemyin dört, bes, alti, yedi ve sekiz defa tekbir aldigi bildirilmistir. Nihayet Necâsî vefat edinceResûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellcm) onun cenaze namazini dört tekbirle kilmis bilâhare vefatina kadar tekbir adedi bu minval üzere devam etmistir.»
Hâsili bu hadis mensûhtur. Ulemadan îbniAbdilberr ile diger bir takim zevat onun mer\sûh olduguna ve bugün cenaze namazinda dörtten fazla tekbir alinmayacagina icmâ' nakletmisler-dir. Bu gösteriyor ki: Ulemânin icmâ'i Hz. Zeyd îbniErkam' in fi'linden sonra vâki olmustur.
Nevevi : «Esah kavle göre hilaftan sonra icmâ' sahihtir.» demistir.

24- Cenazeye Ayaga Kalkma Babi

73- (958) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n - Nâkid, Zü-heyr b. Harb ve îbni Nümeyr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Süfyân, Zührî'den, o da Salim'd en. o da babasindan, o da Âmir b. Rabia'dan naklen rivayet etti. Âmir söyle demis; Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)
«Cenazeyi gördügünüz vakit, sizi geçinceye yahut yere konuncaya kadar ona ayaga kalkin.» buyurdular.

74- (...) Bize, bu hadisi Kuteybetü'bnü Saîd dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü Rumh dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys haber verdi. H.
Bana Harmele rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus haber verdi. Bunlar hep birden îbni Sihâb'dan bu isnâdla rivayette bulunmuslardir. Yûnus'un hadîsinde: (Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'i söyle buyururken isitmis.) ifâdesi vardir. H.
Bize Kuteybetü'bnü Saîd de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Ibni Rumh dahî rivayet etti. (Dedi ki):Bize Leys, Nâfi'den, o da îbni Ömer'den, o da Âmir b- Rabîa'dan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemf^en naklen haber verdi; Efendimiz:
«Biriniz cenazeyi gördümü, sayet onunla beraber yürümüyorsa, o cenaze geçinceye yahut geçmeden; yere konuncaya kadar ayaga kalksin.» buyurmuslar.

75- (...) Bana Ebû Kâmil rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd rivayet etti. H.
Bana Ya'kûb b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ismail rivayet etti. Bunlar hep birden Eyyûb'dan rivayet etmislerdir. H.
Bize Ibnü'l - Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Saîd, Ubeydullah'dan rivayet etti. H.
Bize îbnü'l - Müsennâ da rivayet etti, (Dedi ki): Bize îbni Ebî Adiyy, Ibni Avn'dan rivayet etti. H.
Bana Muhammedü'bnü'r - Râf i' dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Cüreyc haber verdi. Bu râvîlerin hepsi Nâfi'den bu Isnâdla, Leys b. Sa'd hadîsi gibi rivayette bulunmuslardir. Yalniz Ibnl Cüreyc hadisinde; «Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Seîlemh
— Biriniz cenazeyi gördü mü, sayet onunarkasindan gitmiyorsa gördügü ândan Itibaren, geçinceye kadar ayaga kalksin; buyurdu.» denilmistir.

76- (959) Bize Osman b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerîr» Süheyl b. Ebî Sâlih'den, o da babasindan, o da Ebû Saîd'den naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demisi ResûlüIlah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)*
«Bir cenazenin arkasindan gittiginiz vakit, o cenaze yere konulmadan oturmayin.» buyurdular.

77- (...) Bana Süreye b. Yûnus ile Alîyyü'bnü Hucr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ismail yâni Ibni Uleyye, Hisâm-i Destevâî'den rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ rivayet etti. Lafiz onundur. (Dedi ki): Muâzü'bnü Hisâm rivayet etti. (Dedi

ki): Bana babam, Yahya b. Ebî Kesîr'den rivayet etti. Demis ki: Bize Ebû Selemete'bnü Abdirrahmân, Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah {Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)--
«Cenazeyi gördünüzmü hemen kalkin, onun arkasindan giden, cenaze yere konmadikça oturmasin.» buyurmuslar.
Bu hadisleri bütün kütûb-i sitte sahipleri «Cenaze- bahsinde tah-rîc etmislerdir.
Âmir hadisini Tahâvi bes sahih tarikden rivayet etmistir.
Kaadi lyâz'in beyânina göre cenazeyi koymaktan ne kastedildigi hususunda rivayetler muhteliftir. Bâzilarinda «Yere konuncaya kadar»; diger bâzilarinda *Lâhde indirlinceye kadar.» denilmistir.
Lâht'dan murâd: Kabirdir.
Yere konma rivayetini Süfyân-i Sevri, kabre indirme rivayetini EbûMuâviye nakletmislerdir. Ebû Dâvûd bu iki râvînin hâllerine bakarak: Süfyân , Ebû Muâviye'den daha belleyislidir.» demisdir. Onun bu sözü, yere konma mânâsini tercih ettigini gösterir.
Ebû Saîd rivayetinden anlasiliyor ki: Cenazeyi gören ayaga kalkacak, kalkmak için yanina gelmesini beklemeyecektir. Oturmak için cenazenin gözden kaybolmasini bekleyecektir. Cenazenin arkasindan gidenler ise, cenaze omuzlardan yere indirilmedikçe oturmayacaklardir.
Hayvan veya vâsita üzerinde bulunanlar: Cenaze geçerken duracaklardir. Çünkü bu gibiler hakkinda durmak, oturanin ayaga kalkmasi hükmündedir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Bu bâbda vârid olan bir çok hadislerle istidlal eden bir cemâat, cenaze geçerken kalkmanin lüzumuna kaail olmuslardir.
Hz. Misverb. Mahreme, Katâde, Muham-medü'bnü Sîrin, Sa'bî, Ibrahim Nehai, Ishâk b. Ibrahim ve Amr b. Meymûn haze-râti bunlar meyânindadir.
îbni Abdilberr «Et-Temhîd» nâm eserinde: Cenazeye ayaga kalkmayi îcâb eden sahih ve sabit eserler vârid olmustur.» demistir.
Filhakika selef ve Halef den bir çok ulemâ buna kaail olmus ve cenazeye ayaga kalkmanin neshedilmedigini söylemislerdir. Onlara göre cenazenin arkasindan gidenler, cenaze omuzlardan yere indirilmedikçe oturamazlar. Hasan ü'bnü Alîy, Ebû Hüreyre, îbni Ömer, Ibni Zübeyr, Ebû Saîd-i Hudrî, ve Ebû Mûse'l-Es'arî (Radi-yallâkü anhüm) hazerâtinin kavilleri budur.
Evzâî, îmam Ahmed, Ishâk ve Hanefi î' lerden îmam Muhammed dahî buna kaaildirler.
Tahâvî diger bir takim ulemânin bunlara muhalefet ederek: «Yanindan cenaze geçen kimse, cenazeye ayaga kalkmaz; cenâzenin arkasindan yürüyenler de cenaze yere indirilmeden oturabilir.»
dediklerini söylemis; bunlarin kimler oldugunu beyân etmemisse de, Aynî onun bu sözü ile: Urvetü'bnü'z-Zübeyr, Sa'dü'bnü'l-Müseyyeb, Alkame, Esved, Nafi Ibni Cübeyr, Ebû Hanife, Mâlik, Safii, Ebû Yûsuf ve îm am Muhammed'i kastettigini, Tabiin' den Ata1 b. Ebi Eabâh ile Mücâhid ve Ebû îshâk'in kavilleri de bu oldugunu beyân etmistir. Mezkûr kavil ashâb-i kirâm'dan A1iyü'bnü Ebi Tâ1ib, oglu Hasan, Abdullah Ibni Abbâs ve Ebû Hüreyre (Radiyallâhii anhüm) hazerâtmdan nakledilmistir.
Kaadîîyâz, ulemâdan bâzilarinin bu hususta tahyire kaail olduklarini yâni cenazeye isteyen kalkar, isteyen kalkmaz, demek istediklerini rivayet etmistir. Fakat Kaadi bu söze itibâr etmemistir. Maamâfih Imam Ahmed ile Ishâk, îbni Habîb ve ibniMâcisûn'un mezhebleri budur.
«Cenazeye ayaga kalkilmaz.» diyenler vaktiyle mesru olan bu isin sonradan neshedüdigine kaai! olmuslardir. Delilleri bir çok hadislerdir. Bâzilari bundan sonraki bâbda görülecektir.
Cenazeye ayaga kalkilacagini söyleyenler bu husustaki emrin vücûb için olup olmadiginda ihtilâf etmislerdir. Bâzilarina göre: Cenaze geçerken ayaga kalkmak farzdir. Bir takimlari mendûp, bâzilari da müstehab oldugunu söylemislerdir. Zahirî' lerden Ibni Hazmin mezhebi budur.

Imam Nevevi dahî müstehab oldugunu ihtiyar etmistir.
2- Babimiz hadîslerinde cenazeye ayaga kalkma emri umûmî zikredilmistir. Binâenaleyh Müslüman olsun olmasin her cenazeye samildir.
Abdullah b. Ahmed ile Tahâvî' nin tahric ettikleri bu hadisde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
«Yaninizdan Müslüman, Yahudi veya Hiristiyan bir cenaze geçerse, ona ayaga kalkin. Çünkü ayaga kalkan cenazeye degil; onunla beraber buluran meleklere ayaga kalkar.» buyurmuslardir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Yahudi cenazesine niçin ayaga kalktigini ta'IU eden hadisler muhteliftirler. Bunlarin bâzilari asagidaki rivayetlerde görülecektir.

78- (960) Bana Süreye b. Yûnus ile Alîyyti'bnü Hücr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ismail yâni îbni Uleyye, Hisâm-i Destevâî'den, o da Yahya b. Kesîr'den, o da Ubeydullah b. Miskem [23]'den, o da Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti. Câbir söyle demis: Bir cenaze geçti de, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi -ve Sellem), ona ayaga kalkti. Onunla birlikte biz de ayaga kalktik. Ve:
— «Yâ Resûlallah! Bu cenaze bir Yahudi karisina aittir.» dedik. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i
— «Süphesiz ki ölüm korkunç bir seydir. Siz cenazeyi gördünüz mü hemen ayaga kalkin.» buyurdular.

79- (...) Bana Muhâmmedü*bnü Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki): Bana Ebû'z - Zübeyr haber verdi; Kendisi Câbir'i söyle derken isitmis:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yanindan geçen bir cenaze Için taa 'görünmez oluncaya kadar ayakta durdu.»

80- (...) Bana Muhammed b. Râff rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrazzâk, tbni Cüreyc'den rivayet etti. Demis ki: Bana yine Ebû'z -Zübeyr haber verdi, kendisi Câbir'i söyle derken isitmis:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) »e ashabi bir Yahudlnin cenazesi Için görünmez oluncaya kadar ayakta durdular.»

81- (961) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Gunder, Su'be'den rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü'I - Müsennâ ile tbni Bessâr da rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammedü'bnü Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Amr b. Mürra'dan, o da Ibni Ebi Leylâ'dan naklen rivayet etti ki, Kays b. Sa'd ile Seh! b. Huneyf [24], Kaadisiyye'de bulunmuslar. (Bir gün) yanlarindan bir cenaze geçmis. Bunlar hemen ayaga kalkmislar, kendilerine:
— «Bu cenaze yerlilerdendir.» demisler. Onlar:
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)m yanindan bir cenaze geçti de, ona ayaga kalkti, kendisine onun bir Yahudi oldugu söylenince:
(O da bir nefis degil mî?) cevâbini verdi.» demisler.

(...) Bana, bu hadîsi Kaasîm b. Zekeriyyâ da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ubeydullah b. Mûsâ, Seybân'dan, o da A'mes'den, o da Amr b. Mürra'dan isnâdla rivayette bulundu. Bu hadisde: «Onlar:
— Biz, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraberdik, yanimizdan bir cenaze geçti, dediler.» ifâdesi vardir.
Bu hadîsleri Buhari, Ebû Dâvûd ve Nesâî «Cenaze» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Kaadtsiyye: Kûfe'ye iki konak mesafede bulunan hurmalik ve sulak küçük bir sehirdir. Bâzilari Kaadisiyye ile Küfe arasinda onbes fersah mesafe bulundugunu söylerler. Hz. Ömer (Radiyallaâhü anhümyin hilâfeti zamaninda orada büyük bir harp vukûbulmustur.

Yâkût-i Hatnevî' nin beyânina göre, bundan maada Kaadisiyye ismini tasiyan dört sehir varmis.
Kaadisiyye hadisinde geçen: «Bu cenaze yerlilerdendir.» sözüyle, cenazenin zimmîlerden yânî Müslüman teb'asi olarak yasiyan gayr-i müslimlerden oldugu anlatilmak istenilmistir.
ResûlüUah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in «O da bir nefis degil mi?» buyurmasi, Ibni Battal' e göre «O da can sahibi olup, ölmedi mi? Ona ayaga kalkmamiz, ölümü ve onun güçlügünü hatirlamak içindir.» manasinadir.
Az yukarida da isaret ettigimiz gibi ResûlüUah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemyin Yahudi cenazesine niçin kalktigini ta'lil eden hadîsler muhteliftir. Babimizin bir rivayetinde buna sebep «ölümün korkunç olmasi»; diger rivayetinde «Cenazenin de vaktiyle can tasimis olmasi.» gösterilmistir.
Hz. Enes hadîsinde melekler için ayaga kalktiklari; Abdullah b. Amr hadîsinde ise: Ruhlari kabzeden Azrâî1 (Aleyhisselâm)'a ta'zîm için; Hasan ü'bnü Ali (Radiyallahü anh)'in rivayetinde: ResûlüUah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) Yahudinin basi, kendi basindan yukarida bulunmasini hos karsilamadigi için; hattâ bir rivayette Yahudinin pis kokusundan müteezzî oldugu için kalkti denilmektedir.
Aynî bu bâbda yapilan tefsirlerin içinde en ziyâde îbni Bat ta1'in sözünü begenmektedir.

25- Cenazeye Ayaga Kalkmanin Neshi Babi

82- (962) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü Rumh b. El-Muhacir de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Leys, Yahya b. Saîd'den, o da Vâkid b. Amr [25] b. Sa'd b. Muaz'dan naklen rivayet etti. Vâkid söyle demis: Biz, bir cenazede ayakta dururken NafI* b. Cübeyr beni gördü. Kendisi oturmus; cenazenin yere Indirilmesini bekliyordu. Bana:
— «Neden ayakta duruyorsun?» dedi; ben:
— «Cenazenin yere indirilmesini bekliyorum. Çünkü Ebû Said-i Hudrî bu husûsda hadîs rivayet ediyor.» dedim. Bunun üzerine Naf f sunu söyledi:
— «Bana, Mes'ûd b. Hakem, Alîyyü'bnü EbE Tâlip'den naklen rivayet etti M, Alî (Radiyallâhü anh)\
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (cenaze için) ayaga kalkti; sonra oturdu, dedi.»

83- (...) Bana Muhammedü'bnü'l-Müsennâ ile îshâk b. Ibrahim ve tbni Ebî Ömer toptan Sekaff den rivayet ettiler. Ibnü'l - Müsennâ (Dedi ki): BIze Abdülvahhâb rivayet etti. (Dedi ki): Ben, Yahya b. Sald'den dinledim. (Dedi ki): Bana, Vâkid b. Amr b. Sa'd Ibni Muâz-i Ensârî haber verdi; ona da Nâfi' b. Cübeyr haber vermis. Ona da Mes'ûd b. Hâkem-I Ensârî [26] haber vermis. Mes'ûd da cenazeler hakkinda AHyyü'bnü Ebî Tâlib'in sunu söyledigini isitmis:
«Süphesiz *i Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (Cenaze için •vvelâ) kalkti, sonra oturdu.»
Nftfi1 b. Cübeyr'In bu hadîsi rivayet etmesi Vâkid b. Amr'in cenaze yere konuluncaya kadar ayakta durdugunu gördügü içindir.

(...) Bize Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Ebî Zaide, Yahya b. Saîd'den bu Isnâdla rivayette bulundu.

84- (...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-dufrahmân b. Mehdi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Muhammed b. El - Münkedir'den naklen rivayet etti. Demis ki: Ben, Mes'ûd b. Ha-kem'i Alî'den naklen rivayet ederken dinledim. Alî:
«Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'m kalktigini gördük; biz de kalktik; o oturdu; biz de oturduk.» demis, bununla cenazeyi kasdetmistir.

(...) Bize, bu hadisi Muhammedü'bnü Ebî Bekir El - Mukaddemi ile Ubeydullah b. Saîd de rivayet ettiler.

Dediler ki: Bize Yahya yâni Kattan, Su'be'den bu isnâdla rivayet etti.
Nesh: Târih ittibân ile sonra gelen ser'î bir hükmün, daha önceki ser'î bir hükmü kaldirmasi, demektir. Su hâlde cenaze geçerken ayaga kalkmak yoktur.
Bu hususta îbni Hibbân'in «Sahih»inde rivayet olunan bir hadîsde::
«Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) evvelce bize cenazeler için ayaga kalkmamizi emrederdi; bilâhare cenaze geçerken kendisi oturdu ve yanindakilere oturmalarini emretti.» denilmektedir.
Hâzimî'nin, Ebû Ma'mer'den rivayet ettigi bir hadisde Ebû Ma'mer sunlari söylemistir: «Yanimizdan bir cenaze geçti, ben hemen kalktim. Bunun üzerine Ali:
— Bu fetvayi sana kim verdi? diye sordu;
— Ebû Müse'l-Es'ari; dedim. Alî:
— Bunu Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) yalniz bir defâ yapti; bu hüküm neshedilince onu nehiy buyurdu, dedi.»
Bu bâbda îmam Ahmed b. Hanbel ile ekseri «Sünen» sahiplerinin Ubadetü'bnü's-Sâmid (Radi-yallahü an/r)'dan tahric ettikleri su hadîs sâyân-i dikkattir: Peygamber {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem), cenaze geçerken kalkiyordu Bir defa yanindan Yahudi alimlerinden, birinin cenazesi geçti. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)-.
«Biz iste böyle yapariz.» diyerek oturdu ve hemen yanindakilere: «Oturun da, bunlara muhalefet edin!» buyurdular.
Vakia bu hadis zayiftir. Çünkü onu yalniz Besîr b. Rafi' rivayet etmistir-, Bezzâr onun hadis hususunda gevsek oldugunu söylemistir. Fakat onu takviye eden diger rivayetlerle birlikte mutâlâ'a edilince derhâl hasen derecesine yükselir.
Nevevî, nesh dâvasini kabul etmeyerek sunlari söylemistir: *Bu hadîs mensûh degildir. Böyle yerlerde nesh dâvasi sahîh olamaz. Çünkü nesihe ancak hadîslerin aralarini bulmak mümkün olmadigi zaman gidilir. Hâlbuki hadislerin aralarini bulmak imkânsiz degildir.»
Nevevi'nin bu sözlerine Aynî su cevâbi vermistir: «Nesh vâki oldugu Hz. A1i (Raâiyallahü anh) hadîsinde tasrîh edilmistir. Imam Safiî, Âmir b. Rabîa hadîsi üzerinde ihtimâllerle konusmustur. Bunu kendisinden Beyhaki ile Hâzimi rivayet etmislerdir. îmam Safiî: (Bu hadis mensûh olmaktan ileriye geçemez yahut Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ,o cenazeye bir sebepten dolayi kalkmistir.
Filhakika bâzi hadis imamlari o cenazenin bir Yahudiye âit oldugunu ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Yahudi, kendisinden yüksege çikmis olmasin diye ayaga kalktigini rivayet etmislerdir. Ne sebeple kalkmis olursa olsun Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem)'in bunu evvelâ yapip, sonra terkettigi rivayet olunmustur. Burada hüccet, son olarak yaptigi fi'ildir. Eger evvelâ kalkmasi vacip idiyse bil'â-hare oturmasi nesih olur. Evvelce kalkmasi müstehab ise, sonradan oturmasi da istihbâb bildirir. Evvelce kalkmasi mubah idi ise, sonra da oturup kalkmakta bir beis yoktur. Bence oturmak daha iyidir. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"m bu husustaki son fiili oturmak olmustur.» denistir.»

26- Cenaze Namazinda, Ölü Için Okunan Dua Babi

85- (963) Bana Hârûn b. Saîd El-Eylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Muâviyetü'bnü Salih, Habîb b. Ubeyd'den, o da Cübeyr b. Nüf eyr'den naklen haber verdi. Ha-bib Cübeyr'i: Ben, Avf b. Mâlik'i söyle derken isittim, diye anlatirken dinlemis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir cenazenin namazini kildi, ben onun duasindan sunlari belledim: Resûlüllah {SallaJlahii Aleyhi ve Sellem)'-
«Allah'im bunu magfiret eyle, buna merhamet buyur ve afiyet ihsan et. Bunu affeyle, vardigi yerde ona ikramda bulun. Yerini genislet, bunu su ile, kar ve dolu ile yika ve beyaz elbiseyi kirden nasil temiz pâk edersen, bunu da günahlarindan öylece pakla. Kendisine (dünyâdaki) yurdunun yerine daha hayirli bir yurt; ailesinin yerine daha hayirli bir aile, zevcesinin yerine daha hayirli bir zevce ihsan eyle. Bunu cennete koy ve kabir azabindan (yahut cehennem azabindan) koru.» diyordu.

Hattâ «keski o cenaze ben olaydim.» diye temenni ettim.

(...) Muâviyetü'bnü Salih demis ki: Bana Abdurrahmân b. Cübeyr de rivayet etti. O, bu hadîsi babasindan, o da Avf b. Mâlik'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemTden yine bu geçen hadîs gibi rivayette bulundu.

(...) Bu hadîsi bize fshâk b. Ibrahim dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân b. Mehdi haber verdi. (Dedi ki): Bize Muâviyetü'bnü Salih bu iki isnâdla birden Ibni Vehb hadisi gibi rivayette bulundu.

86- (...) Bize Nasru'bnü Alîyy El - Cehdamî Üe Ishâk b. Ibrahim ikisi birden îsâ b. Yûnus'dan, o da Ebû Hamzete'l - Himsî'den naklen rivayette bulundular. H.
Bana Ebû't - Tâhir ile Hârûnu'bnü Saîd £1 - Eyli dahî rivayet ettiler. Lâfiz Ebü Tahinindir. Dediler ki: Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amr b. Haris, Ebû Hamzete'bnü Süleym'den, o da Abdurrahmân b. Cübeyr b. Nufeyr'den, o da babasindan, o da Avf b. Mâlik-i Esçai'den naklen haber verdi. Avf söyle demist Ben, Peygamber (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem)"i bir cenazenin namazini kilarken dinledim? söyle diyordu;
«Allah'im! Buna magfiret buyur; buna rahmet eyle; bunu affet ve kendisine afiyet ver. Vardigi yerde ona ikramda bulun; yerini genislet; kendisini su tle, kar ve dolu ile yika ve beyaz elbisenin kirden paklandigi gibi günahlardan pakla. Buna dünyâdaki yurdunun yerine daha hayirli bîr yurt; ailesinin yerine daha hayirli bir aile; zevcesinin yerine daha hayirli bir zevce ihsan eyle. Bunu kahirin fitnesinden ve cehennem azabindan koru.»
Avf demis ki: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin o cenazeye yaptigi duadan dolayi: (Keski bu cenaze ben olaydim.) diye temenni ettim.»
Buhârî bu dualarin yerine cenaze namazinda Fatiha okunacagini bildiren hadîsler rivayet etmistir.
Hanefi!' lerle Mâliki' lere göre, cenaze namazinda Kur'ân okunmaz, Safiî'lerle Hanbe1'lere göre: îlk tekbirden sonra Fatiha okunabilir.
«Cenaze namazinda Kur'ân okunmaz» diyenler ashâb-i kirâm'dan bu ^âbda rivayet edilen hadîsleri te'vîl etmis ve Fâtiha'yi duâ niyetiyle okuduklarini söylemislerdir.
Hadis imamlari, cenaze namazinda Resûlüllah (Salkillahü Aleyhi ve SellemYin muhtelif dualar okudugunu bildiren hadîsler rivayet etmislerdir. Ezcümle EbûDâvûd' un, Hz. EbûHüreyre* den rivayet ettigi bir hadîste Ebû Hüreyre (Hadiyallahü anh) söyle demektedir: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir cenazenin namazim kildi da, su duayi okudu:
«Allah'im bizim dinimize, ölümüze, küçügümüze, büyügümüze, erkegimize, kadinimiza, hâzirimiza ve gaibimize magfiret buyur. Yâ Rabbî! Bizden yasattiklarini îmânla yasat; öldürdüklerini de selâm üzere öldür. Allah'im! Bizi bu ölenin ecrinden mahrum etme ve onun arkasindan bizi saptirma.» saptirma.»
Ayni hadisi Tirmizi baska bir tarikden rivayet etmis ve: «Ben, Muhammed'e yâni Buhârîye râvî Ebû îbrâhîm El-Eshejî' nin adini sordum, Buhâri onu bilemedi.» demistir.
Hâkim dahî «El - Müstedreknâm eserinde Yezid b. Rukâne (Radiyallahü anh)'d&n su hadisi tahric etmistir: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cenaze namazi kilmaya kalktigi vakit söyle derdi:
«Allah'im! Kuluna ve kulunun ogluna magfiret buyur. (Kulun) senin rahmetine muhtaçtir. Hâlbuki sen onu azâb etmekten müstagnisin. Eger bu kulun iyi amellerde bulunmussa, onun iyiligini arttir; kötü amelde bulunduysa, onu affeyle.»
Bu bâbda Hz. Alî, Vâsiletü'bnü Eskaa' ve Abdullah b. Haris' den hadîsler rivayet olunmustur.
Hz. Alî hadîsini Müstagfirî;
Vasile hadîsini Ebû Dâvûd;
Abdullahb. Haris hadisini Taberâni rivayet etmislerdir. Bu hadisler:
1) Cenaze namazinda dua okunacagina ve duâ okumanin niüs-tehab olduguna;
2) Cenaze namazinda duanin sesle okunacagina delildirler.
Nevevi diyor ki: «Ulemâmiz gündüz kilinan cenaze namazinda gizli okunacaginda müttefiktirler. Gece kilinan

cenaze namazi hakkinda iki kavil vardir. Cumhûr'un kaail oldugu sahih veçhe göre geceleyin de gizli okumak gerekir, ikinci veçhe göre geceleyin sesli okunur. Fakat bu tafsilât Kur'ân hakkindadir. Dualar bilittifâk gizli okunur. O hâlde bu hadîs te'vil olunarak: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem). bana namazdan sonra ögretti; ben de belledim mânâsina hamlolunur.»

27- Cenaze Namazi Kilmak Için Imamin Cenazenin Hangi Tarafina Duracagi Babi

87- (964) Bize Yahya b. Yahya Et - Temimi rivayet etti. (Dedi ki): Bana Abdülvâris b. Said, Hüseyin b. Zevkan'dan naklen haber verdi. Demis ki: Bana Abdullah b. Büreyde, Semuratü'bnü Cündep'den rivayet etti. Semura söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-Jemj'in arkasinda cenaze namazi kildim. Nifâsli iken vefat eden Üm-mü Kâ'b'm cenaze namazih kildiriyordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) namazi kilmak için cenazenin ortasi hizasina durdu.»

(...) Bu hadisi bize, Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivyet etti. (Dedi ki): Bize îbni'l - Mübarek ile Yeztd b. Hârûn rivayet ettiler. H.
Bana Alîyyü'bnü Hucr dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni'I-Mübârek ile Fadl b. Mûsâ haber verdiler. Bu râvllerin hepsi Huseyn' den bu isnâdla rivayette bulunmus fakat Ümmü Kâ'b'i zikretmemislerdir.

88- (...) Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ ile Ukbetü'bnü Mükrem-i Ammî rivayet ettiler. Dediler ki: Bize îbni Ebî Adiyy, Hüseyin'den, o da Abdullah b. Büreyde'den naklen rivayet etti. Demis ki: Semuratü'bnü Cündeb sunlari söyledi:
«Ben, Resülüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda çocuk idim, kendisinden (duyduklarimi) ezberliyordum. Onlari söylememe bir mâni' yok ama, burada bir takim adamlar var ki, onlar benden dahî yaslidirlar. Gerçekten Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellevi^in arkasinda lohusa hâlinde ölen bir kadinin cenazesini kildim. Namazda Resülüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cenazenin tam ortasi hizasina durdu.»
tbni'l - Müsennâ'nin rivayetinde: «(Dedi ki): Bana Abdullah b. Büreyde rivayet etti. (Dedi ki): Namazini kilmak için kadinin ortasi hizasina durdu.» ibaresi vardir.
Bu hadisi Buhârî «Kitâbü'l - Gusül» ve «Kitâbü'l - Cenâiz» de; diger kütüb-i sitte sahipleri de «Kitâbü'l - Cenâiz» de muhtelif râ-vîlerden tahric etmislerdir.
Nifâs halinde vefat eden Ümmü Kâ'b: Ensâr'dan bir kadindir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- îmam, kadin cenazenin ortasi hizasina durur. Hattâbi diyor ki: «Cenaze kildiracak imamin nereye duracagi hususunda ulemâ ihtilâf etmislerdir. Imam Ahmed, kadinin ortasi hizasina, erkegin de gögsüne karsi duracagina kaail olmustur.
Hanefiîlere göre erkek, kadin; her cenazenin gögsü hizasina durur.»
Hanbe1i1er'den Ibni Kudâme «El - Mugni» nâm eserinde: «Imamin, cenaze namazinda erkegin gögsü ve omuzlan, kadinin ortasi hizasinda durmasinin sünnet oldugundan mezhepler muhtelif degildir.» demistir.
Imam Ahmed îbni Hanbel' den Ebû Hanife'nin kavli gibi bir kavil de rivayet olunmustur.
Hanefiiler' den Serahsinin «El - Mebsût»'unda •îmamin duracagi en münâsip yer, cenazenin gögsü hizâsidir.» de-nilmektedir.
«Cevamiu'l - Fikih» nâm eserde «Muhtar olan bu kavildir.» denildigi gibi; Tahâvî dahî ayni kavli ihtiyar etmistir imam Hasan îbni Ziya d'm rivayetine göre: îmam kadin cenazenin ortasi hizasina durur.
Îbni Ebî Leylâ ile Ibrahim Nehaî* nin mezhepleri de budur.
«El - Bedâyi Vde îmam A'zam'in: «îmam erkek cenazenin ortasi hizasina, kadinin sabasi hizasina durur.» dedigi

rivayet olunmustur.
Yine «El - Mebsût» 'da gögsün cenazenin ortasini teskil ettigi beyân edilmektedir. Fakat Hanefiiler' den rivayet edilen- meshur kavle göre: «îmam erkegin olsun, kadinin olsun gögüsleri hizasina durur. Hasan îbni Ziya d'in rivayetine göre. Her ikisinin ortalari hizasina durmak îcâb ederse de, kadin cenazesinde, cenazenin basina yakin durmasi evlâdir.
îmamEbû Yûsuf' tan bir rivayete göre: Imam kadin cenazenin ortasi hizasina, erkek cenazenin ise basi hizasina durmasi gerekir. Imam Hasenîbni Ziya d' in, Imam A' zam' dan rivayeti de budur.
îmam Mâlik' cenaze erkekse ortasi hizasina, kadinsa omuzlari hizasina durulacagina kaaildir. Çünkü kadinin bas tarafina dogru durmak daha münâsip ve hatâdan daha salimdir.
Sâf iller1 den Ebû AlîTâberî ile îmam ü'l-Haremeyn ve Imam Gazali, kadin cenazesinin gögsü hizasina durulacagina kaail olmuslardir.
Bagdat ulemâsina göre: Imam, cenazenin basi hizasina durur. Onlara göre bu bâbda bir nass yoktur.
Bâzilari bu hususta imamin muhayyer oldugunu, nereye isterse durabilecegini söylemislerdir.
Hunsaâ: Hüküm ittibân ile kadin gibidir.
2- Cenaze ile, onun namazini kilanlar arasmda mutlaka bir aralik bulunmasi gerektigine icmâ'i ümmet vardir.
3- Nifâs hâlinde ölen kadin sehid de olsa cenaze namazi kilinir, îmam Hasan'dan rivayet olunduguna göre zinââdan ölen kadinin ve çocugunun cenazesi kilinmaz. Katâde'ye göre ise: Yalniz çocugunun namazi kilinmaz.

28- Cenaze Namazi Kilan Kimsenin Namazdan Sonra Bir Vasitaya Binmesi Babi

89- (965) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Eb) Seybe rivayet ettiler. Lafiz Yahya'nindir. Ebû Bekir: (Bize rivayet etti.) tabî-rini kullandi. Yahya: (Bize Vekî\ Mâlik b. Migvel'den, o da Simâk b. Harb'den, o da Câbir b. Semura'dan naklen haber verdi.) dedi. Câbir sunlari söylemis:
«Peygamber {Sallallah.il Aleyhi ve SeUem)'* çiplak bir at getirdiler de, IbniDahdahin cenazesinden dönerken ona bindi. Bize, Resûlüllah (Scdlallahü Aleyhi ve Se/JemJ'in etrafinda yürüyorduk.»

(...) Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ Ile Muhammedü'bnü Bes sar rivayet ettiler. Lafiz Ibni Müsennâ'nindir. Dediler ki: Bize Muhammedü'bnü Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Simâk b. Harb' den, o da Câbir b. Semura'dan naklen rivayet etti. Câbir söyle demis:
«Resûlüllah (Salîaîîahü Aleyhi ve Sellem), Ibni Dahdahin cenaze namazini kildi. Sonra kendisine çiplak bir at getirdiler. Ati bir adam tutarak, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bindi. Derken at sahlanmaya basladi. Biz onu tâkib ediyor, arkasindan kosuyorduk. Bu arada cemaattan biri sunlari söyledi:
— Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlemh
(Cennette Ibni Dahdah için asilmis yahut sarkitilmis nice hurma salkimlari vardir.) buyurdu. Yahut Su'be, Ebû'd-Dahdah için, demistir.
Ibni Dahdah' m ismi malûm degildir.
Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'in arkasindan yürümek, ashâb-i kirâm'm âdetleri idi.
Ulemâ, cenaze arkasindan binek gitmeyi kerih görmüslerdir. Çünkü Ebû Dâvûd'un tahric ettigi bir hadîsde söyle denilmektedir: -Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemfe bir hayvan getirdiler, kendisi bir cenaze ile beraberdi ve hayvana binmedi. Cenazeden dönüste hayvani tekrar getirdiler. Bu defa bindi. Kendilerine neden böyle yap-tiklari soruldukta:
— Benimle beraber melekler de yürüyorlardi. Onlar yürürken binemezdim; buyurdular.
Tirmizî'nin Hz. Sevbân'dan rivayet ettigi bir hadisde dahî: «Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bir cenazeye çiktik. Hayvana binmis bâzi insanlar gördü ve:
— Siz utanmiyor musunuz, melekler yaya gidiyor; siz hayvanlarin sirtina kurulmussunuz; buyurdular.» denilmektedir.

Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem)'in bu hadisine sebep sudur: Bir yetim, Hz. Ebû Lübâbe ile bir hurmalik hakkinda dâvaya düsmüs. Resûlüllah {Sallalîahü Aleyhi ve Sellem), Ebû Lübâbe'ye Hurmaligi yetime vermesini emir buyurmus. Fakat;
«Bu hurmaliga karsilik olarak cennette sana hurma salkimi var.» dedigi hâlde Ebû Lübâbe buna razi olmamis, yetim aglamis. O zaman Ebû'd-Dahdâh bunu isiterek Ebû Lübâbe'ye bahçesini vermek suretiyle hurmaligi ondan satin almis, sonra Peygamber (SallalîahüAleyhiveSellem)"e-. Ben bu bahçeyi bu yetime verirsem bana da cennette hurma salkimi var mi? diye sormus. Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)-
— Evet, Ebû'd-Dahtâh için cennette nice hurma salkimlari var; buyurmuslar.
Iste cemaattan bir zât bu hâdiseyi hatirlayarak Ebü'd -Dahdâh'in cenazesinden dönüste arkadaslarina nakletmistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Cenazeden dönerken bir vâsitaya binmek mubahtir.
2- Kumandan hayvan üzerinde oldugu 'hâlde cemâatin onun etrafinda yürümeleri caizdir. Bir mefsedet bulunmadigi takdirde bu hususta gerek cemâat gerekse kumandan hakkinda bir kerahet yoktur. Buradaki mefsedetten murâd: Yanindakileri hiçe saymak ve bü-yüklenerek böbürlenmek gibi seylerdir.
3- Büyüklere binmek için hayvan hazirlamak, binerken yardim etmek mubahtir. Tabiin metbûuna hizmet etmesinde beis yoktur. Elverir ki yaptigi hizmet met'bûunun rizâsi ile olsun.

29- Lahd Yapmak ve Cenazenin Üzerine Kerpiç Dizmek Hususunda Bir Bab

90- (966) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Ca'fer-i Misverî [27], Ismâîl b. Muhammed b. Sa'd'dan, o da Âmir b. Sa'd b. EbI Vakkaas'dan naklen haber verdi. Sa'dü'bnü Ebî Vakkaas ölüm hastaliginda:
— «Benim için bir Iâhd açin ve üzerime Resülüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem) yapildigi gibi kerpiçleri güzelce dizin.* demis.
Lâhd yahut Lûhd: Kabrin kible tarafindan, altina dogru oymaktir.
Sakk: Kabrin dibini dere gibi oymaktir.
Ulemâ bunlarin ikisinin de caiz olduguna ittifak etmislerdir.
Fakat ekserisine göre lâhd yapmak efdaldir. Çünkü Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe lâhd yapilmis ve üzerine onbir tane kerpiç dizilmistir. Ümmeti hakkinda da müstehâb olan fiil budur.
Bu hadisi Müslim1 den baska rivayet eden bulunmamistir. Ancak Beyhakî, Câbir (Radiyallakü anhj'dan buna benzer bir hadîs rivayet etmistir.
Übbi'nin beyânina göre: Kabirde cenazenin üzerine kerpiç dizmek efdaldir. Kerpiç bulunmazsa tahta, o da bulunmazsa kiremit, o da bulunmazsa kamis gibi seylerle örtmelidir.
Ulemâdan bâzilari cenazenin tabut içinde defnedilmesini mekruh görmüslerdir.
Hanefiîler'e göre: Tugla ve tahta ile örtmek mekruhtur. Çünkü bunlar dünyâ ahkâmmdandir. Kabir ise çürüyen seyler yeridir. Bir de tuglada ates eseri vardir. Onun için tefâülen mekruh görülmüstür. Kerpiç ve kamis kullanmak müstehabdir. Zîr'a bunlar Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) Efendimizin kabrinde kullanil-mislardir.

30- Kabre Kadife Koyma Babi

91- (967) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vekî' haber verdi. H.

Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rvâyet etti. (Dedi ki): Bize Gunder ile Vekî' toptan Su*be'den, rivayet ettiler. H.
Bize, Muhammedü'bnü'l - Müsennâ dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Yahya b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Cemre, Ibni Abbâs naklen rivayet etti. îbni Abbâs:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin kabrine kirmizi bir kadife konuldu.» demis.
Müslim der ki: «Ebû Cemre'nin ismi: Nasru'bnü Imrân, Ebû't -Teyyâh'in ismi ise: Yezîdü'bnü Humeyd'dIzv Bunlarin ikisi de Serahs [28] sehrinde vefat etmislerdir.»
Nevevi diyor ki: « Imam Safii ile bütün mezhebimiz ulemâsi ve diger âlimler kabre kadife, yastik v.s. gibi esya konulmasinin mekruh oldugunu söylemislerdir. Bu hususta yalniz bizim giymesini istemedim.» demistir.
Mevzubahis kadifeyi Resûlüliah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SellemJ'den sonra hiç bir kimsenin kabrine koyan zât azatlisi Sakrân'dir. Sakrân: «Bu kadifeyi, ulemâmizdan Begavî bir süzûz göstererek (Et-Tehzîb) adli kitabinda bu gibi seyleri koymakta bir beis olmadigini söylemis ve bu hadîsle istidlal etmistir. Dogrusu cumhûr-u ulemânin dedigi gibi kabre kadife ve emsali seyler koymak mekruhtur. Cumhûr-u- ulemâ bu hadise söyle cevap vermislerdir:
Kabre kadife koyma isinde Sakrân yalniz kalmistir. Ashâb-i kiramdan hiç biri bu husûsda ona muvafakat etmemis hattâ böyle bir is yaptigini da bümemislerdir.
Arzettigimiz vecihle Sakrân bu isi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den sonra o kadifeyi kimse giymesin diye yapmistir. Zîra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu sirtina alir ve altina döserdi. Sakrân, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se/Zemj'den sonra bu kadifenin sahip degistirmesini nefsine yediremedi. Sair ashâb bu hususta Sakrân'a muhaliftirler. Beyhaki'nin Ibn'iAbbâs (Haâiyallahü anh)'da.n rivayet ettigi bir hadîse göre Ibni Abbâs kabirde cenazenin altina elbise konmasini mekruh görmüstür.»

31- Kabrin Yerle Bir Yapilmasini Emir Babi

92- (968) Bana Ebû't - Tâhir Ahmed b. Amr rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amru'bnü Haris haber verdi. H.
Bana Hârûn b. Saîd £1-Leylî dahî rivayet etti. (Ded ki): Bize tbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) Bana Amrü'bnü Haris rivayet etti. —Ebû't-Tâhîr rivayetinde (ona da Ebû Alîyy-i Hemdânî(47), Hârûn rivayetinde ise: Sümâmetü'bnü Süfeyy rivayet etmis) denilmektedir.™ demis ki: Fadâletü'bnü Ubeyd(48) ile Rum diyarinda, Rodos'ta bulunuyorduk. Derken bir arkadasimiz vefat etti. Bunun üzerine Fadâletü'bnü Ubeyd emir vererek kabrini düz yaptirdi. Sonra sunu söyledi:
«Ben, Resûlüllah 'Sallallahii Aleyh: ve SellemY* kabirlerin yerle bir yapilmasini emir buyururken isittim.»
Ebû Aliy El-Hemdânî ile Sümâmetü'b-nü Süfeyy ayni zâttir. Imam Müslim her iki râvî-den hadîsi hangi lâfizlarla isittiyse, öylece rivayet etmistir. Ebû A1iy, Sümâme'nin künyesidir.
Kaadi Iyâz diyor ki: « Müs1im {Rahimchiilhh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kefenlenmesini ve defnini anlatti. Fakat yikandigini ve namazinin kilindigini söylemedi. Resulülîah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem Yin yikandiginda hilaf yoktur. Fakat namazinin kilinip kihnmadigi ihtilaflidir. Bâzilari: Onun cenaze namazini kimse kilmamistir. Halk yanma girip duâ ediyor ve dönüp gidiyorlardi; demislerdir. Bunlar namazin niçin kilinmadigmda ihtilâf etmislerdir. Bir takimlari faziletinden dolayi kilmmadigini söylemis: O, kendisine cenaze namazi Kilinmaktan müstagnidir, demis; digerleri: Hayir, namazinin kilinmamasi, bu sebepten dolayi degil; imam bulunmadigi içindir, demislerdir. Bu kavil yalnistir. Çünkü farz namazlar için imamlik muattal ve münhal kalmamistir. Bir de Hz. Ebû Bekir1e Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in defninden Önce bey'at edilmistir.
Bu hususta sahih olan kavil cumhurun sözüdür. Onlara göre halk Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in cenaze namazini teker teker kilmislardir. Evvelâ bir gurup onun yanina girer ve herkes yalniz basina cenaze namazini kildiktan sonra çikarlar: yerlerine baska gurup girerdi. Böylece erkekler kildiktan sonra kadinlar ve

onlardan sonra çocuklar girerek cenaze namazini kilmislardir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sciîevi) Pazartesi günü vefat ettigi hâlde Çarsamba gecesine yâni Sah gününün aksamina kadar- defnedilmemesi, Müslümanlarin bey'at mes'eleleri ile mesgul olduklari içindir.»
Sayet (Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem Yin teçhiz ve defni hususunda ihtilâfa düserlerse müracaat edecekleri bir imamlari bulunsun, niza' ve ihtilâfa meydan verümiyerek herkes onun emrine itaat etsin, diye evvelâ imam seçimine ehemmiyet vermislerdir. Filvaki en mühim is de o idi.

93- (969) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe ve Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Yahya (Bize haber verdi.) tâbirini kullandi. Ötekiler: (Bize Vekî\ Süfyân'dan, o da Habîb b. Ebî Sâbit'den, o da Ebû Vâil'den, o da Ebû'l - Heyyâc-i Esedî [29]'den naklen rivayet etti.) dediler. Ebû Heyyâc söyle demis: «Bana Alîyyü'bnü Ebî Tâlib, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUemYin beni gönderdigi bir is'e ben de seni göndereyim mi?, Tarumar etmedigin hiç bir heykel ve düzeltmedigin hiç bir yüksek kabir birakmayasin? dedi.»

(...) Bana, bu hadîsi Ebû Bekir b. Hallâd-i Bâhili de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya yâni Kattan rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süf-yân rivayet etti. (Dedi ki): Bana Habîb bu isnâdla rivayette bulundu. Ve: «Tarumar etmedigin hiç bir suret birakmayasin.» dedi.
Kabri düzeltmekten murâd: Pek fazla yükseitmeyip, bir karis kadar yerden kaldirmaktir.
Hanefiîlere göre: Kabrin üzerini deve hörgücü gibi kamburlasnr-mak müstehatadir. Zira Resûlüllah (SaUallahii Aleyhi ve SelIem)'in kabri bu sekilde tesviye edilmistir. Ekseri ulemânin ve Imam Mâ1ik'in mezhepleri de budur.
Sâfii1er1e diger bâzi ulemâya göre: Kabrin üzerini kambur degil, tavan seklinde düz yapmak müsiehabdir.
Bu hadisdeki timsâl ve suretlerden murâd: Canlilarin heykel ve suretleridir.

32- Kabri Kireçlemekten ve Üzerine Bina Yapmaktan Nehiy Babi

94- (970) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) -. Bize Hafs b. Giyâs, îbni Cüreyc'den, o da Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir'den naklen rivayet etti. Câbir söyle demis:
«Resûlüllah (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem), kabrin kireçlenmesini, üzerine oturulmasini ve üzerine bina yapilmasini nehiy buyurdu.»

(...) Bana Hârûn b. Abdillâh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hac-câcü'bnü Muhammed rivayet etti. H.
Bana Muhammedü'bnü Râfi' de rivayet etti. (Dedi ki); Bize Ab-durrazzâk rivayet etti. tBu iki râvî) hep birden îbni Cüreyc'den rivayet etmislerdir. Demis ki: Bana Ebû'z - Zübeyr haber verdi. Kendisi Câbir b. Abdillâh'i:
-Peygamber (Saîîalîahü Aleyhi ve SeHemj'den dinledim.» diyerek yukarki hadîsin mislini rivayet ederken isitmis.

95- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti.. (Dedi ki): Bize îs-mâil b. Uleyye, Eyyûb'dan, o da Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir'den naklen haber verdi. Câbir:
«Kabirleri kireçlemek yasak edildi.» demis.
Taksîs: Kireçlemek, demektir.
Kassa: Kireçtir.
Hadls-i s«rif, kabri kireçle badana etmenin ve üzerine oturmanin, kezâlik bina yapmanin memnu* olduguna delildir.
Hanefiîler'e göre: Bu bâbda Resûlüllah (Salîdîahü Aleyhi ve SellemYin sünnetinde görülmeyen her sey mekruhtur. Kabristanda mesru olan yalniz ziyaret, duâ ve Kur'ân-i Kerim okumaktir.

Nevevi, kabir üzerine bina yapma hususunda sunlari söylemektedir: «Kabir üzerine bina yapmaya gelince: Eger o yer bina yapanin milkinde ise bu is mekruhtur. Umûma âit kabristanda ise kabrin üzerine bina yapmak haramdir. Buna îmam Sâfit ile sâir ulemâmiz tasrih etmislerdir. Safiî (El - Ümm) nâm eserinde söyle diyor: Mekke'de hükümdarlarin kabir üzerine yapilan binlarin yikilmasini emrettiklerini gördüm.
Hadis-i serifte (Düzeltmedigin hiç bir yüksek kabir birakmayasin) buyurulmasi da yikma mes'elesi te'yid eder.
Kabirleri kireçle badana etmek Sâfiî1er'le diger ulemâya göre de mekruhtur.

33- Kabir Üzerine Oturmaktan ve Kabir Üzerinde Namaz Kilmaktan Nehiy Babi

96- (971) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerir Süheyl'den, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve
Sellem):
«Birinizin bir kor üstüne oturup da, o kor'un elbisesini yakmasi ve taa cildine islemesi, kabir üzerine oturmasindan çok daha hayirlidir.»

(...) Bize, bu hadîsi Kuteybetü'bnü Saîd dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülazîz yâni Derâverdî rivayet etti. H.
Bana, bu hadisi Amru'n - Nakid da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Ahmed-i Zübeyri rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân rivayet etti. Bu râvîlerin ikisi birden Süheyl'den bu isnâdla, bu hadisin mislini rivayet etmislerdir.

97- (972) Bana Alîyyü'bnü Hucr Es - Sa'dî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Velîd b. Müslim Ibni Câbir'den, o da Büsur [30] b. Ubeydillâh' dan, o da Vasile [31]den, o da Ebû Mersed-i Ganevî [32]'den naklen rivayet etti. Ebû Mersed söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)i
«Kabirlerin üzerine oturmayin; onlara dogru namaz da kilmayin.» buyurdular.

98- (...) Bize Hasenü'bnü'r - Rabi' El - Beceli rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibnü'l - Mübarek, Abdurrahmân b. Yezîd'den, o da Busür b. Ubeydillâh'dan, o da Ebî Idrîs-i Ha'lâhTden, o da Vasilet ü'bnü Eskaa' dan, o da Ebû Mersed-i Ganevi'den naklen rivayet etti; söyle demis: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîletnj'i:
«Kabirlere dogru namaz kilmayin, üzerlerine de oturmayin.* buyururken Isittim.
Kabir üzerine oturmak î m a m Safiî ile diger bir çok ulemâya göre haramdir.
Hanefiîler'e göre: Kabir üzerinde oturmak ve uyumak tenzîhen mekruh, büyük ve küçük aptest bozmak gibi seyler ise tah-rimen mekruhtur.
Mâlikîler'e göre: Kabir üzerinde oturmak ve uyumak caizdir. Büyük ve küçük aptest bozmak gibi seyler ise haramdir.
Bu hadîslerde kabre karsi namaz kilmanin memnu oldugu tasrîh buyurulmaktadir. Filhakika Hanefii1er'le diger bir çok ulemâya göre kabre karsi namaz kilmak mekruhtur.
Bu hususta îmam Safiî (Rahimehullah): «Bir mahlûkun kabri mescid ittihâz edilecek derecede ta'zîm olunmasini ben, kerîh görürüm. Çünkü bunun hem ona hem ondan sonra gelecek insanlara fitne olacagindan korkarim.» demistir.

34- Cenaze Namazinin Mescidde Kilinmasi Babi

99- (937) Bana Alîyyü'bnü Hucr Es - Sa'di ile Ishâk b. îbrâhîm EI-Hanzalî rivayet ettiler. Lâfiz tshâk'indir. Alî: (Bize rivayet etti.) tâbirini kullandi. Ishâk ise: Bize Abdülazîz b. Muhammed, Abdülvâ-hidl [33] b. Hamza'dan o [34]

da Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr'den naklen haber verdi ki Âise Sa'dû'bnü Ebî Vakkaas'in cenazesi mescide getirilerek, namazi orada kilinmasini emretmis. Fakat halk, kendisine itirazda bulunmuslar. Bunun üzerine Âise: «Bu insanlar Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)m Süheyl b. Beydâ'nin cenaze namazini mescidden baska yerde kilmadigini ne çabuk unutmuslar!» demis.

100- (...) Bana Muhammedü'brü Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Behz rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vüheyb rivayet etti. (Dedi ki); Bize Mûsâ b. Ukbe, Abdülvâhit'den, o da Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr' den naklen rivayet etti. Abbâd, Aise*den sunu rivayet etmis: «Sa'dü'bnü Ebî Vakkaas vefat edince Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'n zevceleri cenazesinin mescide getirilmesini, kendilerinin de cenazesinin mescide getirilmesini, kendilerinin de cenaze namazini kilacaklarini bildirmek için haber gönderdiler. Cemâat da öyle yaptilar. Derken .cenazeyi, namazini kilmak üzere Ümmehât-i Mü'mînîn'in hücreleri önünde durdurdular. Ve peykelere bakan cenazeler kapisindan çikardilar. Müteakiben halkin bunu ayipladiklarini haber aldilar. Halk-.
— Cenazeler mescide sokulmamali idi; diyorlardi. Aise bunu duyunca:
— Su insanlar bilmedikleri bir sey'i ayiplama hususunda ne de sür'at gösterirler; Bir cenazenin mescidden geçirilmesi hususunda bizi ayiplamislar. Hâlbuki Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) Süheyl b. Beydâ'nin cenaze namazini ancak mescidin içinde kilmisti; dedi.»

101- (...) Bana Hârûn b. Abdillâh üe Muhammedü'bnü Râfi' rivayet ettiler. Lâfiz îbni Râfi'indir. Dediler ki: Bize îbni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Dahhâk yani Îbni Osman, Ebû'n - Nadr' dan, o da Ebû Selemetü'bnü Abdirrahmân'dan naklen haber verdi ki, Sa'dü'bnü Ebî Vakkaas vefat ettigi vakit Âise:
«Onu mescide getirin de, cenaze namazini ben de kilayim.» demis,
Onun bu sözüne Itiraz etmisler. Bunun üzerine ÂIse:
«Vallahi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem), Beydâ'nin ogullari Süheyl ile kardesinin cenaze namazlarini mescidde kildi.» demis.
Müslim diyor ki: «Süheyl b. Da'd, Beydâ'nin ogludur. Annesi: Beydâ'dir.»
Ulemânin beyânina göre: Beydâ ogullari üç kisidir. îsimler: Seh1, Süheyl ve Safvân' dir. Annelerinin isimleri: Da'd'dir. Beyza: Sifatidir. Babalari da Vehb b. Rabia'dir. Kureys kabilesine mensuptur. Bu üç kardesten Süheyl eskiden Müslüman olmus ve Habesistan' a hicret etmistir. Sonra Mekke'ye dönmüs; daha sonra Medine-i Mü-nevver e' ye göç eylemistir. Bedir ve diger gazalara is-r.irâk etmistir. Vefati Hicret'in 9. yilma tesadüf eder.

Bu Hadisden Çikarilen Hükümler

1- Hadîs-i serif «mescidde cenaze namazi kilinir.» diyenlerin delülerindendir.
Ibni Ebî Zi\b, Ebû Hanife ve meshur kavline tföre Imam Mâlik «mescidde cenaze namazi kilinamaz- demislerdir.
2- Süheyl hadîsi, ölü insanin temiz olduguna delildir.
Nevevi : «Bizim mezhebimize göre sahih olan kavil de budur.» demektedir.

35- Kabristana Giderken Okunacak Seyler ve Orada Yatanlara Dua Babi

102- (974) Bize Yahya b. Yahya Et - Temimi ile Yahya b. Ey-yûb ve Kuteybetü'bnü Saîd rivayet ettiler. Yahya b. Yahya: (Bize haber verdi.) tâbirini kullandi. Ötekiler: (Bize Ismail b. Ca'fer, Serîk'den, —ki tbni Ebî Nemir'dir.— o da Ata b. Yesâr'dan, o da Âise'den naklen rivayet etti ki, sunlari söylemis:) dediler: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Âise'nin nevbeti olan her gece, gecenin sonunda (Medine* nin kabristani) Bakî "a çikar ve:
«Selâm size ey Mü'minler diyari! Size yârin verilecegi vaad olunan sey verilmistir. Sizler bekletilmedesiniz.

Insaallah biz de size katilacagiz. Allah' im! Bakî'-i Garkat'da yatanlara magfiret buyur.» derdi.
Râvî Kuteybe: «Size gelmistir.» sözünü söylememisdir.

103- (...) Bana Hârûn b. Saîd El-Eylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Cüreyc, Abdullah b. Kesir b. Muttalib'den naklen haber verdi. O da Muhammed b. Kays'i söyle derken isitmis: Âise'yi sunlari rivayet ederken dinledim; Dedi ki:
«Size, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel/emJ'den ve kendimden bir seyler söyliyeyim mi?» Biz:
— «iHay hay» dedik. H.
Bana, Haccâc-i A'ver'den dinleyen biri rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Haccâcu'bnü Muhammed rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Cüreyc rivayet etti. (Dedi ki): Bana, Abdullah (Kureys'den bir zât), Muhammed b. Kays b. Mahreme b. Muttalip'den naklen haber verdi ki, bir gün sunlari söylemis:
— Size kendimden ve annem'den bir seyler anlatayim mi? Biz kendisini doguran annesini murâd ediyor sandik. Sözüne devamla (Dedi ki): Âise sunlari söyledi:
— «Size kendimden ve Resûlüllah (Saüallahü Aleyhi ve Sellem)" den bir seyler anlatayim mi?» Biz:
— «Hay hay..!» dedik.
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'^ yanimda bulundugu nevbetim gecesi gelince Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem} degisti. Cübbesini yere koydu, ayakkapfarini çikarip; ayaklarinin yanina koydu. Kaftaninin bir tarafini döseginin üzerine yayarak, uzandi. Çok geçmeden benim uyudugumu zannederek yavasça cübbesini aldi; yavasça ayakkaplarini giydi ve kapiyi açarak çikti. Sonra yavasça kapiyi kapadi. Ben, hemen entarimi basima geçirdim, bas bezimi sarindim, ;arsafima burundum. Sonra onun pesinden yola düstüm. Bakî'a varinca durdu, hem de epeyi durdu.
Sonra üç def'â ellerini kaldirdi, sonra geri döndü. Ben de döndüm. O sür'-atle yürüdü, ben de sür'atle yürüdüm; o eskin gitti, ben de eskin gittim; o kostu, ben de kostum. Neticede onu geçerek eve girdim. Ben yatar yat* maz o da girdi ve:
— Eana ne oluyor yâ Âise? Heyecanlanmissin... buyurdu. Ben:
— Bir sey yok; dedim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
— Ya söylersin yahut latif u Habîr olan Allah bana mutlaka haber verir; dedi. Ben:
— Yâ Resûlaflah! Annem babam sana feda olsun, dedim ve macerayi kendisine haber verdim.
— Ya, önümde gördügüm karalti sen miydin? dedi;
— Evet! cevâbini verdim. Bunun üzerine beni gögüsümden öyle bir itti ki, canimi yakti. Sonra sunlari söyledi:
— (Allah ve Resulü sana zülüm mü edecekler sandin?) .Insanlar neyi gizlerse gizlesin, Allah onu bilir. Evet, Resûlüllah (sözüne devamla):
— Senin gördügün zaman bana Cibrîs geldi de, nida etti. Ama nidasini senden gizledi. Ben, kendisine cevap verdim fakat ben de cevâbimi senden gizledim. Sen soyunmus bir vaziyette iken yanina girecek degildi ya. Ben, senin uyudugunu zannettim de, uyandirmak istemedim. Korkacagindan da süphe ettim. Cibril sunlari söyledi:
(Rabbin, Bakî'd e yatanlarin yanina giderek onlar için istigfarda bulunmani sana emrediyor.) Ben:
— Onlara ne diyeyim yâ Resûlallah? dedim; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-
— Selâm mü'min ve Müslümanlardan bu diyarda yatanlara!... Allah, bizim geçmislerimize de, geleceklerimize de rahmet eylesin. Bizler de in-saallah sizlere katilacagiz; de buyurdular.» cümlesinde «Dara» kelimesi münâdâ olmak üzere mansûp okunur. Cümlede muzâf hafzedilmis-, muzâfun ileyh onun yerine geçirilmistir. Terkîb: «Yâ ehle dârin» takdirindedir. Bâzilari bu kelimenin ihtisas üzere mansûp oldugunu söylemislerdir.
«Aleyküm» zamirinden bedel olmak üzere mecrûr okunmasini caiz görenler de olmustur.
HattâbI diyor ki: «Hadis-i serif, kabristana (Dâr) denilebilecegini gösteriyor ki, dogrudur. Zira lûgatta meskûn olan yere de, harâ-bezâra da (Dâr) denilir.» Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve SellemYin kabristanda yatanlara selâm verdikten sonra «insallah» tâbirini kullanarak: «Biz de size katilacagiz.» demesi teberrük ve emr-i ilâhiyye imtisal içindir. Çünkü

Kur'an-i Kerim'de :
«Sakin (insaallah'i söylemek sizin bir sey için (Ben, bunu yârin yaparim.) deme...) buyurularak her yapacagi is için (insaallah) tâbirini kullanmasi kendisine emrolunmustur. Bâzilari, buradaki «insaallah» ile aynen o kabristan kastedildigini söylemislerdir.
Baki': Medîne-i Münevvere' nin meshur kabristanidir. Resûlüllah (SaUaîîahü Aleyhi ve Sellem)'i nona «Bakî'-i Garkad» namini vermesi: Vaktiyle içinde büyük bir diken agaci bulundugun-dandir.
Hadisin ikinci rivayeti hakkinda Ebû Alî El-Gassâ-n î sunlari söylemistir: «Bu hadîs «Sahîh-i Müslim»'deki maktu' hadislerden biridir. Ayni zamanda râvîleri hakkinda vehmolunmustur. Zira ayni hadîsi Abdurrazzâk «Musannaf»'inda Ibni Cüreyc'den tahric etmistir. Ibni Cüreyc: «Bana Muhammed b. Kays b. Mahreme haber verdi ki. Aise'yi söyle derken isitmis; demistir...»
Kaadi îyâz hadisin maktu oldugunu kabul etmemis: «Bü'akis, hadîs müsneddir. Yalniz râvilerinin ismi verilmemisti. Bu ise munkati' degil, meçhul bâbmdandir. Çünkü munkati'; Tabiî'nden önce, senedinden bir râvisi düsen hadistir. Bu hadîsin senedinde bir iskâl daha vardir ki, sudur: Müslim (Bana Haccâc-i Â'ver'i dinleyen biri rivayet etti. Lâfiz onundur; dedi ki: Bize Haccâcü'bnü Muhammed rivayet etti.) demistir. Bu söz, Haccâc-i Â'ver'in bu hadîsini Haccâcü'bnü Muhammed ismini tasiyan baska bir râviden naklettigi zanmni veriyor. Hâlbuki hakikat öyle degildir. Haccâcü'bnü Muhammed hiç süphesiz Hacca-c ü A1ver' kendisidir. Müs1im'in sözü söyle takdir edilir: (Bana Hftccâc-i A'ver'den dinleyen biri rivayet etti. Bu zât dedi ki: Bana Haccâcü'bnü Muhammed rivayet etti. Yâni Müslim muhaddisin sözünü hikâye etmis demektir.» demistir.
Fakat Nevevl, Kaadi' mn sözüne de Itiraz etmis, îmam Müs1im'in senedinde meçhul bir kimse bulunan bu hadisi buraya dercetmesinin mutemet bir rivayet olmak üzere degil, mütâbaat tarîki ile oldugunu binâenaleyh asil itimât edilecek rivayeti sahih isnâdla bundan önce zikrettigi için ikinci rivayetin zikri hadîse zarar vermiyecegini söylemistir.
«Yâ Aise! » sözü: Murahham bir münâdâdir. Böyle yerlerde iki vecih caiz oldugu için ayni kelimeyi «Yâ Âisu» okumak da caizdir.

104- (975) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammed b. Abdillâh El -Esedî, Süfyân'dan, o da Âlkametü'bnü Mersed'den, o da Süleyman b. Büreyde' den, o da babasindan naklen rivayet etti. Babasi söyle demis*. Resul ül-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kabristana çiktigimiz vakit ne söy-liyecegimizi bize ögretirdi. Içimizden birimiz [Ebû Bekir'in rivayetinde) :
-Bu diyardakilere selâm* (Züheyr'in rivayetinde ise):
«Selâm size ey bu diyarin mü'min ve müslim olan halki! Bizler de insaallah (Size) katilacagiz. AIlah'dan bize ve size afiyet dilerim.» derdi.
Bu ve yukarki rivayetler Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ashâb-i kiramin kabir ziyaretine gittiklerini ve kabirde yatanlara selâm verip, duâ ettiklerini bildirmektedirler. Binâenaleyh mezkûr rivayetlerden su hükümler çikarilmistir:
1- Kabirleri ziyaret ederek, orada yatanlara duâ etmek müs-tehabdir. Medîne-i Münevver e' de ayrica «Baki1» denilen kabristani ziyaret etmek bir fazilettir.
2- Bir yerde bulunanlara, ölü olsun diri olsun, o yerin ehli veya ahâlisi denilebilir.
3- Duayi uzatmak ve tekrarlamak, duâ ederken el kaldirmak müstehabdir.
4- Kabristanda ayakta duâ etmek, oturarak duâ etmekten efdaldir.
5- Kendisine nida edilen kimsenin gücüne gitmemek sartiyla ismini terhîm ile söylemek caizdir.
6- Kabir ziyaretçisinin, orada yatanlara duâ ederken «Allah, sizin ve bizim gelmis ve geçmislerimize rahmet buyursun; insaallah biz de size katilacagiz.» demesi müstehabdir.
7- Mü'min ve müslim kelimeleri ayni mânâyadirlar. Birbirleri üzerine atfedilmeleri, lâfizlari degisik olduklari içindir. Zira bu hadis-deki müslim kelimesinden ancak mü'min kastedilebilir. Mü'min, münafik oldugu takdirde kendisine selâm vermek caiz degildir.

8- «Bu hadîs, kadinlara kabir ziyaretini caiz görenlerin delîlle-rindendir. Mes'ele ulemâ arasinda ihtilaflidir.

36- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Annesinin Kabrini Ziyaret Için Allah Teala Hazretlerinden Izin Istemesi Babi

105- (976) Bize Yahya b. Eyyûb ile Muhammed b. Abbâd rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. Dediler ki: Bize Mervânü'bnü Mu-âviye, Yezîd yâni Ibni Keysân'dan, o da Ebû Hâzim'den o da Ebû Hü-reyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resülüllah
(SaîîaÜahü Aleyhi ve Sellem)*
«Anneme istigfar etmek için rabbimden izin Istedim de, bana izin vermedi. Fakat kabrini ziyaret etmek Için Izin Istedim; bana izin verdi.» buyurdular.

108- (...) BizeEbû Bekir b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammed b. Ubeyd Yezîd b. Keysân'dan, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) annesinin kabrini ziyaret ederek agladi. Yanindakileri de aglatti. Sonra söyle buyurdu:
«Annem için istigfarda bulunmak hususunda Rabbimden izin istedim. Fakat bana izin verilmedi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim; ona izin verildi. Binâenaleyh sizler de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabir ziyareti ölümü hatirlatir.»
Bu hadîsi Ebû Dâvûd, Nesâi ve Ibni Mâce muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Nevevî'nin beyânina göre: Hadîs-i serif Ebû'1-Alâ b. Mâhân tarafindan Magrib'de rivayet edilmis, Misir taraflarinda Abdülgâfir-i Fârisî kolundan gelen rivayetlerde bulunamamistir. Lâkin cenaze bahsinin sonunda bir çok esâs nüshalarda mevcuttur. Nevevi onun hakkinda: «Hiç süphesiz, sahih bir hadistir.» demektedir.
Hadîsin zahirine bakilirsa, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' in annesi müsrik olarak vefat ettigi için, ona dua ve istigfar hususunda kendisine izin verilmemistir. Hattâ bu hadîsle istidlal edilerek: -Müsrikleri ziyaret etmek caizdir. Bu ziyaret hâl-i hayatlarinda da caiz hattâ evlâdir. Çünkü vefatlarindan sonra onlari ziyaret etmek caiz olunca, hayâtlarinda bil'evlâ caizdir...» denilmistir. Fakat evvelce de isaret ettigimiz gibi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin ebeveyni fetret zamaninda vefat ettikleri için mü'min mi yoksa kâfir mi sayilacaklari ulemâ arasinda ihtilaflidir. Sahih olan kavle göre mü* mindirler. Mü'min olduklarini beyân hususunda üç görüs vardir:
1. Görüse göre: Ibrahim ve Ismail (Aleyhisselâm) dinine mensupturlar.
2. görüse göre: Fetret devrinin mu vahhi ti erindendirler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin Nûr-u Nübüvvetini nakleden bütün ej dadi muvahhit ve ehl-i necattandirlar,
3. Göiüse göre: Resûl-i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin ebeveyni, onun duasi hürmetine bir mucize olmak üzere di-rilmis ve îmân etmislerdir: Bu hususta Hz. Âise (Radiyallahü an\if dan hadîs rivayet edilmistir. Binâenaleyh ebeveyn-i saadetin küfürlerine kaail olmak ve pek büyük bir cesaret ve kabahattir.
Bu takdirde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e annesine duâ ve istigfarda bulunmasina niçin izin verilmedigini Allah Teâlâ bilir. Buhâri'de bu bâbta hadîs yoktur.

106- (977) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Muhammed b. Ab-dillâh b. Nümeyr ve Muhammedü'bnü'l -Müsennâ rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Bekir ile Ibni Nümeyr'indir. Dediler ki: Bize Muhammedü'bnü Fudayl, Ebû Sinan yâni Dirâr b. Mürra[35]'dan o da Muhârib bi Di-sâr'dan, o da Ibni Büreyde'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
«Ben, sizi kabirleri ziyaretten menetmistim, artik onlari ziyaret edin. Kurban etlerini üç günden fazla tutmaktan da menetmistim, onlari da münâsip gördügünüz zamana kadar tutun. Deri kaplardan maada bütün kaplara hurma

sirasi koymanizi dahî yasak etmistin; bundan böyle gütün kaplardan sira içebilirsiniz. Yalniz sarhosluk veren içkileri Içmeyin.» buyurdular.
tbni Nümeyr, kendi rivayetinde: «Abdullah b. Büreyde'den, o da babasindan...» dedi.

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Hayse-me, Zübeyd-i Yâmî [36]'den, o da Muhârib b. Disâr'dan, o da Ibni Büreyde'den, zannederim o da babasindan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeMem/den naklen haber verdi. (Buradaki sekk Ebû Hay-seme'dendir.) H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Kabi-satü'bnü Ukbe, Süfyân'dan, o da Âlkametü'bnü Mersed'den, o da Süleyman b. Büreyde'den, o da babasindan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHemJ'den naklen rivayet etti. H.
Bize Ibni Ebî Ömer ile Muhammed b. Râff ve Abd b. Humeyd dahî toptan Abdürrazzâk'dan, o da Ma'mer'den, o da Atâ-i Horasani* den naklen rivayet ettiler. Ata1: «Bana Abdullah b. Büreyde, babasindan o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sei/emj'den naklen rivayet etti.- demis. Bu râvilerin hepsi yukarki Ebû Sinan hadîsi mânâsinda rivayette bulunmuslardir.
Bu hadis, hem nâsih hem mensûh hadîslerden biridir.
Erkekler hakkinda kabir ziyaretinin yeniden mesru oldugu hakkinda sarihtir. Kadinlarin ziyareti ihtilaflidir.
Hâzimi : «Bütün ulemâya göre bu hadîsdeki izin erkeklere mahsûstur.» demis; îbni Abdilberr ise vaktiyle kabir ziyareti umûmî olarak yasak edildigi gibi, bu hadîsle de umûmi olarak herkese mubah kilindigini söylemistir. Bu bâbda bir çok hadisler rivayet olunmustur. Büreyde, Ibni Mes'ûd, Enes EbûHüreyre, Âise, Hayyân-i Ensârî, Ebû Zerr, A1i b, Ebî TâIib. îbni Abbâs, Müce inin i' b. Câriye ve Ömer (Radiyallahü anküm) hazerâtmin rivayetleri bunlar meyânindadir.
Büreyde hadisi sadedinde bulundugumuz rivayettir.
Ibni Mes'ûd hadisini îbni Mâce tahrîc etmistir. Bu hadisde: «Ben, sizi kabirleri ziyaretten menetmistim, artik siz kabirleri ziyaret edin...» buyurulmaktadir.
Enes hadîsini: îbni Ebi Seybe tahrîc etmistir. Bu Bu hadîste: Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Seîlem) vaktiyle kabir ziyaretini yasak etmisti, sonra:
«Onlari ziyaret edin ama kötü söz söylemeyin; buyurdular.» denilmektedir.
Ebû Hüreyre hadîsini Ebû Dâvûd tahrîc etmistir. Bu hadis, babimizin birinci ve ikinci rivayetleri mânâsindadir.
Âise (Radiyallahü anh) hadîsini Ibni Mâce tahrîc etmistir. Mezkûr hadîsde: «Kabir ziyaretine ruhsat verildi.» denilmistir.
Hayyân-i Ensârî hadîsini Taberânî «El-Kebîr» nâm eserinde rivayet etmistir. Bu hadîsde Hayber gazasinda Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)'in hutbe okudugu ve ashâbma evvelce yasak ettigi üç sey'i yâni: Kurban etlerini biriktirmeyi, kabir ziyaretini ve kaplari helâl kildigi bildirilmektedir.
Ebû Zerr hadîsini Hâkim tahrîc etmistir. Bu hadiste: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
Kabirleri ziyaret et, bununla âhireti hatirlarsin; buyurdu.» denilmektedir.
Hz. Alî hadisini imam Ahmed tahrîc etmistir. Bu hadis hemen hemen îbni Mes'ûd hadîsi gibidir.
îbni Abbâs hadîsini îmam Ahmed tahrîc etmistir. Mezkûr hadisde: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Bir takim kabirlerin yanina ugradi da, yüzünü onlara dönerek; Selâm size! buyurdu.» denilmistir
Mücemmi' b. Câriye hadîsini îbni E bt'd-Dünyâ tahrîc etmistir. Bunda dahî Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kabirde yatanlara selâm verdigi bildirilmisdir. Yalniz senedinde îsmâil b. Ayyas vardir. Bu zât zayiftir.
Ömer (Raâiyallahü anh) hadîsinde Hz. Ömer'in kabristana giderek, orada yatanlara selâm verdigi ve: -Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem)'i bunlara selâm verirken gördüm.- dedigi bildiriliyor.
îbni Abdilberr'In rivayet ettigi sahîh bir hadîsde: -Eger bir kimse dünyâda iken tanidigi mü'min bir kardesinin kabrine gider de, selâm verirse, mü'min kardesi onu tanir ve selâmini alir.» buyurulmustur.

Tirmizi, Büreyde hadîsini tahrîc ettikten sonra sunlan söylemistir: «Ulemâ indinde amel bu hadîse göredir. Onlar kabir ziyaretinde bir beis görmezler. Ibni Mübarek ile Safii, Ahmed ve îshâk'm kavilleri de budur.»
Tirmizi, Ebû Hüreyre hadîsini dahî rivayet etmis ve onun hakkinda: «Bu hadis hasen sahihtir.» demistir.
Ebû Hüreyre hadîsinden murâd: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletv):
— «Kabirleri ziyaret eden kadinlara Allah lanet etsin, buyurdu.» mealindeki hadistir. Tirmizî bundan sonra dahî söyle demektedir: «Ulemâdan bâzilarinin re'yince bu yasak, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabir ziyaretine ruhsat vermezden önceye aittir. Ruhsat verince onun ruhsatina erkekler de, kadinlar da dâhil olmustur.»
Ulemâdan bâzilarina göre kabir ziyareti yalniz kadinlara mekruhtur. Çünkü kadinlarin sabri az, yaygarasi çoktur.
Ebû Dâvûd'un Ibni Abbâs' dan rivayet ettigi bir hadîste Hz. Ibni Abbâs Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Kabirleri ziyaret edip, üzerlerine mescid yapan ve kandil yakan kadinlara lanet etti.» demistir.
Bu hadîsle istidlal eden bir cemâat: «Kabir ziyareti hakkindaki ibâha erkeklere mahsûstur; kadinlara kabir ziyareti caiz degildir.» demislerdir.
Kadinlara kabir ziyaretini mubah görenler Hz. Âise hadîsi ile istidlal etmislerdir. Mezkûr hadisin beyânina göre bir gün Hz. Âise (Radiyallahü ank) kabir ziyaretinden dönüyormus, kendisine Abdullah b. Ebî Müleyke tesadüf ederek:
«Ey Mü'minlerin annesi! Nereden geliyorsun?» demis Âise (Radiyallahü anhâ):
— «Kardesim Abdurrahmân b. Ebî Bekr'in kabrini ziyaretten geliyorum.» cevâbini vermis. Ibnî Ebî Müleyke:
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabir ziyaretini yasak etmedi iniydi?» deyince Aise:
— «Evet, etmisti, ama sonra da ziyaret olunmasini emir buyurdu demis.
Ulemâdan bâzilari yasli kadinlarla tazeler arasinda fark görmüslerdir:
Kurtubî : «Genç kadinlara kabir ziyareti haramdir. Fakat ihtiyarlarina bu mubahtir. Erkeklerden ayri çikarlarsa, kabir ziyareti hepsine caiz olur.» demistir.
Yine Kurtubi'nin beyânina göre: Ulemâdan bâzilari kadinlari kabir ziyaretine çikmaktan meneden hadîsi, kabristana çok giden kadinlara hamletmek istemislerdir.
Kabristana çok gitmek, kocasinin hakkini yemeye, kiritarak dillere destan olmaya, yaygara v.s. gibi mefsedetlere sebep olacagi için kadinlarin çok kabir ziyaret edenleri bu isden menedilmislerdir. Zâten zûvvârât ile zâirât arasinda fark vardir.
Zûvvârât: Çok ziyaret edenler; zâirât ise: Alel'âde ziyaretçi kadinlar, mânâsina gelir.
Sa'bi ile îbrâhim Nehâi'ye göre: Kabir ziyareti mesru degildir. Bâzilari, onlarin Büreyde hadîsini duymadiklarina kaail olmuslardir. Çünkü Büreyde hadisi kabir ziyretinin tekrar mubah kilindigi hususunda nass'dir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn) her sene Sühedâ' nm kabirlerini ziyaret eder, onslara selâm verir, duâ ederdi. Bunu Hulefâ-i Râsidin hazerâti da yaparlardi. Hz. Alî, Ibni Mes'ûdve Enes {Radiyallahü an/iümj'ün kabir ziyaretine cevaz verdikleri rivayet olunur.
Hz. Fâtime her Cuma Hz. Hamzâ'nm kabrini ziyaret edermis. Hz. Ömer'in babasinin kabrini Aise (Raâiyallahü anhüma)'nisi Mekke'de kardesi Abdurahmânm kabrini ziyaret ettikleri rivayet olunmustur.
Bundan dolayidir ki Ibni HabIb: «Kabirleri ziyaret ederek, yanlarinda oturmak ve geçerken orada yatanlara selâm ver-mekde bir beis yoktur. Bunu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYde yapmistir.» demistir.
Hâsili kabir ziyareti yalniz ilk zamanlarda yâni putperestligin henüz birakildigi devirlerde yasak edilmisti. Islâmiyet kuvvet bulup, kabirlere tapmak mefsedetinden endîse kalmayinca bu bâbdaki nehy kaldirilmistir. Çünkü kabir ziyareti insana âhireti hatirlatir.
Ayni diyor ki: «Bütün bunlardan, kabir ziyaretinin kadinlar için mekruh hattâ bu zamanda haram oldugu mânâsi çikar. Bahusus Misir kadinlarina!.. Çünkü onlar disariya fitne ve fesâd için çikarlar. Hâlbuki ziyaret ruhsati âhireti hatirlatmak ve geçenlerden ibret alarak dünyâya dalmamak içindir.»
Tuluma sira koyma mes'elesi «îmân» bahsinde kismen görülmüstü. Bakiyyesi insaallah «mesrubat» bahsinde

görülecektir,
Kurban hakkinda dahi yeri gelince malûmat verilecektir.

37- Întihar Edenin Cenaze Namazini Terk Babi

107- (978) Bize Avn b. Sellâm El - Kufi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Züheyr, Simâk'den, o da Câbir b. Semura'dan naklen haber verdi. Câbir söyle demis: Peygamber (Sallaîlahii, Aleyhi ve Sellem)% kendini oklariyla öldüren bir adam getirdiler de, onun cenaze namazini kilmadi.
Bu mevzuda bazi hadisler «îmân» bahsinde geçmisti... Ebû Seybe'nin «Musannef»'inde tahrîc ettigi bir hadiste söyle denilmektedir:
-Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellemj'in ashabindan biri yaralandi, yarasi kendisine pek ziyâde elem ve izdirâp verince yassi demirli bir ok alarak, onunla intihar etti. ResûlûUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun cenaze namazini kilmadi.»
Bu hadisi Câbir b. Semûre rivayet etmistir. Resûlüllah (Sallaîlahii Aleyhi ve SelletMJ'in bu gibi cinayetlerden menetmek için o kimsenin cenaze namazini kilmadigi; fakat ashabina:
Arkadasinizin cenaze namazini kilin.» buyurdugu da rivayet olunmustur.
Câbir b. Semûre hadîsini Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve îbni Mâce tahrîc etmislerdir.
Buhârî'nin «Cenaze* bahsinde Sabit Ibni Dahhâk (Radiyallahü ««Ji)'dan tahrîc ettigi bir hadiste Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem):
«Her kim kasten Islâmdan gayri bir dînin sâliki olmak üzere yemin ederse, o kimse dedigi gibidir. Ve her kim kendini bir demirle öldürürse, cehennem atesinde onunla azâb görür.» buyurmuslardir.
Ayni hadîsi îmam Müslim de «Eymân» bahsinde tahrîc etmistir. Yeri gelince insaallah görülecektir.
Mesâkis: Miskas'in cem'idir. Genis oklak manasinadir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serîf, intihar eden kimsenin cenaze namazi kihnami-yacagina kaail olanlarin delilidir. Halîfe Ömer b. Abdi1 azîz ile Evzâi'nin .ve Hanefii1erden Ebû Yûsuf'un mezhepleri budur.
Hasan-i Basrî, Ibrâhîm Nehal, Kata-de, imam A1 zam, Imam Mâlik, îmam Safiî ve Cumhûr-u ulemâ' ya göre intihar eden kimsenin cenaze namazi kilinir. Onlara göre bu hadisde intihar edenin cenazesi kilinmiyacagina delîl yoktur. Bil'akis ashâb-i kira m' m kilmis olmalari onun cenazesinin kilinacagina delildir.
Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Se/JemJ'in bizzat cenaze namazini kildirmamasi bu gibi fiillerden Müslümanlari menetmek içindir. Nitekim borç ödemekte gevseklik ve ihmâl gösterilmesin diye ilk zamanlarda borçlu ölenlerin cenaze namazlarim dahi kilmamis fakat ashabina kilmalarini emretmisti.
Kaadi îyâz diyor ki: «Bütün ulemânin mezheplerine göre: Kendisine had vurulan, recm olunan veya intihar eden her Müslümanin cenaze namazi kilinir.»
2- imam Mâlik ile diger bâzi ulemâdan rivayet olunduguna göre hadd-i ser'î ile öldürülen bir kimsenin cenaze namazini Müslümanlarin büyügü kildirmaz. Diger fazilet sahipleri dahî fâsik-lari menetmek için onlarin cenazelerini kilmazlar.
3- Zührî, recmedilerek öldürülen bir kimsenin cenaze namazi kilinamiyacagina fakat kisâsen öldürülenin cenazesi kilinabilecegine kaaü olmustur.
4- imam A'zam'a göre: islâm devletine karsi muharebe edenle, âsi çetecilerin cenaze namazlari kilinamaz.
5- Katâde, veled-i zinanin; Hasan- Basri de zinadan çocuk dogrup da, nifâs hâlinde ölen kadinin ve dogurdugu çocugun cenaze namazi kilmamiyacagini söylemislerdir.
6- Selef-i sâlihîn' den bâzilari küçük çocugun cenaze namazi kilinamiyacagina kaail olmuslardir.
7- Düsürülen çocuklarin cenaze namazlari hakkinda ihtilâf vardir. Hadîs ulemâsinin fukahâsi ile seleften

bâzilarina göre dört aylik iken düsen çocugun cenaze namazi kilinabilir. Cumhûru fukahâ'ya göre ise dogan çocuk ne suretle olursa olsun bir hayât eseri göstermedikçe üzerine cenaze namazi kilinamaz.

8- Küffâr ile harbederken öldürülen sehidin hükmü dahi ihtilaflidir, imam Mâlik ile îmam Safiî'ye ve diger bir çok ulemâya göre sehîd yikanmaz; cenaze namazi da kilinmaz.

HanefiIler'e göre: Sehid yikanmaz fakat cenaze namazi kilinir.

Hasan-i Basrî1 den rivayet olunduguna göre sehîd hem yikanir hem de namazi kilinir.

---

[1] Hz. Ebâ Eyyûbe'l-Ensârî'nin azatlisidir, sahîheyn râvîlerindendir

[2] Ibni Sefine veya Sefine: Hz. ümmü Seleme'nIn azatlisidir. Bâzilarina göre ismi Rebah; lâkabi Sefîne'dir.

[3] Hind binti Umeyye Ummühât-i mü'minîndendir. Vaktiyle Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüemyin süt kardesi Ebû Seleme ile evli idi. O vefat edince Peygamber (Sallallhü Aleyhi ve Sellem) ile evlendi. Erbâb-i Fasâhatdan idi. 59 veya 61 târihinde vefat etmistir.

[4] Sûre-i Bakara âyet 156.

[5] Ebû îshSk Kabîsatii'bnu Züeyb (? - 86) Medînelidir. Sam'da yasamistir. Fukahâdan bir zâttir.

[6] Sahîheyn râvîlerindendir.

[7] Ebûl-Hasen Müsennâ b. Muâz b. Muâz (? - 228) Basrahdir

[8] Yahut îbni Ebîl-Muallâ EI-Ensârî: Medine'nin kadisi idi; sahîheyn râvîlerindendir.

[9] Kûfelidir. Müslim'in râvîlerindendir.

[10] Hafsa binti Ömer b. Hattâb (Radiyallahü anh): Ummü'l-Mü'minîndendir. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Hicretten üç yil evvel evlenmis, 45 târihinde vefat etmistir

[11] Süreri Nemi âyet 80

[12] Sûre-i Fâttr âyet 22

[13] Bunlar: Abdullah b. Abbâs, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd ve Abdullah b. Amr'dir.

[14] Sûre-i Müntehine âyet 12.

[15] Hades: Abdestsizlik ve cünupluk gibi seylerdir.

[16] Resûlüllah (SaUalhthü Aleyhi ve SeUcmi'e yL'iismis fakat ondan hadîs dinnicüiisiir 100 târihinde; 100 yasinda vefat etmistir

[17] Müslim'in râvîierinderKIir.

[18] Basrah sayilir. Müslim'in râvîsidir.

[19] Ebû Bekir Abdullah b. Saîd b. Ebi Hind: (?-146) azatlilardandir. Sahibeyn râvîlerîndendir.

[20] Basra'lidir; Sâhiheyn râvîîfriiuU-ndir

[21] Ebu Zekeriyyft Yahya b. Dureys: Azatlilardandir. Rey'de kadilik yapmistir; Müslim'in râvîlerindendir.

[22] Basrahdir, Müslim'in râvîlerindendir

[23] îbni Ebî Nemir'in âzatlisidir; sahîheyn râvîlerindendir

[24] Ebû Sabit Sehl b. Huneyf b. Vâhib (R.A.): Medîne'li Osman b. Huneyf in kardesidir. 38 târihinde vefat etmistir.

[25] Ebû AbdillAh Vâkid b. Amr b. Sa'd b. Muâz El-Ensârî: Medîne'lidir. Müslim'in râvîlerindendir

[26] Ebû Mervân Mes'ûd b. Hatem-f Ensârî: MedîneMidir. Peygamber (S.A.V) zamaninda dogdugu söylenir. Müslim'in râvtsidir

[27] Ebû Cafer Abdullah b. Cafer b. Abdirrahman El-Misverî El-Kurâsî: Müslim'in râvîlerindendir.

[28] Serahs: Horasan'da mâruf bir sehirdir. Ebû't-Teyyâh'm burada zikri geçmemistir. Müslim'in, Ebû Cemre ile birlikte onu da kaydetmesi, birçok seylerde ikisi beraber olduklari içindir. Zira ikisi de Basra'h, ikisi de Tabiî, ikisi de mevsuk ve ikisi de 128 târihinde Serabs'da vefat etmislerdir.

[29] Hayyân b. Husayn: Kûfeîi'dir. Cenaze i e; haktonca Hz, Ali'den hadi* rivayet etmistir. Müslim'in râvîlerindendir.

[30] Samlidir, Sahîheyn râvîlerindendir.

[31] Vasiletü'bnü Eskaa': Ehl-i safa'dandir, Sam'dan Kudüs'e hicret etmistir. (R.A.) (?-83)

[32] Kennâz b. Husayn (R..A): (?- 12) Samlilardan sayilir; Bedir gazasina istirak eden ashâb-i kirâmdandir.

[33] Ebû Hamza Abdülvâhid b. Hamza El-Esedî: Medîndidir, MüslümIn râ-vîlerindendir

[34] Ayni kabileye mensuptur, sahîbeyn râvîlerindendir.

[35] Küfedir. Müslim'in râvîlerindendir.

[36] Ebû Abdirrahman Zübeyd b. Haris El Yâmî: (P-I24) Kûfelidir. Sahîbeyn râvîlerindendir